

ŠIRLI DŽEKSON

www.BalkanDownload.org

ODUVEK SMO
ŽIVELE
U ZAMKU

 McMillan

Širli Džekson

ODUVEK SMO ŽIVELE U ZAMKU

S pogovorom Džajs Kerol Outs

Preveo
Milan Perić

By

Naslov originala
Shirley Jackson
WE HAVE ALWAYS LIVED IN THE CASTLE

Copyright © Shirley Jackson, 1962

www.BalkanDownload.org

Oduvek smo živele u zamku

Širli Džekson je rođena 1916. godine u San Francisku. Pohvale kritike je prvo dobila za kratku priču *Lutrija*, koja je objavljena 1949. godine. Njene romane, koji pored dela *Oduvek smo živele u zamku* obuhvataju i romane *Sunčani sat*, *Ptičje gnezdo*, *Dželat*, *Put kroz zid* i *Ukleta kuća na brdu*, karakteriše upotreba realističnog ambijenta za priče koje često sadrže elemente horora i okultnog. Njena dva publicistička dela su *Podizanje đavola* i *Život među divljacima*, *Pođi sa mnom* je zbirka priča, predavanja i dela romana na kojem je radila do 1965. godine, kad je umrla.

Džojks Kerol Outs je autorka niza književnih dela, publicističkih dela i poezije, uključujući i najnovije romane *Rajska ptičica* i *Moja sestra, moja ljubav: intimna priča Skajlera Rampajka* i zbirke priča *Dragi mužu* i *Visoki tužni zvuk: nove i izabrane kratke priče 1966-2006*. Od 1978. godine je članica Američke akademije umetnosti i književnosti i profesor fakulteta na Univerzitetu Princeton. Bila je i urednica *Oksfordske knjige američkih kratkih priča* i knjige *Najbolji američki eseji 20. Veka*.

Za Paskala Kovičija

Zovem se Meri Ketrin Blekvud. Imam osamnaest godina i živim sa svojom sestrom Konstans. Često sam pomišljala da sam se, da je bilo imalo sreće, mogla roditi kao vukodlak, jer su mi srednji i domali prst na obe šake iste dužine, ali sam morala da se zadovoljim onim što jesam. Ne volim da se umivam, i ne volim pse ni buku. Volim svoju sestru Konstans, Ričarda Lavljeg Srca i *Amanita phalloides*, zelenu pupavku. Svi ostali iz moje porodice su mrtvi.

Poslednji put kad sam bacila pogled na knjige iz biblioteke koje su stajale na kuhinjskoj polici, prošlo je pet meseci od isteka roka za vraćanje, i zapitala sam se da li bih napravila drugačiji izbor da sam znala da će to biti poslednje knjige, one koje će stajati večno na našoj kuhinjskoj polici. Retko smo pomerali stvari. Blekvudovi nikad nisu bili neka nestalna porodica koja bi stalno nešto premeštala. Pomerali smo male prolazne stvari, knjige, cveće i kašike, ali bismo ispod njih uvek imali čvrstu osnovu trajne imovine. Uvek smo vraćali stvari na njihovo mesto. Brisali smo prašinu i čistili ispod stolova, stolica, kreveta, slika, tepiha i lampi, ali smo ih ostavljali tu gde su. Kutija od kornjačevine s češljevima i četkama na maminom toaletnom stočiću nikad ne bi bila ni za delić centimetra pomerena s mesta. Blekvudovi su uvek živeli u našoj kući i držali stvari uredno. Čim bi se u kuću uselila nova žena Blekvudovih, pronašlo bi se mesto za njene stvari, pa su se tako u našoj kući nagomilali slojevi imovine Blekvudovih koji su joj dodali težinu i davali stabilnost da se odupre svetu.

Te knjige iz biblioteke donela sam u kuću jednog petka krajem aprila. Svaki petak i utorak su bili grozni dani jer sam morala da idem u selo. Neko je morao da ide u biblioteku i u piljarnicu. Konstans nikad nije išla dalje od svoje bašte, a čika Džulijan nije mogao. Prema tome, u selo me dvaput nedeljno nije vodio ponos, pa čak ni tvrdoglavost, već samo jednostavna potreba za knjigama i hranom. Možda je ponos bio to što me je vodilo u Stelinu kafanu na šoljicu kafe pre no što pođem kući. Govorila sam sebi da je to ponos i da neću izbegavati da odem kod Stele ma koliko želela da budem kod kuće, ali sam znala i da bi me Stela

videla kako prolazim ako ne bih svratila, pa bi možda pomislila da se bojim, a tu pomisao nisam mogla da podnesem.

„Dobro jutro, Meri Ketrin“, uvek bi rekla Stela, naginjući se da obriše šank vlažnom krpom. „Kako si danas?“

„Vrlo dobro, hvala.“

„A Konstans Blekvud, je li ona dobro?“

„Vrlo dobro, hvala.“

„A kako je on?“

„Kako bi se i moglo očekivati. Kafu, molim.“

Ukoliko bi iko drugi ušao i seo za šank, ostavila bih kafu ne pokazujući da žurim i otišla, klimnuvši glavom Steli u znak pozdrava. „Svako dobro“, uvek je automatski odgovarala dok bih izlazila.

Pažljivo sam birala knjige iz biblioteka. U našoj kući je, naravno, bilo knjiga. U očevoj radnoj sobi knjige su prekrivale dva zida, ali ja sam volela bajke i knjige o istoriji, a Konstans je volela knjige o hrani. Mada čika Džulijan nikad nije uzimao knjigu u ruke, voleo je da gleda kako Konstans uveče čita dok on sređuje svoje papire, a ponekad bi okrenuo glavu da je pogleda i klimnuo.

„Šta čitaš, dušo? Lep prizor – dama s knjigom.“

„Čitam nešto što se zove *Umetnost kuvanja*, čika Džulijane.“

„Izvršno.“

Naravno, kad je čika Džulijan bio u sobi, nikad nismo dugo sedeli u tišini, ali se ne sećam da smo Konstans i ja ikad otvorile knjige iz biblioteke koje još stoje na kuhinjskoj polici. Bilo je lepo aprilsko jutro kad sam došla iz biblioteke. Sijalo je sunce i svuda je bilo tih lažnih divnih obećanja proleća koja su čudnovato izbijala kroz garež sela. Sećam se da sam stajala na stepeništu biblioteke držeći knjige i gledala nakratko u blagi nagoveštaj zelenila na granama naspram neba i poževela, kao i uvek, da mogu da odem do kuće hodajući po nebu umesto kroz selo. Sa stepeništa biblioteke sam mogla da odmah pređem ulicu i da njenom drugom stranom odem do piljarnice, ali to je značilo da moram da prođem pored trgovinske radnje i muškaraca koji su sedeli ispred nje. U ovom selu su muškarci ostajali mladi i ogovarali a žene su starile, postajale sede, zle i iznurene, i tiho čekale da muškarci ustanu i da dođu kući. Mogla sam da krenem od biblioteke ovom stranom ulice sve dok ne dođem naspram piljarnice, pa da onda pređem ulicu. To mi je bilo bolje, mada me je vodilo pored pošte i kuće Ročesterovih s gomilom zarđalog lima, pokvarenih automobila, praznih plinskih boca, starih dušeka, delova za vodovod i korita koje je porodica Harler dovlačila kući i, stvarno verujem, volela.

Kuća Ročesterovih je bila najlepša u mestu i nekada je imala biblioteku sa zidovima od orahovine, balsku dvoranu na spratu i mnoštvo ruža duž verande. U njoj je rođena naša majka i kuća bi po pravdi trebalo da pripada Konstans. Zaključila sam, kao i uvek, da bi bilo bezbednije da prođem pored pošte i kuće Ročesterovih, mada nisam volela da gledam kuću u kojoj je rođena naša majka. Ujutro je ova strana ulice obično bila prazna jer je bila u senci, i posle odlaska u piljarnicu bih ionako morala da prođem pored trgovinske radnje da bih otišla kući, a prolazak pored nje i u dolasku i u odlasku bio bi više no što bih mogla da podnesem.

Izvan sela, na Hil roudu, River roudu i Old mauntinu, ljudi poput Klarkovih i Karingtonovih izgradili su lepe nove kuće. Da bi došli do Hil rouda i River rouda morali su da prođu kroz selo jer je glavna ulica sela bila i glavni put kroz državu, ali su Klarkova deca i Karingtonovi sinovi išli u privatne škole dok je hrana u kuhinje na Hil roudu stizala iz okolnih mesta i grada. Pošiljke su iz seoske pošte kolima prevožene River roudom do Old mauntina, ali su ljudi iz Old mauntina slali svoje pošiljke u tim mestima a ljudi iz River rouda su se šišali u gradu.

Uvek me je zbunjivalo što su se ljudi iz sela, koji su živeli u prljavim kućercima na glavnom putu ili tamo na Krik roudu, smešili, klimali glavom i mahali kad su Klarkovi i Karingtonovi prolazili kolima. Ako bi Helen Klark došla u Elbertovu piljarnicu da uzme konzervu paradajz sosa ili pola kila kafe koju je zaboravila njena kuvarica, svi bi joj rekli „Dobro jutro“ i rekli bi da je danas vreme lepše. Kuća Klarkovih je bila novija ali ništa bolja od kuće Blekvudovih. Naš otac je doneo u kuću prvi klavir koji je ikad viđen u selu. Karingtonovi imaju fabriku papira, ali Blekvudovi imaju svu zemlju između glavnog puta i reke. Šeperdovi iz Old mauntina dali su selu većnicu, koja je bela sa šiljatim krovom i postavljena na zelenom travnjaku, a ispred nje je top. Jednom je bilo neke priče o tome da se donesu propisi o zoniranju u selu pa da se poruše stračare na Krik roudu i celo selo izgradi u stilu većnice, ali niko nikad nije prstom mrdnuo. Možda su mislili da bi u tom slučaju Blekvudovi voleli da dolaze na mesne sastanke. Meštani u većnici dobijaju dozvole za lov i pecanje, a jednom godišnje mesnom sastanku prisustvuju Klarkovi, Karingtonovi i Šeperdovi i dostojanstveno glasaju da se otpad Harlerovih ukloni s Glavne ulice i da se sklone klupe ispred trgovinske radnje, i svake godine ih meštani sa zadovoljstvom preglasaju. Iza većnice, s leve strane, nalazi se Blekvud roud, put do naše kuće. Blekvud roud ide u velikom krugu oko zemlje Blekvudovih a duž svakog centimetra Blekvud rouda je žičana ograda koju je postavio

naš otac. Nedaleko iza većnice je velika crna stena koja označava početak staze gde otključavam kapiju i zaključavam je za sobom, pa idem kroz šumu i stižem kući.

Ljudi iz sela su nas oduvek mrzeli.

Kad sam išla u kupovinu, igrala sam jednu igru. Mislila sam o dečjim igrama gde je tabla podeljena na mala polja a svaki igrač se pomera bacanjem kocki. Uvek je bilo opasnosti poput „propusti jedan potez“, „vрати se četiri polja unazad“ i „vрати se na Start“, i malih pomoći poput „idi tri polja unapred“ i „odigraj još jedan potez“. Početno polje mi je bila biblioteka a cilj crna stena. Morala sam da se krećem jednom stranom Glavne ulice, da je pređem, pa da idem drugom stranom dok ne stignem do crne stene, kada bih pobedila. Lepo sam počinjala, dobrim bezbednim potezom duž prazne strane Glavne ulice, i možda bi se ispostavilo da je to jedan od veoma dobrih dana. Ponekad je i bilo tako, ali u prolećna jutra često nije. Ako je taj dan bio veoma dobar, kasnije bih iz zahvalnosti prinela nakit kao žrtvu.

Kad krenem, udahnem duboko i hodam brzo, zadržavajući dah i ne gledajući unaokolo. Morala sam da nosim knjige iz biblioteke i torbu za kupovinu i posmatrala sam kako mi se stopala kreću jedno za drugim – dva stopala u starim braon cipelama moje majke. Osetila sam da me neko gleda iz pošte – nismo primali poštu niti smo imali telefon, jer je i jedno i drugo postalo nepodnošljivo pre šest godina – ali sam mogla da izdržim kratko piljenje iz pošte. To je bila stara gospođica Daton, koja nikad nije piljila u mene napolju kao drugi, već je samo gledala kroz roletne ili iza zavesa. Nikad nisam gledala u kuću Ročesterovih. Nisam mogla da podnesem pomisao da nam se majka rodila u njoj. Ponekad sam se pitala da li Harlerovi znaju da žive u kući koja je trebalo da pripada Konstans. U njihovom dvorištu je uvek bilo toliko buke od udaranja lima da nisu mogli da me čuju kako hodam. Možda su Harlerovi mislili da ta beskonačna buka tera demone ili su bili muzikalni pa im je prijala. Možda su Harlerovi živeli u kući kao što su živeli van nje – možda su sedeli u starim kadama i večerali iz polomljenih tanjira postavljenih na školjki starog forda, i zveckali konzervama i drali se dok su jeli. Po trotoaru ispred kuće u kojoj su živeli Harlerovi uvek je bio sloj prljavštine.

Sledeće je bilo prelaženje ulice (*propusti jedan potez*), da bih došla do piljarnice tačno na drugoj strani. Uvek sam oklevala, ranjiva i izložena pogledima, na ivici puta dok su vozila prolazila. Saobraćaj na Glavnoj ulici je bio uglavnom tranzitni – automobili i kamioni su prolazili kroz selo zato što je prolazio i put, pa su vozači jedva i bacali pogled na mene.

Lokalne automobile sam mogla da prepoznam po kratkom ružnom pogledu vozača i pitala sam se, uvek, šta bi se desilo kad bih zakoračila s ivičnjaka na put. Da li bi naglo, gotovo nenamerno skrenuo prema meni? Možda samo da me uplaši, da me natera da poskočim? A potom smeh, koji bi došao sa svih strana, iza roletni pošte, od muškaraca ispred trgovinske radnje, od žena koje vire iz ulaza u piljarnicu – svi gledaju i naslađuju se što Meri Ketrin Blekvud beži s puta automobilu. Ponekad bih propustila i dva, pa čak i tri poteza jer sam tako pažljivo čekala da se put raščisti u oba smera pre no što bih prešla.

Na sredini puta bih izašla iz senke na blistavo, varljivo aprilsko sunce. Do jula bi površina puta postala meka od toplote i noge bi mi se lepile pa bi prelaženje postalo opasnije (Meri Ketrin Blekvud, s nogom zapelom u asfaltu, grči se dok je obara automobil. *Vrati se, skroz, i kreni ispočetka*) a zgrade bi bile ružnije. Sve u selu je bilo istog izgleda, iz istog vremena i u istom stilu. Kao da je ljudima bila potrebna ružnoća sela i kao da su se njome hranili. Kao da su kuće i radnje napravljene na brzinu i s prezirom za dosadne i neprijatne ljude, dok su kuća Ročesterovih i kuća Blekvudovih, pa čak i većnica, možda slučajno prenete tu iz neke daleke divne zemlje gde su ljudi živeli pristojno. Možda su te fine kuće zarobljene – možda kao kazna za Ročesterove i Blekvudove i njihovu pritajenu zlobu – i držane kao zatočenici u selu. Možda je njihovo sporo truljenje bilo znak odvratnosti meštana. Niz radnji duž Glavne ulice bio je bez razlike siv. Ljudi koji su držali radnje živeli su iznad njih, u nizu stanova na prvom spratu, a zavesu u pravoj liniji prozora na prvom spratu bile su blede i beživotne. Šta god je u selu imalo nameru da bude raznobojno brzo bi se obeshrabrilo. Pošast za selo nikad nije došla od Blekvudovih. Meštani su pripadali tu i to selo je bilo jedino pravo mesto za njih.

Uvek sam mislila na trulež kad sam išla prema tom nizu radnji. Zamišljala sam tešku crnu trulež koja peče i razjeda iznutra, izazivajući užasan bol. Želela sam da to zadesi selo.

Imala sam spisak šta treba da kupim u piljarnici. Konstans ga je pravila za mene svakog utorka i petka pre no što bih pošla iz kuće. Ljudima iz sela se nije sviđalo što smo uvek imale dovoljno novca da platimo sve što nam je trebalo. Naravno, novac smo podigle iz banke, a znala sam da ljudi pričaju da je skriven u našoj kući, kao da su to bile velike gomile zlatnika, i da smo Konstans, čika Džulijan i ja sedeli uveče, zaboravivši na knjige iz biblioteke, i igrali se njime, provlačili šake kroz njega, brojali, slagali i rušili novčiće, rugajući se i podsmevajući iza zaključanih vrata. Pretpostavljam da je bilo mnogo iskvarenih duša u

selu koje su žudele za našim gomilama zlatnika ali su bile kukavice i plašile su se Blekvudovih. Kad sam izvadila spisak iz torbe, izvadila sam i novčanik kako bi Elbert iz piljarnice znao da sam ponela novac pa ne bi mogao da odbije da mi proda stvari.

Nikad nije bilo važno ko je u piljarnici – mene bi odmah uslužili. Bilo gde da su se nalazili u prodavnici, gospodin Elbert ili njegova bleđa pohlepna žena uvek bi' odmah prišli da mi daju ono što hoću. Ponekad, ako bi im njihov stariji sin pomagao tokom raspusta, žurili su da se pobrinu da ne bude on taj koji me služi, a jednom, kad je jedna mala devojčica – naravno, dete koje nije bilo iz sela – prišla blizu mene u piljarnici gospođa Elbert ju je tako grubo povukla da je devojčica vrisnula pa je nastao dug trenutak tišine dok su svi čekali pre no što je gospođa Elbert udahnula i rekla: „Još nešto?“ Kad su mi deca prilazila, uvek sam stajala sasvim pravo i ukočeno jer sam ih se bojala. Plašila sam se da bi me dodirivala i da bi me majke napale kao jato sokolova s kandžama. To je uvek bila slika koju sam imala u glavi – ptice koje me napadaju, udaraju i razdiru kandžama ostrim kao žilet. Danas sam morala da kupim baš mnogo stvari za Konstans, i bilo je olakšanje videti da u radnji nema dece i mnogo žena. *Odigraj još jedan potez*, pomislila sam i rekla gospodinu Elbertu: „Dobro jutro.“

Klimnuo je glavom. Nije mogao da me baš uopšte ne pozdravi, a ipak, žene u radnji su ga gledale. Okrenula sam im leđa ali sam mogla da osetim kako stoje iza mene, držeći neku konzervu, polupunu kesicu keksa ili glavicu salate i ne žele da se pomere dok opet ne odem kroz vrata i dok ne počne talas razgovora i ne vrata se u sopstveni život. Negde iza je bila gospođa Donel. Videla sam je kad sam ušla i pitala sam se, kao i ranije, da li je namerno došla znajući kad ja dolazim, jer je uvek pokušavala da nešto kaže. Ona je bila jedna od retkih koje su nešto govorile.

„Jedno pečeno pile“, rekla sam gospodinu Elbertu, a na drugom kraju radnje njegova pohlepna žena je otvorila frižider, izvadila jedno pile i počela da ga pakuje. „Jedan mali jagnjeći but“, rekla sam, „prvih dana proleća moj čika Džulijan uvek voli pečeni but.“ Nije trebalo to da kažem, znam, a radnjom je kao vrisak prošao mali uzdah. Pomislila sam da bih ih mogla rasterati kao zečeve kad bih im rekla ono što sam stvarno htela, ali bi se samo ponovo okupile ispred i vrebale me tamo. „Luk“, učtivo sam rekla gospodinu Elbertu, „kafu, hleb, brašno. Orahe“, rekla sam, „i šećer. Imamo veoma malo šećera.“ Negde iza mene začuo se užasnut smeh, a gospodin Elbert je, nakratko, bacio pogled pored mene, a potom na stvari koje je redao na tezgi. Gospođa Elbert mi je za

minut donela pile i meso, upakovane, i stavila ih pored ostalih stvari. Ne moram da se okrećem dok ne budem spremna da krenem. „Dva litra mleka“, rekla sam. „Četvrt litra pavlake i pola kila putera.“ Harisovi su prestali da nam isporučuju mlečne proizvode pre šest godina pa sam sad ja donosila mleko i puter iz piljarnice. „I dvanaest jaja.“ Konstans je zaboravila da stavi i jaja na spisak, a u kući su bila samo dva. „Jednu kutiju slatkih štanglica s kikirikijem“, rekla sam. Čika Džulijan će večeras da ih žvaće i gricka nad svojim papirima i da ode ulepljen na spavanje.

„Blekvudovi su uvek imali fine stvari na stolu.“ Bila je to gospođa Donel, progovorila je jasno negde iza mene, a neko se zakikotao, a neko drugi rekao: „Psst.“ Nisam se nijednom okrenula. Bilo je dosta što ih sve osećam iza sebe a da ne gledam njihova pljosnata siva lica i oči pune mržnje. *Volela bih da ste svi mrtvi*, pomislila sam i čeznula da to kažem naglas. Konstans je rekla: „Nikad im ne daj da vide da te je briga“, i: „Ako obraćaš pažnju, samo će postati gore“, i to je verovatno bilo istina, ali ja sam želela da budu mrtvi. *Volela bih da jednog jutra uđem u piljarnicu i da ih sve, čak i Elbertove i njihovu decu, vidim kako leže plačući od bola i umiru. Tada bih sama uzela namirnice*, mislila sam, *prelazeći preko njihovih tela, i uzimala s polica šta god mi se sviđa, i pošla kući, a možda bih i šutnula gospođu Donel dok tu leži.* Nikad mi nije bilo žao kad sam imala takve misli. Samo sam želela da se obistine. „Pogrešno je da ih mrziš“, rekla je Konstans, „to samo oslabljuje tebe“, ali sam ih svejedno mrzela i pitala se zašto je vredelo da uopšte budu stvoreni.

Gospodin Elbert je stavio sve moje namirnice zajedno na tezgu i čekao, gledajući pored mene u daljinu. „To je sve što danas želim“, rekla sam mu i on je, ne gledajući u mene, ispisao cene na računu i sabrao ih, a onda mi je dao račun da bih mogla da se uverim da me nije prevario. Uvek sam insistirala na tome da pažljivo proverim njegov obračun, mada nikad nije napravio grešku. Nije bilo mnogo toga što sam mogla da uradim da im vratim milo za drago, ali sam činila šta sam mogla. Namirnice su napunile moju torbu za kupovinu i još jednu pride, ali nije bilo drugog načina da stignu do kuće nego da ih ja nosim. Naravno, niko mi nikad ne bi ponudio pomoć, čak i kad bih ih zamolila.

Propusti dva poteza. S knjigama iz biblioteke i namirnicama, morala sam sporim hodom da prođem trotoarom pored trgovinske radnje i da odem u Stelinu kafanu. Zastala sam na izlazu iz piljarnice, tražeći u sebi neku misao da me čuva. Iza mene su počela mala komešanja i kašljucanja. Spremali su se da ponovo razgovaraju, a sa oba kraja radnje Elbertovi su verovatno jedno drugome kolutali očima s olakšanjem.

Čvrsto sam ukočila lice. Danas ću da mislim o tome kako ćemo da ručamo u bašti, i dok sam držala oči otvorene samo onoliko koliko je bilo dovoljno da vidim kuda idem – i kako se braon cipele moje majke pomeraju gore-dole – u glavi sam stavljala zelen stolnjak na sto i iznosila žute sudove i jagode u beloј činiji. *Žuti sudovi*, pomislila sam, osećajući oči muškaraca koji su me gledali dok sam prolazila, *a čika Džulijan će dobiti fino meko kuvano jaje s tostom, i setiću se da kažem Konstans da mu preko ramena stavi šal jer je još veoma rano proleće*. I bez gledanja mogla sam da vidim cerenje i gestikulacije. Volela bih da su svi mrtvi i da gazim po njihovim telima. Retko su se obraćali direktno meni, već samo jedan drugome. „To je jedna od devojčica Blekvudovih“, čula sam jednog od njih kako kaže visokim podsmešljivim glasom, „jedna od devojčica Blekvudovih s farme Blekvudovih.“

„Baš šteta za Blekvudove“, rekao je neko drugi, dovoljno glasno, „baš šteta za te sirote devojčice.“

„Lepa je ta farma tamo“, rekli su, „lepa zemlja za obrađivanje. Čovek bi mogao da se obogati od obrađivanja zemlje Blekvudovih. Kad bi imao milion godina i tri glave i kad ne bi mario šta raste, čovek bi mogao da se obogati. Čuvaju svoju zemlju dobro zaključanu, ti Blekvudovi.“

„Čovek bi mogao da se obogati.“

„Baš šteta za devojčice Blekvudovih.“

„Nikad ne možeš da znaš šta će da raste na zemlji Blekvudovih.“

Gazim po njihovim telima, mislila sam, *ručamo u bašti a čika Džulijan nosi svoj šal*. Uvek sam pažljivo držala namirnice dok sam tu prolazila, jer sam jednog groznog jutra ispustila torbu pa su se razbila jaja i prosulo mleko, a ja sam skupljala šta sam mogla dok su oni vikali, i govorila sam sebi da neću pobeći ma šta da sam uradila, i mahnito sam ponovo nabijala konzerve, kutije i prosut šećer u torbu, naređujući sebi da ne pobegnem. Ispred Steline kafane bila je jedna pukotina u trotoaru koja je izgledala kao uperen prst. Ta pukotina je oduvek bila tu. Druga obeležja na tlu, kao što je otisak šake koji je napravio Džoni Haris u betonskom temelju većnice i inicijali malog Milera na tremu biblioteke stavljena su u vreme kojeg se sećam. Bila sam u trećem razredu škole kad je izgrađena većnica. Ali pukotina u trotoaru ispred Steline kafane je oduvek bila tu, kao što je i Stelina kafana oduvek bila tu. Sećam se da sam vozila rolšue preko te pukotine, i da je majka pazila da ne stane na nju da ne bi polomila kičmu, i da sam pored te pukotine vozila bicikl dok mi je kosa lepršala unazad. Tada meštani nisu otvoreno pokazivali da nas ne vole iako je naš otac rekao da su đubrad. Majka mi je jednom

rekla da je ta pukotina bila tu kad je ona bila devojčica i živela u kući Ročesterovih, pa je morala biti tu i kad se ona udala za našeg oca i otišla da živi na farmi Blekvudovih, a pretpostavljam da je stajala tu, kao uperen prst, od vremena kad je selo prvi put napravljeno od starog sivog drveta i kad su ti ružni ljudi sa svojim zlim licima dovedeni iz nekog neverovatnog mesta i smešteni da žive u tim kućama.

Kad joj je muž umro, Stela je od novca od osiguranja kupila aparat za kafu i ubacila mermerni šank, ali osim toga nije bilo nikakve promene u Stelinoj kafani otkad ja mogu da se setim. Konstans i ja smo dolazile tu da trošimo sitniš posle škole a svakog popodneva smo uzimale novine i nosile kući ocu da ih uveče čita. Novine više nismo kupovale, ali ih je Stela i dalje prodavala, kao i časopise, sitne slatkiše i sive razglednice sa slikom večnice.

„Dobro jutro, Meri Ketrin“, rekla je Stela kad sam sela za šank i stavila namirnice na pod. Ponekad, kad bih poželeva da svi ljudi iz sela pomru, pomislila bih da bih možda poštedela Stelu jer je ona bila najmanje neljubazna od svih njih, i jedina koja je uspela da uopšte zadrži neku boju. Bila je krupna i rumena, a kad bi obukla svetlu dezeniranu haljinu, ona bi nakratko zadržala sjaj pre no što bi se utopila u prljavo sivilo ostalih. „Kako si danas?“, upitala je.

„Vrlo dobro, hvala.“

„A Konstans Blekvud, je li ona dobro?“

„Vrlo dobro, hvala.“

„A kako je on?“

„Kako bi se i moglo očekivati. Kafu, molim.“ U stvari, više sam volela kafu sa šećerom i mlekom, jer je kafa tako gorka stvar, ali pošto sam tu dolazila samo zbog ponosa, trebalo je da simbolično prihvatim samo najmanje od ponuđenog.

Ukoliko bi iko drugi ušao u Stelinu kafanu dok sam ja bila tu, ustala bih i tiho otišla, ali nekih dana nisam imala sreće. Ovog jutra je Stela tek stavila moju kafu na šank kad se na ulazu pojavila neka senka, a ona je podigla pogled i rekla: „Dobro jutro, Džime.“ Otišla je do drugog kraja šanka i čekala, očekujući da će on sesti tamo, tako da bih ja neprimećeno mogla da odem, ali to je bio Džim Donel i odmah sam znala da danas nisam imala sreće. Neki od ljudi u selu su imali prava lica koja sam poznavala i mogla pojedinačno da mrzim. Džim Donel i njegova žena su bili među njima, jer su nas mrzeli namerno umesto da nas mrze tupo i iz navike kao drugi. Većina ljudi bi ostala dole na kraju šanka gde bi ih Stela uslužila, ali je Džim Donel došao pravo do kraja gde sam ja sedela i seo na stolicu do mene, što je bliže mogao, jer je, znala sam, hteo da mi

pokvari ovo jutro.

„Kažu mi“, rekao je, okrenuvši se da sedne bočno na stolicu i da gleda pravo u mene, „kažu mi da se selite.“

Poželega sam da ne sedi tako blizu mene. Stela nam je prišla sa zadnje strane šanka i poželega sam da ga zamoli da se pomeri kako bih mogla da ustanem i da odem a da ne moram da se provlačim oko njega. „Kažu mi da se selite“, rekao je ozbiljno.

„Ne“, rekla sam jer je čekao.

„Čudno“, rekao je i pogledao u mene, pa u Stelu, pa opet u mene. „Mogao bih da se zakunem da mi je neko rekao da uskoro odlazite.“

„Ne“, rekla sam.

„Hoćeš kafu, Džime?“, upitala je Stela.

„Šta misliš, ko je mogao da pusti takvu priču, Stela? Šta misliš, ko bi hteo da mi kaže da se sele kad oni neće da urade ništa takvo?“ Stela je odmahнула glavom, ali je pokušavala da se ne nasmeje. Videla sam da moje šake cepaju papirnu salvetu na mom krilu i otkidaju jedan mali ugao, pa sam ih naterala da miruju i donela sam jedno pravilo za sebe: kad god vidim neko parčence papira treba da se setim da budem bolja prema čika Džulijanu.

„Nikad ne možeš da znaš kako se šire glasine“, rekao je Džim Donel. Možda će Džim Donel uskoro umreti. Možda u njemu već raste trulež koja će ga ubiti. „Da li si čula išta slično tim glasinama u ovom mestu?“, upitao je Stelu.

„Ostavi je na miru, Džime“, rekla je Stela.

Čika Džulijan je bio star čovek i umirao je, nažalost, umirao sigurnije nego Džim Donel, Stela i bilo ko drugi. Siroti stari čika Džulijan je umirao, a ja sam donela čvrsto pravilo da budem bolja prema njemu. Ručaćemo u prirodi, na travnjaku. Konstans će mu doneti šal i staviti mu ga preko ramena, a ja ću ležati na travi.

„Ne gnjavim ja nikoga, Stelice. Da li gnjavim nekoga? Samo pitam ovu ovde gospođicu Meri Ketrin Blekvud kako to da svi u mestu pričaju da će ona i njena starija sestra da nas uskoro napuste. Da se odsele. Da odu da žive negde drugde.“ Promešao je kafu. Krajičkom oka mogla sam da vidim kako kašičica ide ukrug, ukrug, ukrug, i htela sam da se nasmejem. Bilo je nečeg tako jednostavnog i blesavog u tome što je kašičica išla ukrug dok je Džim Donel govorio. Pitala sam se da li bi prestao da govori kad bih pružila ruku i uhvatila kašičicu. *Vrlo verovatno da bi prestao*, rekla sam mudro sebi, *vrlo verovatno bi mi bacio tu kafu u lice.*

„Da idu nekuda drugde“, rekao je tužno.

„Dosta“, rekla je Stela.

Slušaću pažljivije kad čika Džulijan priča svoju priču. Već donosim štanglice s kikirikijem – to je dobro.

„Sav sam se uznemirio“, rekao je Džim Donel, „kad sam pomislio da će mesto da izgubi jednu od svojih finih starih porodica. To bi bilo stvarno velika šteta.“ Okrenuo se na drugu stranu na stolici jer je neko drugi ulazio kroz vrata. Gledala sam u svoje šake u krilu i, naravno, ne bih se okrenula da vidim ko dolazi, ali je onda Džim Donel rekao: „Džo“, i ja sam znala da je to Danam, stolar. „Džo, da l’ si ikad čuo nešto ovakvo? Ovde, po celom mestu, pričaju da se Blekvudovi sele, a sad gospođica Meri Ketrin Blekvud sedi baš ovde i progovara i kaže da se ne sele.“

Nastala je kratka tišina. Znala sam da se Danam mrštio, gledajući u Džima Donela, u Stelu i u mene, razmišljajući šta je čuo, razjašnjavajući sebi te reči i zaključujući šta svaka od njih znači. „Je l’ tako?“, konačno je rekao.

„Slušajte, vas dvojica“, rekla je Stela, ali je Džim Donel samo nastavio da govori, okrenut leđima prema meni i raširenih nogu tako da nisam mogla da prođem pored njega i da izađem napolje. „Baš sam jutros pričao ljudima da je velika šteta kad odlaze stare porodice. Mada bi se s pravom moglo reći da je dobar broj Blekvudovih već otišao.“ Nasmejao se i lupio šakom po šanku. „Već otišao“, ponovo je rekao. Kašičica u njegovoj kafi je bila nepomična, ali je on i dalje govorio. „Selo izgubi mnogo otmenosti kad odu fini stari meštani. Svako bi pomislio“, polako je rekao, „da ih ljudi neće.“

„Tačno“, rekao je Danam pa se nasmejao.

„Što tako žive tamo na njihovom finom starom privatnom imanju, sa svojim ogradama i privatnom stazom i s otmenim načinom života.“ Uvek je nastavljao da govori dok se ne umori. Kad bi Džim Donel zamislio da nešto kaže, govorio bi to što češće i na što više načina, možda zato što je imao veoma malo ideja, pa je svaku morao da iscedi do kraja. Osim toga, svaki put kad bi ponovio to što govori mislio je da je zabavnije. Znala sam da bi mogao da nastavi tako dok ne bude siguran da više niko ne sluša, i donela sam pravilo za sebe: nikad ni o čemu ne razmišljaj više od jednom, pa sam tiho spustila šake u krilo. *Živim na Mesecu*, rekla sam sebi, *imam kućicu potpuno sama na Mesecu*.

„Pa, dobro“, rekao je Džim Donel. A i smrdeo je. „Uvek mogu da kažem ljudima da sam nekad poznao Blekvudove. *Meni* nikad nisu ništa uradili, koliko mogu da se setim, prema *meni* su uvek bili savršeno učtivi. Nije“, rekao je i nasmejao se, „da su me ikad pozvali da večeram s njima, ništa tako.“

„Sad je stvarno dosta“, rekla je Stela, a glas joj je bio oštar. „Idi kinji nekog drugog, Džime Donele.“

„Da li sam bilo koga kinjio? Misliš da sam *hteo* da me zovu na večeru? Misliš da sam *lud*?“

„A ja“, rekao je Danam, „ja uvek mogu da kažem ljudima da sam im jednom popravio polomljen stepenik i da mi nikad nisu platili.“ To je bilo tačno. Konstans me je poslala napolje da mu kažem da nećemo da platimo stolarsku cenu za sirovu dasku zakucanu ukrivo preko stepenika kad je ono što je trebalo da uradi bilo da ugradi novu i obrađenu dasku. Kad sam izašla i rekla mu da nećemo da mu platimo, on mi se iskezio i pljunuo, pa je uzeo čekić, odvalio dasku i bacio je na zemlju. „Uradi to sama“, rekao mi je, ušao u kamionet i odvezao se. A sad kaže: „Nikad mi nisu platili.“

„To mora da je bila greška, Džo. Ti samo idi pravo tamo i porazgovaraj s gospođicom Konstans Blekvud i ona će se pobrinuti da dobiješ šta ti sleduje. Samo, ako te pozovu na večeru, Džo, samo pazi da kažeš 'ne, hvala' gospođici Blekvud.“

Danam se nasmejao. „Ne ja“, rekao je. „Popravio sam im stepenik i nikad mi nisu platili.“

„Čudno“, rekao je Džim Donel, „da popravljaju kuću i sve, a sve vreme planiraju da se sele.“

„Meri Ketrin“, rekla je Stela, dolazeći od šanka do mesta gde sam sedela, „ti pođi kući. Samo ustani s te stolice i pođi kući. Ovde neće biti mira dok ne odeš.“

„E, to je tačno“, rekao je Džim Donel. Stela ga je pogledala, a on je pomerio noge i pustio me da prođem. „Samo kaži, gospođice Meri Ketrin, i svi ćemo da dođemo da vam pomognemo da se spakujete. Samo kaži, Meriket.“

„A od mene možeš da poručiš svojoj sestri...“, Danam je počeo da govori, ali ja sam požurila i dok sam izlazila napolje sve što sam mogla da čujem bio je smeh, njih dvojice i Stele.

Volela sam svoju kuću na Mesecu, i u nju sam stavila kamin a ispred nje baštu. (Šta će da cveta i da raste na Mesecu? Moram da pitam Konstans.) I nameravala sam da ručam napolju, u svojoj bašti na Mesecu. Na Mesecu su stvari bile veoma sjajne i neobičnih boja. Moja kućica bi bila plava. Gledala sam svoja mala braon stopala kako se pojavljuju i nestaju ispod mene i pustila torbu za kupovinu da mi se malo ljulja na boku. U Stelinoj kafani sam bila, i sad je trebalo samo da prođem pored većnice, koja bi trebalo da bude prazna izuzev ljudi koji su vadili dozvole za držanje pasa, ljudi koji su brojali novac od

saobraćajnih kazni naplaćenih vozačima koji su išli glavnim putem u selo i kroz njega, i ljudi koji su slali obaveštenja za vodu, kanalizaciju i đubre i zabranjivali drugim ljudima da spaljuju lišće ili da love ribu. Svi oni bi bili zavučeni negde duboko u zgradi većnice i svi zajedno bi bili zaokupljeni poslom. Nisam imala razloga da se njih bojim, osim ukoliko bih lovila ribu van sezone. Zamišljala sam da hvatam grimizne ribe iz reka na Mesecu i videla da su Harisovi sinovi u prednjem dvorištu, da galame i da se svađaju sa šest drugih dečaka. Nisam mogla da ih vidim dok nisam prošla ugao većnice, i još sam mogla da se okrenem nazad i da pođem u drugom smeru, uz glavni put do potoka, pa preko potoka ka nama, duž druge polovine staze ka našoj kući, ali je bilo kasno, i nosila sam i namirnice, a potok je bio opasan da ga prelazim u majčinim braon cipelama, a ja sam zamišljala da živim na Mesecu i tiho sam hodala. Odmah su me primetili, a ja sam zamislila kako se raspadaju i grče od bolova i glasno jauču. Poželela sam da se uvijaju i plaču na zemlji preda mnom.

„Meriket“, povikali su, „Meriket, Meriket“, i svi su krenuli da se poređaju uz ogradu.

Pitala sam se da li su ih to učili njihovi roditelji, da li su Džim Donel, Danam i prljavi Haris držali redovne vežbe svojoj deci i podučavali ih s ljubavlju i pažnjom, starajući se da im dobro usklade glasove. Kako bi inače toliko dece tako dobro to naučilo?

Meriket, reče Koni, da l' bi šolju čaja ti?

O, ne, reče Meriket, ti ćeš me otrovati.

Meriket, reče Koni, da l' bi htela da zaspiš?

Da dole na groblju tri metra pod zemljom ležiš?

Pretvarala sam se da ne govorim njihov jezik. Na Mesecu smo govorili nežnim, tečnim jezikom, i pevali smo pod sjajem zvezda, gledajući dole na mrtvi sasušeni svet. Došla sam gotovo do sredine ograde.

„Meriket, Meriket!“

„Gde je stara Koni – je l' kod kuće, sprema večeru?“

„Da l' bi šolju čaja ti?“

Bilo mi je čudno da budem u sebi, da hodam smireno i čvrsto pored te ograde, da sigurno spuštam noge, ali bez žurbe koju bi mogli da primete, da budem u sebi a da znam da me gledaju. Skrivala sam se veoma duboko u sebi, ali sam mogla da ih čujem i i dalje vidim krajičkom jednog oka. Poželela sam da svi leže mrtvi tu na zemlji.

„Da dole na groblju tri metra pod zemljom ležiš.“

„Meriket!“

Jednom, kad sam tu prolazila, na verandu je izašla majka malih Harisovih, verovatno da vidi zašto su svi toliko vikali. Stajala je tu kratko, gledala i slušala, a ja sam stala i pogledala je, i gledala sam u njene tupave mutne oči, i znala sam da ne smem ništa da joj kažem, i znala sam da ću joj reći. „Zar ne možete da ih naterate da prestanu?“, upitala sam je tog dana, pitajući se da li u toj ženi ima ičega čemu bih mogla nešto da kažem, da li je ona ikad veselo trčala po travi, ili gledala cveće, ili znala za radost ili ljubav. „Zar ne možete da ih naterate da prestanu?“

„Deco“, rekla je, ne menjajući glas, ni pogled, ni izgled tupavog uživanja, „ne vređajte gospođicu.“

„Dobro, mama“, rekao je ozbiljno jedan od dečaka.

„Ne idite blizu ograde. I ne vređajte gospođice.“

I ja sam produžila, dok su oni kreštali i vikali, a žena je stajala na verandi i smejala se.

Meriket, reče Koni, da l' bi šolju čaja ti?

O, ne, reče Meriket, ti ćeš me otrovati.

Pomislila sam da će im jezici izgoreti kao da su gutali vatru. Grla će im goreti kad izlaze te reči, a u stomacima će osećati mučninu vreliju od hiljadu požara.

„Zbogom, Meriket“, vikali su dok sam prolazila pored kraja ograde, „ne žuri nazad.“

„Zbogom, Meriket, kaži Koni da je volimo.“

„Zbogom, Meriket“, ali ja sam već bila kod crne stene, a tu je bila kapija naše staze.

Morala sam da spustim torbu da bih otključala katanac na kapiji. To je bio običan katanac i svako dete je moglo da ga obije, ali je na kapiji stajao znak „PRIVATAN POSED – ZABRANJEN PROLAZ“ i niko nije smeo da ide dalje od tog znaka. Naš otac je postavio znake, kapije i katance kad je zatvorio stazu. Pre toga su svi koristili tu stazu kao prečicu od sela do raskrsnice sa glavnim putem gde je bila stanica autobusa. Štedeli su možda četiristo metara kad su koristili našu stazu i prolazili pored naših ulaznih vrata. Naša majka nije volela da gleda da joj iko prolazi pored ulaznih vrata, i kad ju je naš otac doveo da živi u kući Blekvudovih, jedna od prvih stvari koje je morao da uradi bila je da zatvori stazu i da ogradi celo imanje Blekvudovih, od glavnog puta do potoka. Na drugom kraju staze bila je još jedna kapija, mada sam retko išla tuda, i ta kapija je takođe imala katanac i znak na kojem je pisalo „PRIVATAN POSED – ZABRANJEN PROLAZ“. „Glavni put je napravljen za sve ljude“, rekla je moja majka, „a moja ulazna vrata su privatna.“

Svako ko nam je dolazio u posetu, uredno pozvan, dolazio je prilaznim putem koji je vodio pravo od kapije kod glavnog puta sve do vrata naše kuće. Kad sam bila mala, imala sam običaj da ležim u svojoj sobi u zadnjem delu kuće i da zamišljam da se prilazni put i staza sastaju kao raskrsnica ispred naših ulaznih vrata, i da po putu idu dobri ljudi, oni čisti i bogati, odeveni u saten i čipku, koji imaju pravo da dolaze u posetu, a da po stazi idu ljudi iz sela, šunjajući se, krivudajući, i sklanjajući se ponizno u stranu. *Ne mogu da uđu* – imala sam običaj da stalno ponavljam sebi, ležeći u mračnoj sobi sa senkama koje je drveće iscrtavalo po plafonu – *više nikad ne mogu da uđu. Staza je zauvek zatvorena.* Ponekad sam stajala s ove strane ograde, skrivena iza žbunja, i gledala ljude kako idu po glavnom putu da bi od sela došli do raskrsnice. Koliko sam znala, niko iz sela nikad nije pokušao da koristi stazu otkad je naš otac zaključao kapije.

Kad sam unela torbu na imanje, ponovo sam pažljivo zaključala kapiju i proverila katanac da se uverim da dobro drži. Čim je katanac bio

dobro zaključan iza mene, bila sam bezbedna. Staza je bila mračna jer, kad je otac odustao od toga da zemlju upotrebi za stvaranje zarade, pustio je drveće, žbunje i sitno cveće da raste kako je htelo, pa je osim jedne velike livade i bašti, naša zemlja bila pod velikom šumom, a tajne te šume nije znao niko sem mene. Kad sam išla stazom, sada s lakoćom jer sam bila kod kuće, znala sam svaki korak i svaku krivinu. Konstans je mogla da se seti naziva svih stvari koje rastu, ali ja sam bila zadovoljna time da ih poznajem po tome kako i gde rastu, i po tome što mi pouzdano pružaju utočište. Jedini tragovi na putu su moji, od odlaska u selo i povratka kući. Iza krivine sam mogla da nađem i neki Konstansin trag jer je ponekad dolazila dotle da me sačeka, ali je većina Konstansinih tragova bila u bašti i u kući. Danas je došla do kraja bašte i ja sam je videla čim sam prošla krivinu. Stajala je na svetlosti sunca, s kućom iza sebe, a ja sam joj potrčala u susret.

„Meriket“, rekla je, smešeći mi se, „vidi dokle sam danas došla.“

„To je predaleko“, rekla sam. „Dok se okrenem, ti ćeš me već pratiti do sela.“

„Pa i mogla bih“, rekla je.

Iako sam znala da se šali sa mnom, prošla me je jeza, ali sam se nasmejala. „Ne bi ti se mnogo svidelo“, rekla sam joj. „Hajde, lenjivice, uzmi neke od ovih paketa. Gde mi je mačak?“

„Otišao je da juri leptire pošto si zakasnila. Da li si se setila da kupiš jaja? To sam zaboravila da ti kažem.“

„Naravno. Hajde da ručamo na travnjaku.“

Kad sam bila mala, mislila sam da je Konstans princeza vila. Imala sam običaj da je crtam, s dugom zlatnom kosom i očima toliko plavim koliko je mogla da ih napravi bojica, i sa jarkorumenim krugom na svakom obrazu. Te slike su me uvek iznenađivale jer je ona *zaista* tako izgledala. Čak i u najgore vreme bila je rumena, bela i zlatna, i izgledalo je da ništa nikad nije moglo da potamni taj njen sjaj. Ona je bila najdragocenija osoba u mom svetu, oduvek. Pošla sam za njom po mekoj travi, pored cveća koje je negovala, pa smo ušle u kuću, a iz cveća je izašao Džonas, moj mačak, i pošao za mnom.

Konstans je čekala unutra, pored visokih ulaznih vrata, dok sam se pela stepenicama za njom, a onda sam ja spustila pakete na sto u hodniku i zaključala vrata. Nećemo ih ponovo koristiti do popodne jer se gotovo sav naš život odvijao u zadnjem delu kuće, na travnjaku i u bašti gde niko drugi nikad ne dolazi. Ostavili smo prednji deo kuće okrenut prema glavnom putu i selu i radili šta nam je volja iza njenog strogog, negostoljubivog lica. Mada smo dobro održavali kuću,

prostorije koje smo zajedno koristili bile su one u zadnjem delu kuće – kuhinja, spavaće sobe i ona topla sobica pored kuhinje u kojoj je živeo čika Džulijan. Napolju je bio Konstansin kesten i široka, lepa površina travnjaka i Konstansino cveće, a onda, dalje, povrtnjak koji je gajila Konstans, a iza njega drveće koje je pravilo senku nad potokom. Kad smo sedeli na travnjaku iza kuće, niko niotkuda nije mogao da nas vidi.

Setila sam se da treba da budem bolja prema čika Džulijanu kad sam ga videla kako sedi za velikim starim stolom u uglu kuhinje i igra se svojim papirima. „Da li ćeš dati čika Džulijanu da jede štanglice s kikirikijem?“, upitala sam Konstans.

„Posle ručka“, rekla je. Pažljivo je izvadila namirnice iz torbi. Bila joj je dragocena svaka vrsta hrane, i namirnice je uvek dodirivala s tihim poštovanjem. Meni nije bilo dozvoljeno da pripremam hranu niti da skupljam pečurke, mada sam ponekad donosila povrće iz bašte ili jabuke sa starih stabala. „Ješćemo mafine“, rekla je Konstans, gotovo pevajući jer je sortirala i odlagala namirnice. „Čika Džulijan će jesti jaje, meko kao puter, mafin i malo pudinga.“

„Kao za bebe“, rekao je čika Džulijan.

„Meriket će jesti neku krtinu, sočnu i slanu.“

„Džonas će mi uhvatiti miša“, rekla sam svom mačku koji mi je sedeo na kolenima.

„Uvek sam tako srećna kad se vratiš kući iz sela“, rekla je Konstans. Stala je da me pogleda i da mi se nasmeši. „Malo zato što donosiš kući hranu, naravno. Ali malo i zato što mi nedostaješ.“

„Uvek me raduje da dođem kući iz sela“, rekla sam joj.

„Da li je bilo baš loše?“ Brzo je jednim prstom dodirnula moj obraz.

„Ne želiš da znaš.“

„Jednog dana ću ići ja.“ To je bio drugi put da je govorila o izlasku, i ja sam se naježila.

„Konstans“, rekao je čika Džulijan. Podigao je malo parče papira sa stola i proučavao ga, mršteći se. „Izgleda da nemam nikakvu informaciju o tome da li je tvoj otac tog jutra, kao i obično, pušio cigaru u bašti.“

„Sigurna sam da jeste“, rekla je Konstans. „Taj mačak je lovio ribu u potoku“, rekla mi je. „Došao je sav blatnjav.“ Presavila je torbu za kupovinu i stavila je među ostale u fioku, pa je stavila knjige iz biblioteke na policu, gde će ostati zauvek. Od mene i Džonasa se očekivalo da ostanemo u svom uglu i da ne smetamo dok Konstans radi u kuhinji, a bilo je zabavno gledati je kako se divno kreće obasjana sunčevom svetlošću, tako nežno dodirujući namirnice. „Danas je dan za Helen Klark“, rekla sam. „Da li si uplašena?“

Okrenula se i nasmešila mi se. „Nimalo“, rekla je. „Mislim da sam stalno sve bolja. A danas ću napraviti kolačiće s rumom.“

„A Helen Klark će cičati i halapljivo ih gutati.“

Čak i sada, Konstans i ja smo ipak viđale neko društvo, poznanike koji su se dovozili prilaznim putem da nas posete. Helen Klark je pila čaj s nama petkom, a gospođa Šeperd, ili gospođa Rajs, ili stara gospođa Krouli povremeno su svraćale nedeljom posle crkve da nam kažu da bismo i mi uživale u službi. Dolazile su kao po dužnosti, mada nikad nismo uzvraćale na njihove pozive, i ostajale su pristojnih par minuta, a ponekad su donosile cveće iz svoje bašte, ili knjige, ili neku pesmu koju bi Konstans možda želela da isproba na svojoj harfi. Ljubazno su razgovarale uz pomalo smeha i nikad nisu propustile da nas pozovu u svoju kuću iako su znale da nikad ne bismo došle. Bile su učtive prema čika Džulijanu i strpljivo su slušale šta govori, nudile su da nas provozaju kolima, sebe su nazivale našim prijateljicama. Konstans i ja smo jedna drugoj uvek lepo govorile o njima, jer su verovalе da smo uživale u njihovim posetama. Nikad nisu išle pešice po stazi. Ako bi im Konstans ponudila na im odseče neki cvet iz ružinog grma, ili ako bi ih pozvala da vide divan novi aranžman boja, otišle bi u baštu ali nikad ne bi pokušale da prekorače određene granice kretanja. Hodale bi po vrtu i otišle u automobil ispred ulaznih vrata, i odvezle bi se niz prilazni put i van imanja kroz veliku kapiju. Nekoliko puta su gospodin i gospođa Karington došli da vide kako se snalazimo, jer je gospodin Karington bio dobar prijatelj našeg oca. Nikad nisu ulazili niti uzimali bilo kakvo osveženje, već bi se dovezli do prednjih stepenica, sedeli u svojim kolima i razgovarali par minuta. „Kako se snalazite?“, uvek su pitali, gledajući u Konstans, pa u mene, pa opet u nju. „Kako uspevate sasvim same? Da li vam išta treba, bilo šta što mi možemo da uradimo? Kako se snalazite?“ Konstans ih je uvek pozivala da uđu jer je bila vaspitana da veruje da je neuljudno pustiti goste da razgovaraju napolju, ali Karingtonovi nikad nisu ušli u kuću. „Pitam se“, rekla sam, razmišljajući o njima, „da li bi mi Karingtonovi doveli konja kad bih im zatražila. Mogla bih da ga jašem po onoj dugoj livadi.“

Konstans se okrenula i nakratko me pogledala, malo se mršteći. „Nećeš im zatražiti“, rekla je na kraju. „Mi ne tražimo ništa ni od koga. Zapamti to.“

„Zavitlavam te“, rekla sam, i ona se ponovo nasmejala. „Ionako stvarno želim samo krilatog konja. Mogli bismo da odletimo do meseca i nazad, moj konj i ja.“

„Sećam se da si nekad želela grifona“, rekla je. „A sad, gospođice

Besposlice, trči napolje i postavi sto.“

„Svađali su se, puni mržnje, te poslednje večeri“, rekao je čika Džulijan.

„Neću ni da čujem“, rekla je. „Neću to da trpim, Džone Blekvude“, a on je rekao: „Nemamo izbora“. Slušao sam ih kroz vrata, naravno, ali sam došao prekasno da bih čuo o čemu su se svađali. Pretpostavljam oko novca.“

„Nisu se često svađali“, rekla je Konstans.

„Bili su gotovo neprestano učtivi jedno prema drugom, bratanice, ukoliko to misliš kad kažeš da se nisu svađali. A to je mnogo loš primer za nas ostale. Moja žena i ja smo više voleli da vičemo.“

„Ponekad je teško poverovati da je prošlo šest godina“, rekla je Konstans. Uzela sam žuti stolnjak i izašla na travnjak da postavim sto; čula sam je iza sebe kako kaže čika Džulijanu: „Ponekad osećam da bih dala sve samo da su ponovo tu.“

Kad sam bila dete, verovala sam da ću jednog dana porasti i biti dovoljno visoka da dodirnem vrh prozora u salonu naše majke. To su bili letnji prozori, jer je kuća zapravo trebalo da služi samo kao letnjikovac, a otac je ugradio grejanje samo zato što nije bilo druge kuće u koju bi naša porodica prešla da živi zimi. Da je bilo po pravdi, trebalo je da imamo kuću Ročesterovih u selu, ali smo je davno bili izgubili. Prozori u salonu naše kuće sezali su od poda do plafona i nikad nisam mogla da im dodirnem vrh. Majka je nekada govorila gostima da su svetloplave svilene zavese na prozorima dugačke preko četiri metra. U salonu su bila dva visoka prozora i dva u trpezariji na drugoj strani hodnika, a spolja su izgledali usko i tanko i zbog njih je kuća izgledala visoko i suvonjavo. Ipak, salon u njoj je bio lep. Majka je iz kuće Ročesterovih donela stolice sa zlatnim nogama, i tu je bila i njena harfa, a soba se presijavala zbog odsjaja sa ogledala i svetlucavog stakla. Konstans i ja smo tu sobu koristile samo kad bi Helen Klark došla na čaj, ali smo je savršeno održavale. Konstans se pela na merdevine da opere gornje delove prozora, brisale smo prašinu s drezdenskih figurica na kaminu, a ja sam krpom na kraju metle prelazila preko lajsne na vrhu zidova koja je podsećala na svadbenu tortu, i zurila sam uvis u belo voće i lišće, brisala kupidone i čvorove traka, i uvek mi se vrtelo u glavi od gledanja uvis i hodanja unatraške, pa bih se smejala Konstans kad bi me prihvatila. Glačale smo podove i popravljale malene poderotine na ružičastom brokatu na sofama i stolicama. Preko svakog visokog prozora je bila zlatna draperija a oko kamina zlatni izrezbareni ukrasi, a u salonu je visio portret naše majke. „Ne mogu da podnesem da vidim

svoju lepu sobu neurednu“, govorila je nekada naša majka, pa zato Konstans i meni nikad nije bilo dozvoljeno da ulazimo, ali smo je sad držale svu u sjaju i svili.

Majka je svojim prijateljima uvek služila čaj na niskom stolu s jedne strane kamina, pa je tu i Konstans uvek postavljala sto. Sedela je na ružičastoj sofi, dok ju je portret naše majke gledao odozgo, a ja sam sedela na svojoj stoličici u uglu i posmatrala. Bilo mi je dozvoljeno da nosim šolje i tacne i da dodajem sendviče i kolače, ali ne i da sipam čaj. Nisam volela da bilo šta jedem dok me ljudi gledaju, pa sam svoj čaj pila kasnije, u kuhinji. Tog dana, koji je bio poslednji kad je Helen Klark došla na čaj, Konstans je postavila sto kao i obično, sa dražesnim tankim ružičastim šoljama koje je majka uvek koristila i sa dve srebrne činije, jednom s malim sendvičima i jednom s veoma posebnim kolačima s rumom. Mene su u kuhinji čekala dva kolača s rumom, u slučaju da Helen Klark pojede sve ostale. Konstans je mirno sedela na sofi. Nikad se nije vrpeljila, a ruke su joj pristojno ležale na krilu. Čekala sam kraj prozora gledajući da li stiže Helen Klark, koja je uvek dolazila tačno na vreme. „Da li se plašiš“, upitala sam Konstans u jednom trenutku, a ona je rekla: „Ne, uopšte.“ Bez okretanja, iz njenog glasa sam mogla čuti da je mirna.

Videla sam kako automobil skreće na prilazni put, a onda sam videla da su u njemu bile dve osobe umesto jedne. „Konstans“, rekla sam, „ona je dovela još nekoga.“

Konstans je na trenutak bila nepomična a onda je čvrsto rekla: „Mislim da će sve biti u redu.“

Okrenula sam se da je pogledam, a ona je bila mirna. „Poslaću ih nazad“, rekla sam. „Zna da ne treba to da radi.“

„Ne“, rekla je Konstans. „Stvarno mislim da će sve biti u redu. Samo me gledaj.“

„Ali neću da se uplašiš.“

„Pre ili kasnije“, rekla je, „pre ili kasnije ću morati da napravim prvi korak.“

Naježila sam se. „Hoću da ih vratim nazad.“

„Ne“, rekla je Konstans. „Apsolutno ne.“

Automobil se zaustavio pred kućom, a ja sam otišla u hodnik da otvorim ulazna vrata, koja sam ranije otključala jer nije učtivo otključavati vrata pred gostom. Kad sam izašla na verandu videla sam da nije tako loše kao što sam očekivala. Helen Klark nije vodila sa sobom nepoznatu osobu, već malu gospođu Rajt koja je došla jednom i ranije i bila uplašenija od svih drugih. Ona neće biti previše za Konstans, ali

Helen Klark nije trebalo da je dovede a da mi ne kaže.

„Dobar dan, Meri Ketrin“, rekla je Helen Klark, obilazeći automobil i penjući se uz stepenice, „nije li ovo divan prolećni dan? Kako je draga Konstans? Dovala sam Lusil.“ Nameravala je da to drsko provuče, kao da ljudi svaki dan dovode gotovo nepoznate ljude da vide Konstans, i nisam volela što sam morala da joj se osmehnem. „Sećaš se Lusil Rajt?“, upitala me je, a sirota mala gospođa Rajt je tihim glasom rekla da je toliko želela da ponovo dođe. Držala sam ulazna vrata otvorena i one su ušle u hodnik. Nisu nosile kapute jer je bio tako lep dan, ali je Helen Klark bila dovoljno razborita da ipak zastane na trenutak. „Kaži dragoj Konstans da smo došle“, rekla mi je, a ja sam znala da mi daje vremena da kažem Konstans ko je tu, pa sam šmugnula u salon, gde je mirno sedela Konstans, i rekla: „To je gospođa Rajt, ona preplašena.“

Konstans se nasmešila. „Neki slab prvi korak“, rekla je. „Biće dobro, Meriket.“

U hodniku je Helen Klark pokazivala gospođi Rajt stepenište i pričala poznatu priču o rezbarijama i drvetu donetom iz Italije. Kad sam izašla iz salona ona je bacila pogled na mene pa je rekla: „Ovo stepenište je jedno od čuda okruga, Meri Ketrin. Šteta je da se čuva skriveno od sveta. Lusil?“ Ušle su u salon.

Konstans je bila sasvim pribrana. Ustala je, nasmešila se i rekla da joj je drago što ih vidi. Pošto Helen Klark po prirodi nije bila otmena, uspela je da jednostavni čin ulaska u sobu i sedanja pretvori u složen balet za tri osobe. Pre no što je Konstans sasvim završila, Helen Klark je gurnula gospođu Rajt i poslala je u stranu, kao neku teturavu loptu za kroket, u dalji ugao sobe, gde je ona naglo i očigledno bez namere sela na malu i neudobnu stolicu. Helen Klark se uputila ka sofi na kojoj je sedela Konstans, umalo prevrnuvši čajni stočić, a iako je u sobi bilo dovoljno stolica i još jedna sofa, na kraju je sela neprijatno blizu Konstans, koja je mrzela da iko bude pokraj nje osim mene. „E pa“, rekla je Helen Klark, šireći se, „lepo je videti vas ponovo.“

„Baš ste ljubazne što ste nas primile“, rekla je gospođa Rajt, naginjući se unapred. „Tako lepo stepenište.“

„Dobro izgledaš, Konstans. Da li si radila u bašti?“

„Nisam mogla da odolim, po ovakvom danu.“ Konstans se nasmejala, dobro joj je išlo. „Baš je uzbudljivo“, rekla je preko sobe gospođi Rajt. „Možda se i vi bavite baštovanstvom? Ovi prvi vedri dani su tako uzbudljivi za jednog baštovana.“

Govorila je malo previše i malo prebrzo, ali to nije primetio niko osim mene.

„Stvarno volim baštu“, rekla je gospođa Rajt malo usplahireno. „Stvarno, baš volim baštu.“

„Kako je Džulijan?“, upitala je Helen Klark pre nego što je gospođa Rajt sasvim završila. „Kako je stari Džulijan?“

„Veoma dobro, hvala. Očekuje da nam se popodne pridruži i popije šolju čaja.“

„Da li si upoznala Džulijana Blekvuda?“, upitala je Helen Klark gospođu Rajt, a gospođa Rajt je, odmahujući glavom, počela: „Volela bih da ga upoznam, naravno. Čula sam toliko mnogo...“, pa je stala.

„On je malčice... ekscentričan“, rekla je Helen Klark, osmehujući se Konstans kao da je to dosad bila neka tajna. Razmišljala sam da, ako ekscentričan znači, kako piše u rečniku, *onaj koji odstupa od uobičajenog*, onda je Helen Klark bila ta koja je daleko ekscentričnija od čika Džulijana, s njenim nezgrapnim pokretima, i neočekivanim pitanjima, i dovođenjem nepoznatih ljudi ovde na čaj. Čika Džulijan je živeo ujednačeno, po savršeno planiranom šablonu, uravnoteženo i uglađeno. Pomislila sam da ona ne bi trebalo da naziva ljude onakvima kakvi nisu, i setila sam se da treba da budem bolja prema čika Džulijanu.

„Konstans, ti si mi uvek bila jedna od najboljih prijateljica“, govorila je sad, a ja sam joj se čudila; stvarno nije mogla da vidi kako je Konstans ustuknula od takvih reči. „Daću ti samo jedan mali savet, i zapamti, on dolazi od prijateljice.“

Mora da sam znala šta će reći jer sam se naježila – ceo ovaj dan je išao ka onome što će upravo sada reći Helen Klark. Sedela sam skupljena u svojoj stolici i napregnuto gledala Konstans, želeći da ustane i pobjegne, želeći da ne čuje ono što će upravo biti izrečeno, ali Helen Klark je nastavila: „Proleće je, a ti si mlada, lepa, imaš pravo da budeš srećna. Vрати se u svet.“

Nekada bi, pa čak i pre mesec dana dok je još bila zima, zbog takvih reči Konstans ustuknula i pobjegla; sada sam videla da sluša i da se smeši, mada je zatresla glavom.

„Dovoljno dugo si ispaštala“, rekla je Helen Klark.

„Tako bih volela da napravim jedan ručkić...“, počela je gospođa Rajt.

„Zaboravila si mleko, ja ću ga doneti“, ustala sam i rekla direktno Konstans, a ona skrenu pogled na mene, gotovo iznenađena.

„Hvala ti, draga“, rekla je.

Izašla sam iz salona u hodnik i pošla prema kuhinji. Kuhinja je jutros bila svetla i vesela a sad sam, obeshrabrena, videla da je sumorna. Konstans je izgledala kao da je iznenađena, posle sveg ovog vremena

odbijanja i poricanja, uvidela da bi, ipak, mogla da izađe. Sad sam shvatila da je to bilo treći put u jednom danu da je ta tema pomenuta, a kad se nešto pomene tri puta, postaje stvarno. Nisam mogla da dišem. Bila sam vezana žicom, a glava mi je bila ogromna i samo što nije pukla. Otrčala sam do zadnjih vrata i otvorila ih da bih mogla da dišem. Htela sam da trčim. Da sam mogla da otrčim do kraja imanja i nazad bila bih dobro, ali je Konstans bila sama u salonu s njima pa sam morala da požurim nazad. Morala sam da se zadovoljim time da razbijem bokalčić za mleko koji je stajao na stolu. To je bio mamin bokalčić, a ja sam ostavila komadiće po podu da bi ih videla Konstans. Ponela sam sledeći najbolji bokalčić za mleko, koji nije odgovarao šoljicama. Dozvoljeno mi je da sipam mleko pa sam napunila bokalčić i odnela ga u salon.

„...da radim s Meri Ketrin?“ govorila je Konstans, a potom se okrenula i nasmešila mi se dok sam ulazila. „Hvala ti, draga“, rekla je i bacila pogled na bokalčić i na mene. „Hvala ti“, rekla je ponovo i ja sam stavila bokalčić na poslužavnik.

„U početku ne previše“, rekla je Helen Klark. „To bi *zaista* izgledalo čudno, priznajem. Ali poneka poseta starim prijateljima, možda jedan dan u kupovini u gradu – u gradu te niko ne bi prepoznao, znaš.“

„Jedan ručikić?“, rekla je gospođa Rajt puna nade.

„Moraću da razmislim.“ Konstans se malo nasmejala, zbunjena, a Helen Klark je klimnula glavom.

„Trebaće ti neka odeća“, rekla je.

Prišla sam sa svog mesta iz ugla da uzmem šolju čaja od Konstans i da je odnesem gospođi Rajt, čija se ruka zatresla kad ju je uzela. „Hvala ti, draga“, rekla je. Mogla sam da vidim kako je čaj podrhtavao u šolji. Na kraju krajeva, gospođa Rajt nam je tek drugi put u poseti.

„Šećera?“, upitala sam je. Nisam mogla da odolim a, osim toga, bilo je to učtivo.

„O, ne“, rekla je. „Ne, hvala. Bez šećera.“

Mislila sam, gledajući je, da se danas obukla baš za dolazak ovamo. Konstans i ja nikad nismo nosile crno ali je gospođa Rajt možda mislila da je to prikladno, pa je danas nosila jednostavnu crnu haljinu s bisernom ogrlicom. Prisetila sam se da je i prošli put nosila crno. *Crno je uvek prikladno*, pomislila sam, *osim u salonu naše majke*. Vratila sam se do Konstans, podigla tanjir kolača s rumom i odnela ih gospođi Rajt. Ni to nije bilo dobro prema njoj, i trebalo je da prvo dobije sendviče, ali htela sam da bude nesrećna jer nosi crno u salonu naše majke. „Moja sestra ih je jutros napravila“, rekla sam.

„Hvala“, rekla je. Ruka joj je oklevala nad tanjirom pa je uzela jedan

kolač i pažljivo ga stavila na ivicu svoje tacne. Pomislila sam da je gospođa Rajt gotovo histerično učtiva, pa sam rekla: „Uzmite dva. Sve što moja sestra pravi je izvrsno.“

„Ne“, rekla je. „O, ne. Hvala ti.“

Helen Klark je jela sendviče, pružajući ruku pored Konstans da ih uzima jedan za drugim. Pomislila sam da se ne bi tako ponašala nigde drugde, samo ovde. Nikad je nije briga šta Konstans ili ja mislimo o njenim manirima. Samo smatra da nam je toliko drago što je vidimo. *Odlazi*, rekla sam joj u mislima. *Odlazi, odlazi*. Pitala sam se da li Helen Klark čuva posebnu garderobu za posete našoj kući. „Ovo“, mogla sam da je zamislim kako kaže, preturajući po ormaru, „nema smisla da *ovo* bacim. Mogu da ga sačuvam za posetu dragoj Konstans.“ U mislima sam počela da oblačim Helen Klark i postavila sam je u kupaćem kostimu na snežnu padinu, stavila je visoko među tvrde grane drveta u haljini od tanke ružičaste čipke koja se kačila, izvlačila i cepala. Bila je upetljana u granama drveta i vrištala je a ja sam se umalo nasmejala.

„Zašto ne pozoveš neke ljude ovamo?“, govorila je Helen Klark Konstans. „Nekoliko starih prijatelja – ima mnogo ljudi koji žele da ostanu u kontaktu s tobom, draga Konstans – nekoliko starih prijatelja jedno veče. Na večeru? Ne“, rekla je, „možda ne na večeru. Možda ne u početku.“

„Što se mene tiče...“, opet je počela gospođa Rajt. Pažljivo je stavila svoju šolju čaja i kolačić s rumom na sto kraj sebe.

„Mada, zašto ne na večeru?“, rekla je Helen Klark. „Na kraju krajeva, jednom moraš da prelomiš.“

Morala sam nešto da kažem. Konstans nije gledala u mene, već samo u Helen Klark. „Zašto ne pozovemo neke dobre ljude iz sela?“, glasno sam upitala.

„Zaboga, Meri Ketrin“, reče Helen Klark. „Stvarno si me prepala.“ Nasmejala se. „Ne sećam se da su se Blekvudovi ikada družili s meštanima“, rekla je.

„Oni nas mrže“, rekla sam.

„Ja ne slušam njihova ogovaranja, a nadam se ni vi. A ti, Meri Ketrin, dobro znaš kao i ja da devet desetina tog osećanja nije ništa drugo nego tvoja uobrazilja, i kad bi bila samo malo društvenija nikad niko ne bi rekao ni reč protiv tebe. O, bože. Priznajem da je možda nekad bilo malo mržnje, ali je s tvoje strane to prosto preuveličano preko svake mere.“

„Ljudi će *uvek* ogovarati“, umirujuće je rekla gospođa Rajt.

„Ja bez uzdržavanja kažem da sam bliska prijateljica Blekvudovih i

da se toga nimalo ne stidim. Želiš da ideš kod *sebi* sličnih, Konstans. Oni ne ogovaraju *nas*."

Volela bih da su bile malo zabavnije. Mislila sam da Konstans sad izgleda malo umorno. Kad bi one uskoro otišle, češljala bih Konstans kosu dok ne zaspi.

"Dolazi čika Džulijan", rekla sam Konstans. Mogla sam da čujem tihi zvuk invalidskih kolica u hodniku i ustala sam da otvorim vrata.

Helen Klark je rekla: "Misliš li da bi se ljudi stvarno plašili da dođu ovamo u posetu?", a čika Džulijan je zastao na ulazu. Bio je stavio svoju kicošku kravatu za društvo na čaju a lice umivao dok nije pocrvenelo. "Plašili?", rekao je. "Da dođu ovamo u posetu?" Iz svojih kolica se poklonio gospođi Rajt a potom Helen Klark. "Gospođo", rekao je i ponovio: "Gospođo." Znala sam da ne može da se seti imena ni jedne ni druge, niti da li ih je ikad ranije video.

"Dobro izgledaš, Džulijane", rekla je Helen Klark.

"Plašili da dođu ovamo u posetu? Izvinjavam se što ponavljam vaše reči, gospođo, ali ja sam zapanjen. Na kraju krajeva, moja bratanica je oslobođena optužbe za ubistvo. Ne bi moglo biti nikakve moguće opasnosti da se *sad* dođe ovamo u posetu."

Gospođa Rajt je napravila mali drhtavi pokret ka svojoj šolji čaja, a zatim je čvrsto smestila ruke u krilo.

"Moglo bi se reći da svuda ima opasnosti", rekao je čika Džulijan. "Opasnosti od otrova, sigurno. Moja bratanica vam može ispričati o najneverovatnijim opasnostima - o baštenskim biljkama koje su smrtonosnije od zmija i o običnim travama koje seku kao noževi kroz zidove vašeg stomaka, gospođo. Moja bratanica..."

"Tako divna bašta", gospođa Rajt iskreno reče Konstans. "Stvarno ne znam kako ti to uspeva."

Helen Klark odlučno reče: "Ma, to je sve odavno zaboravljeno, Džulijane. O tome više niko ne razmišlja."

"To je za žaljenje", rekao je čika Džulijan. "Veoma fascinantna slučaj, jedna od retkih pravih misterija našeg doba. Naročito mog. Moje životno delo", rekao je gospođi Rajt.

"Džulijane", brzo reče Helen Klark. Gospođa Rajt je izgledala kao hipnotisana. "Postoji nešto što se zove dobar ukus, Džulijane."

"Ukus, gospođo? Da li ste ikad probali arsenik? Uveravam vas da postoji jedan tren potpune neverice pre no što mozak može da prihvatiti..."

Trenutak ranije sirota mala gospođa Rajt bi verovatno pregrizla jezik pre no što bi pomenula tu temu, ali je sad, jedva dišući, rekla:

„Hoćete da kažete da se sećate?“

„Sećam se.“ Čika Džulijan je uzdahnuo, srećno klimajući glavom. „Možda“, rekao je s nestrpljenjem, „možda vam ta priča nije poznata? Možda bih mogao...“

„Džulijane“, rekla je Helen Klark, „Lusil ne želi da je čuje. Trebalo bi da se stidiš što je pitaš.“

Pomislila sam da je gospođa Rajt veoma mnogo želela da je čuje i pogledala sam Konstans baš kad je i ona bacila pogled na mene. Obe smo bile veoma ozbiljne, kako je i odgovaralo toj temi, ali sam znala da je i ona bila puna radosti kao ja. Bilo je dobro čuti čika Džulijana, koji je najveći deo vremena bio tako usamljen.

A jadna, jadna gospođa Rajt, podlegavši na kraju iskušenju, više nije mogla da se uzdrži. Jako je pocrvenela i zamuckivala, ali čika Džulijan je bio iskušavač i ljudska disciplina gospođe Rajt nije mogla večno da se odupire. „To se desilo baš u ovoj kući“, izgovorila je to kao molitvu.

Svi smo ćutali, gledajući je učtivo, a ona je prošaputala: „*Stvarno se izvinjavam.*“

„Naravno, u ovoj kući“, rekla je Konstans. „U trpezariji. Večerali smo.“

„Porodično okupljanje za večernji obed“, rekao je čika Džulijan, naslađujući se svojim rečima. „Nikad nismo pretpostavljali da će nam biti poslednje.“

„Arsenik u šećeru“, rekla je gospođa Rajt, zaneta, beznadežno izgubivši svu uljudnost.

„I ja sam koristio taj šećer“, čika Džulijan je mahao prstom prema njoj. „I ja sam stavio taj šećer na svoje kupine. Na sreću“, i on se blago nasmeja, „umešala se sudbina. Ona je tog dana neke od nas neumoljivo provela kroz kapiju smrti. Neki od nas su, nevini i ne sumnjajući, napravili protiv svoje volje taj jedan poslednji korak do zaborava. A neki od nas su uzeli baš malo šećera.“

„Ja uopšte ne jedem bobice“, rekla je Konstans. Pogledala je pravo u gospođu Rajt i ozbiljno rekla: „Retko stavljam šećer na bilo šta. Čak i sad.“

„To joj nikako nije išlo u prilog na suđenju“, rekao je čika Džulijan. „Mislim, to što ne koristi šećer. Ali moja bratanica nikad nije volela bobice. Još je kao dete imala običaj da odbija bobice.“

„Molim vas“, glasno je rekla Helen Klark, „to je *odvratno*, stvarno. Ne mogu da podnesem da slušam kako pričate o tome. Konstans, Džulijane, šta će Lusil misliti o vama?“

„Ne, stvarno“, rekla je gospođa Rajt, podižući ruke.

„Neću da sedim ovde i slušam nijednu reč više“, rekla je Helen Klark. „Konstans mora da počne da razmišlja o budućnosti. To stalno pominjanje prošlosti nije zdravo. Sirota draga devojkica je dovoljno propatila.“

„Pa, nedostaju mi, naravno“, rekla je Konstans. „Otkad svih njih nema stvari su mnogo drugačije, ali sigurno ne mislim da patim.“

„Na neki način“, čika Džulijan nije prestajao, „za mene je to bilo izuzetna sreća. Preživeo sam najsenzacionalniji slučaj trovanja veka. Imam sve isečke iz novina. Poznavao sam žrtve, i optuženu, intimno, onoliko koliko bi ih *mogao* poznavati samo rođak koji živi u baš toj kući. Imam iscrpne beleške o svemu što se desilo. Od tada više nisam ozdravio.“

„Rekla sam da ne želim da slušam o tome“, rekla je Helen Klark.

Čika Džulijan je prestao da govori. Pogledao je Helen Klark, a potom Konstans. „Zar se nije stvarno desilo?“, upitao je posle nekog vremena, s prstima na ustima.

„Naravno da se stvarno desilo.“ Konstans mu se nasmešila.

„Imam isečke iz novina“, nesigurno je rekao čika Džulijan. „Imam beleške“, on je rekao Helen Klark, „sve sam zapisao.“

„To je bilo grozno.“ Gospođa Rajt se s ozbiljnim izrazom naginjala unapred i čika Džulijan se obratio njoj.

„Užasno“, složio se. „Stravično, gospođo.“ Pomerio je kolica tako da je okrenuo leđa Helen Klark. „Da li biste voleli da vidite trpezariju?“, upitao je. „Taj fatalni kredenac? Ja nisam svedočio na suđenju, znate. Zdravstveno nisam mogao da podnesem, ni tada ni sada, gruba pitanja nepoznatih ljudi.“ Malo je trznuo glavom u pravcu Helen Klark. „Mnogo sam želeo da svedočim. Laskam sebi da se ne bih pojavio na sudu na njenu štetu. Ali naravno, ona je i pored toga oslobođena optužbe.“

„Naravno da je oslobođena“, žustro je rekla Helen Klark. Posegla je za svojom ogromnom tašnom, stavila je na krilo i pipala po njoj tražeći rukavice. „Niko više ne razmišlja o tome.“ Uхватила je pogled gospođe Rajt i pripremila se da ustane.

„Trpezarija...“, rekla je gospođa Rajt stidljivo. „Samo da bacim pogled?“

„Izvolite, gospođo.“ Čika Džulijan je uspeo da izvede naklon iz svojih kolica, a gospođa Rajt je požurila da dohvati vrata i da mu ih otvori. „Pravo na drugoj strani hodnika“, rekao je čika Džulijan, i ona pođe za njim. „Divim se pristojno radoznoj ženi, gospođo. Odmah sam mogao da primetim da izgarate od žudnje da vidite mesto tragedije. To

se desilo baš u ovoj prostoriji, a mi i dalje večeravamo u njoj svake večeri.“

Mogle smo jasno da ga čujemo. Očigledno se kretao oko trpezarijskog stola dok ga je gospođa Rajt gledala s vrata. „Primetićete da je naš sto okrugao. Sad je prevelik za jadni ostatak naše porodice, ali smo se ustezali da remetimo ono što je, na kraju krajeva, neka vrsta spomenika. Svojevremeno bi sve novine davale veliki novac za sliku ove prostorije. Nekada smo bili velika porodica, sećate se, velika i srećna porodica. Naravno, imali smo mala neslaganja, nismo svi bili preterano obdareni strpljenjem. Skoro da bih mogao reći da je bilo svađa. Ništa ozbiljno – muž i žena, brat i sestra, nisu uvek imali iste poglede.“

„Ali zašto je onda ona...“

„Da“, rekao je čika Džulijan, „to je *zaista* zbunjujuće, zar ne? Moj brat je, kao glava porodice, prirodno sedeo na čelu stola, tamo, s prozorima iza leđa i bokalom za vino pred sobom. Džon Blekvud se ponosio svojim stolom, svojom porodicom i svojim položajem u svetu.“

„Ona ga nikad nije čak ni upoznala“, rekla je Helen Klark. Ljutito je gledala u Konstans. „Dobro se sećam tvog oca.“

Lica blede iz sećanja, pomislila sam. Pitala sam se da li bih prepoznala gospođu Rajt kad bih je videla u selu. Pitala sam se da li bi u selu gospođa Rajt prošla pored mene ne primećujući me. Možda je gospođa Rajt toliko stidljiva da nikad ne gleda u lica. Njena šolja čaja i kolačić s rumom i dalje su stajali na stolu, netaknuti.

„Bila sam *takođe* dobra prijateljica tvoje majke, Konstans. Zato osećam da mogu da razgovaram otvoreno s tobom, za tvoje dobro. Tvoja majka bi želela...“

„...moja snaja, koja je, gospođo, bila prefinjena žena. U salonu ćete primetiti njen portret, i finu liniju vilične kosti ispod kože. Možda je bila žena rođena za tragediju, mada je bila sklona luckastom ponašanju. S njene desne strane za ovim stolom bio sam ja; tad sam bio mlađi i nisam bio invalid. Bepomoćan sam tek od te večeri. Naspram mene je bio dečak Tomas – jeste li znali da sam nekada imao bratanca, da je moj brat imao sina? Sigurno, mogli ste da čitate o njemu. Imao je deset godina i mnoge od očevih snažnijih crta karaktera.“

„On je pojeo najviše šećera“, rekla je gospođa Rajt.

„Nažalost“, rekao je čika Džulijan. „Zatim, s jedne strane mog brata njegova ćerka Konstans a s druge moja žena Doroti, koja mi je učinila čast što je podelila sudbinu s mojom, mada ne mislim da je očekivala išta tako ozbiljno kao što je arsenik na njenim kupinama. Još jedno dete, moja bratanica Meri Ketrin, nije bila za stolom.“

„Bila je u svojoj sobi“, rekla je gospođa Rajt.

„Sjajna dvanaestogodišnjakinja, poslata na spavanje bez večere. Ali ne treba da se bavimo njome.“

Nasmejala sam se, a Konstans je rekla Helen Klark: „Meriket je uvek bila u nemilosti. Nekada sam se pela uz zadnje stepenice s tanjirom večere za nju pošto bi moj otac otišao iz trpezarije. Bila je nevaljalo, neposlušno dete“, pa mi se osmehnula.

„Nezdrava sredina“, rekla je Helen Klark. „Dete bi trebalo da se kazni zbog nevaljalstva, ali bi trebalo učiniti da oseća da je i dalje voljeno. *Ja* nikad ne bih tolerisala divlje ponašanje deteta. A sad stvarno *moramo...*“ Ponovo je počela da navlači rukavice.

„...prolećna jagnjetina u aspiku s ukusom mente napravljenim od nane iz Konstansine bašte. Mlad krompir, mlad grašak, salata, i sve to opet iz Konstansine bašte. Savršeno ga se sećam, gospođo. To mi je i dalje jedno od omiljenih jela. Naravno, napravio sam i veoma detaljne beleške o svemu u vezi s tim jelom i, u stvari, s celim tim danom. Odmah ćete videti kako se na toj večeri sve vrti oko moje bratanice. Bilo je rano leto, njena bašta je dobro napredovala; sećam se da je te godine vreme bilo lepo. Od tada nismo videli još jedno takvo leto, ili možda ja samo starim. Oslanjali smo se na Konstans za razne male poslastice koje je samo ona mogla da nam pruži – naravno, ne govorim o arseniku.“

„Pa, kupine su odigrale važnu ulogu.“ Gospođa Rajt je zvučala malo promuklo.

„Kakav mozak imate, gospođo! Tako precizan, tako nepogrešiv. Vidim da nameravate da me pitate zašto bi joj uopšte palo na pamet da upotrebi arsenik. Moja bratanica nije sposobna za takvu lukavštinu, a to je, na sreću, rekao i njen advokat na suđenju. Konstans može da dođe do začuđujućeg niza smrtonosnih supstanci a da nikad ne izađe iz kuće. Mogla bi da vam posluži sos od otrovne kukute, biljke iz familije peršuna koja kad se pojede izaziva trenutnu paralizu i smrt. Mogla je da napravi marmeladu od lepe tatule ili bobica otrovnice, mogla je da posluži salatu sa *Holcus lanatus*, koja se naziva vunasta medunika i bogata je cijanovodoničnom kiselinom. Imam beleške o svima njima, gospođo. Velebilje je srodnik paradajza. Da li bi mi, iko od nas, unapred to znali i odbili ga da nam ga je Konstans poslužila, začinjeno i ukiseljeno? Ili uzmite samo familiju gljiva, koja ima tako bogatu tradiciju i sposobnost obmane. Svi mi volimo pečurke – moja bratanica pravi takav omlet s pečurkama koji morate da probate da biste poverovali, gospođo – a obična zelena pupavka...“

„Nije trebalo da ona kuva“, oštro je rekla gospođa Rajt.

„Pa, naravno, tu je koren našeg jada. Sigurno da nije trebalo da kuva ukoliko joj je namera bila da sve nas uništi otrovom. Sami sebe bismo slepo žrtvovali da smo je u takvim okolnostima podsticali da kuva. Ali ona je oslobođena optužbe. Ne samo za delo već i za nameru.“

„Šta je bilo loše u tome da gospođa Blekvud sama kuva?“

„Molim vas.“ U čika Džulijanovom glasu se javio mali drhtaj, a ja sam znala pokret koji je uz njega koristio iako mi nije bio u vidokrugu. Podigao bi jednu ruku, raširenih prstiju, i preko prstiju bi se smešio sagovornici. Bio je to otmen pokret, čika Džulijanov pokret. Videla sam kad ga je koristio u razgovoru s Konstans. „Lično sam više voleo da isprobam sreću s arsenikom“, rekao je čika Džulijan.

„Moramo da idemo kući“, rekla je Helen Klark. „Ne znam šta je spopalo Lusil. *Rekla* sam joj pre no što smo došle da ne pominje tu temu.“

„Ove godine ću da stavim divlje jagode“, rekla mi je Konstans. „Primetila sam da ih ima mnogo pri kraju bašte.“

„To je užasno netaktilčno od nje, a *mene* pušta da čekam.“

„...posuda za šećer na kredencu, ta teška srebrna posuda za šećer. To je porodično nasleđstvo. Moj brat ju je visoko cenio. Pretpostavljam da se pitate šta je s tom posudom. Pitate se da li se još koristi. Vrlo verovatno se pitate da li je očišćena, da li je temeljno oprana. Odmah ću vas umiriti. Moja bratanica Konstans ju je oprala pre no što su došli doktor i policija, a dozvolićete da to nije bio baš srećan trenutak za pranje posude za šećer. Drugi sudovi korišćeni za večeru i dalje su bili na stolu, ali je moja bratanica odnela posudu za šećer u kuhinju, ispraznila je i temeljno oribala vrelom vodom. To je bio neobičan potez.“

„U njoj je bio pauk“, rekla je Konstans ka čajniku. Za kocke šećera za čaj koristile smo malu posudu svu islikanu ružama.

„...rekla je da je u njoj bio pauk. To je ono što je kazala policiji. Zato ju je oprala.“

„Pa“, rekla je gospođa Rajt, „zaista se čini da je mogla da smisli neki bolji razlog. Čak i da *jeste* bio pauk... mislim, nećete oprati... mislim, samo ćete *izbaciti* pauka.“

„A koji razlog biste *vi* naveli, gospođo?“

„Pa, ja nikad nisam nikoga ubila, pa zato ne znam... mislim, ne znam šta bih rekla. Pretpostavljam prvo što bi mi palo na pamet. Mislim, mora da je bila uznemirena.“

„Uveravam vas da su bolovi bili strašni. Kažete da nikad niste probali arsenik? Nije prijatan. Izuzetno mi je žao zbog svih njih. I sam sam neprestano trpeo velike bolove nekoliko dana. Siguran sam da bi

Konstans pokazala najdublje saosećanje prema meni, ali je već tada, naravno, uglavnom bila nedostupna. Odmah su je uhapsili.“

Gospođa Rajt je zvučala odlučnije, gotovo protiv svoje volje nestrpljivo. „Uvek sam mislila, još od kad smo se ovde preselili, da bi bilo divno imati priliku da vas upoznam i da *stvarno* saznam šta se desilo jer, naravno, uvek je tu ono jedno pitanje, ono na koje niko nikad nije mogao da odgovori. Naravno, teško da sam očekivala da *razgovaram* s vama o njemu, ali pogledajte.“ Začuo se zvuk pomeranja trpezarijske stolice. Gospođa Rajt je nesumnjivo odlučila da se smiri. „Prvo“, rekla je, „ona je kupila arsenik.“

„Da ubije pacove“, rekla je Konstans ka čajniku pa se okrenula i nasmešila mi se.

„Da ubije pacove“, rekao je čika Džulijan. „Arsenik se često koristi još jedino za prepariranje životinja, a moja bratanica bi se teško pretvarala da ima praktično znanje iz te oblasti.“

„Ona je spremila večeru, i ona je postavila sto.“

„Priznajem da me ta žena iznenađuje“, rekla je Helen Klark. „A izgleda tako tiho i sitno.“

„Konstans je bila ta koja ih je gledala kako umiru oko nje kao muve – zaista se izvinjavam – i uopšte nije pozvala doktora dok nije bilo prekasno. Ona je oprala posudu za šećer.“

„U njoj je bio pauk“, rekla je Konstans.

„Ona je rekla policiji da su ti ljudi zaslužili da umru.“

„Bila je uzbuđena, gospođo. Možda je ta primedba bila pogrešno protumačena. Moja bratanica nije neosetljiva. Osim toga, u tom trenutku je mislila da sam i ja među njima i, mada zaslužujem da umrem – svi mi to zaslužujemo, zar ne? – teško da mislim da je moja bratanica ta koja to treba da istakne.“

„Rekla je policiji da je za sve ona kriva.“

„E, tu je“, rekao je čika Džulijan, „po mom mišljenju pogrešila. Svakako je bilo tačno da je isprva mislila da je sve to izazvalo jelo koje je skuvala, ali mislim da je bila preterano nestrpljiva da preuzme punu krivicu. Da me je pitala, posavetovao bih je da nikako ne zauzima takav stav. To ima prizvuk samosažaljenja.“

„Ali veliko pitanje, pitanje na koje nije odgovoreno, jeste *zašto*. Zašto je to uradila? Mislim, ako se ne složimo da je Konstans bila manijakalni ubica...“

„Vi ste je upoznali, gospođo.“

„Ja sam je – šta? Oh, zaboga, da. Potpuno sam zaboravila. Izgleda da ne mogu da zapamtim da je ta lepa mlada devojka zapravo – eto. Vaš

masovni ubica mora da ima razlog, gospodine Blekvude, pa makar i samo neki nastran, izopačen – o, bože. Ona je tako šarmanтна devojka, ta vaša bratanica. Ne mogu da se setim kad mi se iko tako dopao kao ona. Ali ako *jeste* manijakalni ubica...”

„Odlazim“, Helen Klark je ustala i odlučno zabila tašnu pod mišku. „Lusil“, rekla je, „ja odlazim. Ostale smo preko svake mere pristojnosti. Prošlo je pet sati.“

Gospođa Rajt je izjurila iz trpezarije, pometena. „Mnogo se izvinjavam“, rekla je. „Časkali smo i ja sam izgubila pojam o vremenu. O, bože.“ Dotrčala je do svoje stolice da pokupi tašnu.

„Niste čak ni pipnuli čaj“, rekla sam, želeći da vidim kako crveni.

„Hvala“, rekla je. Spustila je pogled na svoju šolju i pocrvenela. „Bio je izvrstan.“

Čika Džulijan je zaustavio kolica nasred sobe i zadovoljno preklopio ruke ispred sebe. Pogledao je u Konstans pa podigao oči i zagledao se u ugao plafona, miran i izveštačeno ozbiljan.

„Doviđenja, Džulijane“, kratko je rekla Helen Klark. „Konstans, izvinjavam se što smo ostale ovoliko dugo. To je neoprostivo. Lusil?“

Gospođa Rajt je izgledala kao dete koje zna da će biti kažnjeno, ali nije zaboravila na lepo ponašanje. „Hvala ti“, rekla je Konstans i pružila ruku, pa je brzo povukla nazad. „Bilo mi je veoma lepo. Doviđenja“, rekla je čika Džulijanu. Izašle su u hodnik a ja sam pošla za njima da zaključam vrata pošto odu. Helen Klark je upalila automobil pre no što je sirota gospođa Rajt sasvim ušla unutra, i poslednje što sam čula od gospođe Rajt je bio mali krik kad je auto pošao niz put. Smejala sam se kad sam se vratila u salon, i prišla i poljubila Konstans. „Veoma lepa čajanka“, rekla sam.

„Ta *nemoguća* žena.“ Konstans je naslonila glavu na sofu i nasmejala se. „Nevaspitana, uobražena, glupa. Nikad mi neće biti jasno zašto i dalje dolazi.“

„Hoće da te prevaspita.“ Podigla sam šolju gospođe Rajt i njen kolač s rumom i prenela ih na poslužavnik. „Sirota mala gospođa Rajt“, rekla sam.

„Zadirkivala si je, Meriket.“

„Možda malo. Kad su ljudi uplašeni, ja ne mogu da se uzdržim. Uvek hoću da ih uplašim još više.“

„Konstans?“ Čika Džulijan je okrenuo kolica prema njoj. „Kakav sam bio?“

„Sjajan, čika Džulijane.“ Konstans je ustala, otišla do njega i blago dodirnula njegovu staračku glavu. „Uopšte ti nisu trebale beleške.“

„To se stvarno desilo?“, upitao ju je.

„Svakako. Odvešću te u tvoju sobu pa možeš da pogledaš isečke iz novina.“

„Mislim da neću odmah. Ovo je bilo izvanredno popodne, ali mislim da sam malo umoran. Odmaraću se do večere.“

Konstans je gurala kolica niz hodnik a ja sam išla za njima s poslužavnikom. Bilo mi je dozvoljeno da nosim prljave sudove ali ne i da ih perem, pa sam stavila poslužavnik na kuhinjski sto i gledala dok je Konstans slagala sudove pored sudopere da ih kasnije opere, čistila slomljeni bokalčić za mleko s poda i vadila krompire da počne da sprema večeru. Na kraju sam morala da je pitam; ta misao me je plašila celo popodne. „Da li ćeš uraditi ono što je ona rekla?“, upitala sam je. „Ono što je rekla Helen Klark?“

Nije se pravila da ne razume. Stajala je tamo, gledajući u svoje uposlene ruke, i malo se nasmešila. „Ne znam“, rekla je.

Bližila se neka promena, a to nije znao niko osim mene. Konstans je možda naslutila. Primetila sam da je povremeno stajala u bašti ali nije gledala u biljke koje je gajila, niti unazad u našu kuću, već u daljinu, prema drveću koje je skrivalo ogradu, a ponekad je gledala dugo i radoznalo niz prilazni put, kao da se pitala kakav bi osećaj bio ići po njemu do kapije. Posmatrala sam je. U subotu ujutro, nakon što je Helen Klark bila na čaju, Konstans je triput pogledala put. U subotu ujutro, čika Džulijan se nije osećao dobro pošto je bio iscrpljen od čajanke, pa je ostao u krevetu u svojoj toploj sobi pored kuhinje i gledao kroz prozor kraj svog jastuka, dozivajući povremeno kako bi terao Konstans da obraća pažnju na njega. Čak je i Džonas bio razdražljiv – kako je nekad govorila naša majka, tako je trčao da je dizao oluju – i nije mogao da mirno spava. Tokom svih tih dana kad se bližila promena Džonas se nije smirivao. Iznenada bi se trgao iz dubokog sna, podižući glavu kao da osluškuje, pa bi onda skočio na noge i u jednom brzom trzaju bi jurnuo uz stepenice pa preko kreveta, pa unaokolo kroz sva vrata, pa onda niz stepenice, pa kroz hodnik, pa preko stolice u trpezariji i oko stola, pa kroz kuhinju pa napolje u baštu, gde bi usporio, šetkajući se, pa bi onda zastao da poliže šapu, trzne uhom i vidi kakav je dan. Noću smo mogli da ga čujemo kako trči, da osetimo kako nam prelazi preko nogu dok ležimo u krevetu, dižući oluju.

Svi ti predznaci su ukazivali na promenu. Probudila sam se u subotu ujutro i pomislila da ih čujem kako me dozivaju. *Hoće da ustanem*, pomislila sam pre no što sam se potpuno razbudila i setila da su mrtvi. Konstans me nikad nije zvala da se probudim. Kad sam se tog jutra obukla i sišla u prizemlje, ona je čekala da mi napravi doručak a ja sam joj rekla: „Mislila sam da sam ih jutros čula kako me dozivaju.“

„Požuri s doručkom“, rekla je. „Danas je još jedan lep dan.“

Onih dobrih jutara, kad nisam morala da idem u selo, posle doručka sam imala da obavim svoj posao. Sredom ujutro sam uvek obilazila ogradu. Bilo je neophodno da uvek proveravam kako bih bila sigurna da

žice nisu pokidane i da su kapije dobro zaključane. Popravke sam mogla da obavljam sama tako što sam ponovo uvijala žicu tamo gde se pokidala, i zatezala labave delove, i svake srede ujutro sam uživala u saznanju da smo bezbedni još nedelju dana.

Nedeljom ujutro sam proveravala svoje zaštitne predmete – kutiju sa srebrnim dolarima koju sam zakopala pored potoka, lutku zakopanu u dugom polju i knjigu zakovanu za drvo u borovoj šumi. Dokle god su tu gde sam ih stavila ništa ne bi moglo da uđe da nas povredi. Uvek sam zakopavala stvari, čak i kad sam bila mala. Sećam se da sam jednom podelila dugo polje na četiri dela i u svakoj četvrtini zakopala nešto da bi trava rasla više kako sam ja rasla, tako da bih uvek mogla da se u njoj sakrijem. Jednom sam zakopala šest plavih klikera na dno potoka da bi presušila reka iza njega. „Evo ti blago da ga zakopaš“, Konstans je imala običaj da mi kaže kad sam bila mala, dajući mi jedan peni ili neku sjajnu traku. Zakopala sam sve svoje mlečne zube jedan po jedan kako su izlazili i možda će jednog dana izrasti u obliku zmajeva. Celo naše imanje je obogaćeno mojim blagom zakopanim u njemu, gusto naseljeno tik ispod površine mojim klikerima, zubima i obojenim kamenčićima, koji su se možda do sada svi pretvorili u dragulje, povezani pod zemljom u moćnu zategnutu mrežu koja nikad nije popuštala, već je čvrsto stajala da nas štiti.

Utorkom i petkom sam išla u selo a četvrtkom, koji je bio moj najmoćniji dan, išla sam na veliki tavan i oblačila njihovu odeću.

Ponedeljkom smo sređivale kuću, Konstans i ja, i ulazile u svaku sobu s brisačima poda i krpama za prašinu, pažljivo vraćajući sitne stvari nazad pošto obrišemo prašinu, nikad ne menjajući savršeni položaj majčine kutije od kornjačevine s češljevima. Svakog proleća smo prale i glancale kuću za još jednu godinu, a ponedeljkom smo je sređivale. U njihovim sobama je padalo malo prašine, ali se nije moglo dopustiti da ostane čak i to malo. Konstans je ponekad pokušavala da sredi čika Džulijanovu sobu ali čika Džulijan nije voleo da ga ometaju i držao je svoje stvari svaku na svom mestu, pa je Konstans morala da se zadovolji pranjem njegovih čaša za doziranje lekova i presvlačenjem kreveta. Meni nije bilo dozvoljeno da ulazim u čika Džulijanovu sobu.

Subotom ujutro sam pomagala Konstans. Nije mi bilo dopušteno da koristim noževe, ali kad je ona radila u bašti, ja sam se starala o njenim alatcima, održavala njihov sjaj i čistoću, a ponekad sam nosila velike korpe cveća, ili povrća koje je Konstans ubrala da ga pretvori u hranu. Sav podrum kuće bio je pun hrane. Sve žene Blekvudovih su pravile hranu i ponosile su se svojim dodatkom velikoj zalihi hrane u našem

podrumu. Tu je bilo tegli džema koji su napravile naše prabake, s etiketama s tankim izbledelim natpisima koji su do sada postali gotovo nečitki, i turšije koje su napravile pratetke, i povrća koje je ostavila naša baka, a čak je i naša majka ostavila iza sebe šest tegli želea od jabuka. Konstans je celog života radila na povećanju zaliha hrane u podrumu, a njeni redovi i redovi tegli su očigledno bili najlepší i sijali su među ostalima. „Ti zakopavaš hranu onako kako ja zakopavam blago“, ponekad sam joj govorila, a ona mi je jednom odgovorila: „Hrana dolazi iz zemlje i ne sme se dozvoliti da ostane tamo i da truli. S njom mora da se uradi *nešto*.“ Sve žene Blekvudovih su uzimale hranu koja je dolazila iz zemlje i konzervisale su je, i u našem podrumu su jedan do drugog stajali tamno obojeni redovi želea, i turšije, i flaširanog povrća i voća, boje kestena, ćilibara i jake tamnozelene boje, i stajali bi tu zauvek, kao poema žena Blekvudovih. Svake godine Konstans, čika Džulijan i ja smo jeli džem, slatko ili turšiju koju je napravila Konstans, ali nikad nismo dirali ono što je pripadalo drugima. Konstans je rekla da bi nas to ubilo kad bismo ga jeli.

Tog subotnjeg jutra sam jela džem od kajsija na tostima i razmišljala o tome kako ga je Konstans napravila i pažljivo ostavila da bih ga ja jela nekog vedrog jutra, nikad i ne sanjajući da će doći do promene pre no što se potroši ta tegla.

„Lenja Meriket“, rekla mi je Konstans, „prestani da sanjariš nad tostom. Ovog lepog dana hoću da te vidim u bašti.“

Spremala je poslužavnik za čika Džulijana, sipajući toplo mleko u šolju s naslikanim belim radama i opsecajući tost da bude malen, topao i četvrtast. Ukoliko bi bilo šta izgledalo veliko ili nezgodno da bi se jelo, čika Džulijan bi ga ostavio na tanjiru. Konstans je uvek ujutro donosila poslužavnik čika Džulijanu jer je spavao s mukom i ponekad ležao budan u tami čekajući na prvu svetlost i utehu koju je donosila Konstans s njegovim poslužavnikom. Nekad noću, kad je osećao velike bolove u srcu, uzeo bi možda pilulu više nego obično pa bi onda celo jutro ležao dremljiv i otupeo, bez volje da pijucka toplo mleko, ali bi hteo da zna da je Konstans u poslu u kuhinji pored njegove sobe ili u bašti gde on može da je vidi sa svog jastuka. Onih jutara, kad mu je bilo veoma dobro, ona ga je dovodila u kuhinju na doručak, a on bi sedeo za svojim starim stolom u uglu, prosipajući mrvicu po svojim beleškama i proučavajući svoje papire dok je jeo. „Ako poživim“, uvek je govorio Konstans, „sam ću napisati knjigu. Ako ne, postaraj se da se moje beleške povere nekom dostojnom ciniku koji se neće previše brinuti o istini.“

Htela sam da budem bolja prema čika Džulijanu, pa sam se tog jutra

ponadala da će mu prijati doručak i da će kasnije u kolicima da izađe u baštu i da sedi na suncu. „Možda će danas biti neka procvetala lala“, rekla sam, gledajući kroz otvorena kuhinjska vrata u blistavu sunčevu svetlost.

„Mislim da neće do sutra“, rekla je Konstans, koja je uvek znala. „Obuj čizme ako ćeš danas da lutaš. U šumi će još biti prilično vlažno.“

„Bliži se neka promena“, rekla sam.

„Proleće je, šašavice“, rekla je i podigla čika Džulijanov poslužavnik. „Nemoj da pobegneš dok me nema. Ima mnogo posla da se uradi.“

Otvorila je čika Džulijanova vrata i čula sam kako mu je poželeva dobro jutro. Kad je i on njoj pozeleo dobro jutro glas mu je zvučao starački i znala sam da nije dobro. Konstans će morati da ostane kraj njega ceo dan.

„Je l' ti se otac vratio kući, dete?“, upitao ju je.

„Ne, danas nije“, rekla je Konstans. „Čekaj da ti dodam drugi jastuk. Dan je divan.“

„On je zauzet čovek“, rekao je čika Džulijan. „Donesi mi olovku, dušo. Želim da to pribeležim. On je veoma zauzet čovek.“

„Uzmi malo toplog mleka. Ugrejaće te.“

„Ti nisi Doroti. Ti si moja bratanica Konstans.“

„Pij.“

„Dobro jutro, Konstans.“

„Dobro jutro, čika Džulijane.“

Odlučila sam da izaberem tri moćne reči, reči koje snažno štite, i dokle god se te velike reči ne izgovore naglas, neće doći ni do kakve promene. Prvu reč – *melodija* – napisala sam drškom kašike u džemu od kajsija na svom tost u pa sam taj tost stavila u usta i veoma brzo pojela. Bila sam jednu trećinu bezbedna. Konstans je izašla iz čika Džulijanove sobe noseći poslužavnik.

„Jutros mu nije dobro“, rekla je. „Ostavio je gotovo sav doručak i veoma je umoran.“

„Kad bih imala krilatog konja, mogla bih da odnesem čika Džulijana na Mesec. Tamo bi mu bilo prijatnije.“

„Kasnije ću da ga izvedem na sunce, a možda ću da mu napravim i malo punča od jaja.“

„Na Mesecu je sve bezbedno.“

Hladno me je pogledala. „Listovi maslačka“, rekla je. „I rotkvice. Mislila sam da ovog jutra radim u povrtnjaku, ali ne želim da ostavim čika Džulijana. Nadam se da šargarepa...“ Lupkala je prstima po stolu,

razmišljajući. „Rabarbara“, rekla je.

Odnela sam svoje sudove od doručka do sudopere i spustila ih. Donosila sam odluku o drugoj čarobnoj reči, koja bi, pomislila sam, sasvim lepo mogla biti *Gloster*. Bila je jaka, i mislila sam da će biti dobra, mada bi čika Džulijanu moglo pasti na pamet da kaže gotovo bilo šta pa nijedna reč nije bila stvarno bezbedna kad čika Džulijan govori.

„Zašto ne napraviš pitu za čika Džulijana?“

Konstans se nasmešila. „Misliš, zašto ne napravim pitu za Meriket? Da napravim pitu od rabarbare?“

„Džonas i ja ne volimo rabarbaru.“

„Ali ona ima lepše boje od svih. Ništa nije tako lepo na polici kao džem od rabarbare.“

„Onda ga napravi za policu. Meni napravi pitu od maslačka.“

„Luckasta Meriket“, rekla je Konstans. Ona je nosila plavu haljinu, sunčeva svetlost je šarala kuhinjski pod, a napolju, u bašti, počele su da izbijaju boje. Džonas je sedeo na stepeniku i umivao se, a Konstans je počela da peva kad se okrenula da opere sudove. Bila sam dve trećine bezbedna, i trebalo je da pronađem samo još jednu čarobnu reč.

Kasnije je čika Džulijan još spavao a Konstans je pomislila da odvoji pet minuta i da otrči do povrtnjaka da skupi šta može. Ja sam sedela za kuhinjskim stolom i osluškivala čika Džulijana da bih mogla da pozovem Konstans ako se probudi, ali je još bio miran kad se ona vratila. Jela sam majušne slatke sveže šargarepe dok je Konstans prala i odlagala povrće. „Ješćemo prolećnu salatu“, rekla je.

„Mi pojedemo čitavu godinu. Pojedemo proleće, i leto, i jesen. Čekamo da nešto poraste i onda ga pojedemo.“

„Luckasta Meriket“, rekla je Konstans.

U jedanaest i dvadeset po kuhinjskom satu skinula je kecelju, bacila pogled na čika Džulijana i otišla, kao i uvek, na sprat u svoju sobu da sačeka dok je ne pozovem. Ja sam otišla do ulaznih vrata, otključala ih i otvorila baš kad je doktorov automobil skrenuo na prilazni put. Žurilo mu se, uvek, i naglo je zaustavio automobil i trkom se popeo uz stepenice. „Dobro jutro, gospođice Blekvud“, rekao je prolazeći pored mene pa niz hodnik, i dok je stigao do kuhinje već je skinuo kaput i spremio se da ga stavi preko naslona jedne od kuhinjskih stolica. Otišao je pravo do čika Džulijanove sobe ne pogledavši ni mene ni kuhinju, a onda, kad je otvorio čika Džulijanova vrata, naglo je postao miran i blag. „Dobro jutro, gospodine Blekvud“, rekao je lakim glasom, „kako danas stoje stvari?“

„Gde je ta matora budala?“, rekao je čika Džulijan, kao i uvek.

„Zašto nije došao Džek Mejson?“

Doktor Mejson je bio taj koga je Konstans pozvala one noći kad su svi oni umrli.

„Doktor Mejson danas nije mogao da dođe“, rekao je doktor, kao i uvek. „Ja sam doktor Levi. Došao sam da vas vidim umesto njega.“

„Više bih voleo Džeka Mejsona.“

„Učiniću najviše što mogu.“

„Uvek sam govorio da ću nadživeti tu matoru budalu.“ Čika Džulijan se slabo nasmešio. „Zašto mi se tu pretvarate? Džek Mejson je umro pre tri godine.“

„Gospodine Blekvud“, rekao je doktor, „zadovoljstvo je imati vas za pacijenta.“ Veoma tiho je zatvorio vrata. Pomislila sam da upotrebim *digitalis* kao treću čarobnu reč, ali je neko veoma lako mogao da je izgovori, pa sam se najzad odlučila za reč *Pegaz*. Uzela sam jednu čašu iz ormarića i veoma jasno izgovorila tu reč u čašu, pa sam čašu napunila vodom i popila. Čika Džulijanova vrata su se otvorila a doktor je nakratko zastao na ulazu.

„Dakle, upamtite“, rekao je. „I vidimo se sledeće subote.“

„Nadrilekaru“, rekao je čika Džulijan.

Doktor se okrenuo, osmehujući se, a onda je osmeh nestao i on je ponovo počeo da žuri. Uzeo je kaput i otišao niz hodnik. Išla sam za njim, a dok sam ja stigla do ulaznih vrata on je već silazio niz stepenice. „Doviđenja, gospođice Blekvud“, rekao je ne gledajući unaokolo, ušao u svoj auto i odmah krenuo, vozeći sve brže i brže dok nije stigao do kapije i skrenuo na glavni put. Zaključala sam ulazna vrata i došla do podnožja stepenica. „Konstans!“, pozvala sam.

„Dolazim“, rekla je odozgo. „Dolazim, Meriket.“

Kasnije tog dana čika Džulijan je bio bolje i sedeo je napolju na toplom popodnevnom suncu, ruku preklopljenih u krilu, u polusnu. Ležala sam kraj njega na mermernoj klupi na kojoj je volela da sedi naša majka, a Konstans je klečala na zemlji, s obe ruke zarivene kao da raste iz nje, i mesila je i okretala tu zemlju, dodirujući korenje biljaka.

„Bilo je to lepo jutro“, rekao je čika Džulijan, monotonim glasom, „lepo vedro jutro, i niko od njih nije znao da im je bilo poslednje. Ona je sišla prva, moja bratanica Konstans. Probudio sam se i čuo sam je kako se kreće po kuhinji – tada sam spavao na spratu, još sam mogao da se penjem na sprat, i spavao sam sa svojom ženom u našoj sobi – i pomislio sam da je lepo jutro, ni ne sanjajući tada da im je bilo poslednje. Zatim sam čuo bratanca – ne, to je bio moj brat. Moj brat je sišao prvi posle Konstans. Čuo sam ga kako zviždi. Konstans!“

„Molim?“

„Koji je ono melodiju moj brat nekada zviždao, i to uvek van tonaliteta?“

Konstans se zamislila, s rukama u zemlji, pa je tiho počela da pevuši, a ja sam zadrhtala.

„Baš tako. Ja nikad nisam pamtio muziku. Mogao sam sa zapamtim kako ljudi izgledaju i šta su rekli i uradili ali nikad nisam mogao da zapamtim šta su pevali. Moj brat je bio taj koji je sišao posle Konstans, naravno, nikad ne vodeći računa da li je svojom bukom i zviždanjem budio ljude, nikad ne razmišljajući da li možda ja još spavam, mada se desilo da sam tad već bio budan.“ Čika Džulijan je uzdahnuo i podigao glavu da jednom radoznalo pogleda po bašti. „Uopšte nije znao da mu je to bilo poslednje jutro na ovom svetu. Da je znao, mislim da bi možda bio tiši. Čuo sam ga u kuhinji s Konstans i rekao sam ženi – i ona je bila budna, probudio ju je svojom bukom – rekao sam ženi: 'Bolje da se obučeš. Ipak živimo ovde s mojim bratom i njegovom ženom i ne smemo da zaboravimo da im pokažemo da smo društveni i željni da pomognemo gde god možemo. Obuci se i siđi u kuhinju kod Konstans' Uradila je kako joj je rečeno. Naše žene su uvek radile kako im se kaže, mada je moja snaja tog jutra ostala dugo u krevetu. Možda je *ona* imala predosećanje i želela da se odmori na ovom svetu dok još može. Sve sam ih čuo. Čuo sam i dečaka kako silazi. Razmišljao sam da se obučem. Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Tih dana sam još mogao da se sam oblačim, znaš, mada je to bio *poslednji* dan. Još sam mogao sam da hodam, i sam da se oblačim, i sam da se hranim, i nisam imao bolove. U to vreme sam dobro spavao, kako treba da spava snažan čovek. Nisam bio mlad, ali sam bio snažan i dobro sam spavao, i još sam mogao da se sam oblačim.“

„Da li bi želeo ćebe preko kolena?“

„Ne, draga, hvala ti. Bila si mi dobra bratanica, mada ima nekih osnova za pretpostavku da si bila neposlušna ćerka. Moja snaja je sišla pre mene. Za doručak smo imali palačinke – malene, tanke, tople palačinke, a moj brat je dobio dva pržena jajeta, a moja žena – mada je nikad nisam podsticao da mnogo jede, jer smo živeli s mojim bratom – uzela je mnogo kobasice. Domaće kobasice koju je napravila Konstans. Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Da sam znao da joj je to poslednji doručak, mislim da bih joj dozvolio još kobasice. Sad, kad pomislim na to, čudim se da niko nije

posumnjao da im je to poslednje jutro. Možda *tada* ne bi zamerili mojoj ženi što je uzela još kobasice. Moj brat je ponekad komentarisao šta smo jeli, moja žena i ja. Bio je pravičan čovek i nikad nije škrtario na hrani dokle god nismo jeli previše. Tog jutra je gledao moju ženu kako uzima kobasice, Konstans. Video sam da je gleda. Baš smo malo uzeli od njega, Konstans. On je imao palačinke, pržena jaja i kobasice, ali sam osećao da će nešto reći mojoj ženi. Dečak je jeo nenormalno mnogo. Drago mi je da je tog dana doručak bio naročito dobar.“

„Mogla bih da ti napravim kobasice sledeće nedelje, čika Džulijane. Mislim da ti domaća kobasica ne bi smetala kad bi pojeo samo malo.“

„Moj brat nam nikad nije zamerao šta jedemo kad ne bismo pojeli previše. Moja žena je pomogla da se operu sudovi.“

„Bila sam joj veoma zahvalna.“

„Sad mislim da je mogla da uradi i više. Zabavljala je moju snaju, vodila računa o našoj odeći, a ujutro je pomagala oko sudova, ali verujem da je moj brat mislio da je mogla da uradi i više. On je posle doručka otišao da se vidi poslovno s nekim čovekom.“

„Hteo je da se sagradi venjak. Planirao je da napravi venjak s vinovom lozom.“

„Žao mi je zbog toga. Sad bismo mogli da jedemo džem od sopstvenog grožđa. Uvek sam mogao slobodnije da čavrljam kad on nije tu. Sećam se da sam tog jutra zabavljao dame, a sedeli smo ovde, u bašti. Pričali smo o muzici. Moja žena je bila prilično muzikalna mada nikad nije naučila da svira. Snaja je imala prefinjen osećaj za muziku. Uvek su govorili da ima prefinjen osećaj, a obično nam je svirala uveče. Naravno, ne te večeri. Te večeri nije mogla da svira. Ujutro smo mislili da će nam ona svirati uveče kao i obično. Konstans, sećaš li se da sam tog jutra bio veoma zabavan u bašti?“

„Plevila sam povrće“, rekla je Konstans. „Mogla sam da čujem kako se svi smeju.“

„Bilo je baš zabavno. Sad sam srećan zbog toga.“ Na trenutak je začutao, sklapajući pa ponovo preklapajući ruke. Htela sam da budem bolja prema njemu, ali nisam mogla da mu preklapam ruke umesto njega, i nije bilo ničega što bih mogla da mu donesem, pa sam mirno ležala i slušala kako govori. Konstans se namrštila, zureći u neki list, a senke su se nežno pomerale po travnjaku.

„Dečak je otišao nekuda“, rekao je najzad čika Džulijan tužnim staračkim glasom. „Dečak je bio otišao nekuda – Konstans, da li je pecao?“

„Peo se na kesten.“

„Sećam se. Naravno. Svega se sećam veoma jasno, draga moja, i sve to imam zapisano u svojim beleškama. To je bilo poslednje od svih jutara i ne bih voleo da zaboravim. Peo se na kesten, vičući dole na nas sa veoma visokih grana i bacajući grančice dok mu se moja snaja nije oštro obratila. Nije volela da joj padaju grančice na kosu, a to nije volela ni moja žena, mada ona ne bi nikad prva progovorila. Konstans, mislim da je moja žena bila pristojna prema tvojoj majci. Ne bih voleo da mislim suprotno. Živeli smo u kući mog brata i jeli njegovu hranu. Znam da je moj brat došao kući na ručak.“

„Ručali smo prženi sir“, rekla je Konstans. „Celog jutra sam radila oko povrća i morala sam brzo da napravim nešto za ručak.“

„Prženi sir smo ručali. Često sam se pitao zašto arsenik nikad nije bio stavljen u prženi sir. To je zanimljiva stvar, stvar koju ću snažno istaći u svojoj knjizi. Zašto arsenik nije stavljen u prženi sir? Oni bi izgubili nekoliko sati života tog dana ali bi utoliko brže sve bilo gotovo. Konstans, ako ima neko jelo koje spremaš a koje ja nikako ne volim, to je prženi sir. Prženi sir mi se nikad nije sviđao.“

„Znam, čika Džulijane. Nikad ti ga i ne dajem.“

„On bi bio vrlo zgodan za arsenik. Sećam se da sam umesto toga jeo salatu. Za desert je bio kolač od jabuka koji je ostao od prethodne večeri.“

„Sunce zalazi.“ Konstans je ustala i otresla zemlju s ruku. „Biće ti hladno ako te ne uvedem u kuću.“

„Konstans, bilo bi mnogo zgodnije u prženom siru. Čudno da tada ta stvar nikad nije pomenuta. Arsenik je bez ukusa, znaš, iako se kunem da prženi sir nije. Kuda idem?“

„Ideš u kuću. Odmaraćeš se sat vremena u svojoj sobi do večere, a ako želiš, posle večere ću da ti sviram.“

„Nemam vremena, dušo. Imam hiljadu detalja da se setim i zapišem, i nemam ni minut za gubljenje. Ne bih voleo da izgubim nijednu sitnicu iz njihovog poslednjeg dana. Moja knjiga mora da bude potpuna. Mislim da je to u celini bio prijatan dan za sve njih, i naravno da je mnogo bolje što nikad nisu pretpostavili da će im biti poslednji. Konstans, mislim da mi je hladno.“

„Za tren ćeš biti pokriven u svojoj sobi.“

Išla sam polako iza njih, nevoljno odlazeći iz bašte u kojoj se smrkavalo. Za mnom je išao Džonas, krećući se ka svetlu u kući. Kad smo Džonas i ja ušli, Konstans je upravo zatvarala vrata čika Džulijanove sobe, pa mi se nasmešila. „Praktično je već zaspao“, tiho je rekla.

„Kad budem stara kao čika Džulijan, hoćeš li da se brineš o meni?“, upitala sam je.

„Ako još budem tu“, rekla je, a mene je prošla jeza. Sedela sam u svom uglu držeći Džonasa i gledala je kako se brzo i tiho kreće po našoj svetloj kuhinji. Za nekoliko minuta će me zamoliti da postavim sto u trpezariji za nas troje, a onda će posle večere doći noć pa ćemo sedeti zajedno u toploj kuhinji gde nas čuva kuća i niko spolja ne može da vidi čak ni svetlo.

www.BalkanDownload.org

U nedelju ujutro promena je bila dan bliže. Bila sam odlučna da ne mislim na svoje tri čarobne reči i nisam htela da ih pustim u glavu, ali je vetar promene bio toliko jak da se nije mogao izbeći. Promena je pala kao magla po stepenicama, kuhinji i bašti. Ne bih zaboravila svoje čarobne reči. One su bile MELODIJA, GLOSTER i PEGAZ, ali sam odbila da ih pustim u glavu. U nedelju ujutro, vreme je bilo nestabilno, pa sam mislila da bi Džonas možda, ipak, uspeo da trčanjem digne oluju. Sunce je sijalo u kuhinju ali je bilo i oblaka koji su se brzo kretali po nebu i oštrog vetrića koji je ulazio u kuhinju i izlazio iz nje dok sam doručkovala.

„Obuj čizme ako ćeš danas da lutaš“, rekla mi je Konstans.

„Ne mislim da će čika Džulijan danas sedeti napolju. Biće baš prehladno za njega.“

„Pravo prolećno vreme“, rekla je Konstans i s osmehom pogledala svoju baštu.

„Volim te, Konstans“, rekla sam.

„I ja tebe, luckasta Meriket.“

„Da li je čika Džulijan bolje?“

„Ne verujem. Odnela sam mu doručak dok si ti još spavala i mislim da je izgledao veoma umorno. Rekao je da je noću uzeo još jednu pilulu. Mislim da mu je možda sve gore.“

„Da li si zabrinuta za njega?“

„Jesam. Veoma.“

„Da li će umreti?“

„Znaš li šta mi je rekao jutros?“ Konstans se okrenula, naslanjajući se na sudoperu, i pogledala s tugom u mene.

„Mislio je da sam strina Doroti, držao me je za ruku i rekao: 'Užasno je biti star i samo ležati tu pitajući se kad će se desiti.' Skoro da me je uplašio.“

„Trebalo je da me pustiš da ga odvedem na Mesec“, rekla sam.

„Dala sam mu toplo mleko pa se setio ko sam.“

Pomislila sam da je čika Džulijan verovatno stvarno srećan kad ima

i Konstans i Doroti da se brinu o njemu i rekla sam sebi da će me duge tanke stvari podsećati da budem bolja prema čika Džulijanu. To će biti dan dugih tankih stvari jer je na mojoj četkici za zube već bila dlaka, parče konca se zakačilo sa strane na mojoj stolici a mogla sam da vidim i da se na zadnjem stepeniku otkinuo iver. „Napravi mu malo pudinga“, rekla sam.

„Možda.“ Izvadila je dugačak tanak nož i stavila ga na sudoperu. „Ili šolju kakaoa. I piletinu s knedlama večeras.“

„Da li sam ti potrebna?“

„Ne, moja Meriket. Briši, i obuj čizme.“

Napolju je dan bio pun promenljive svetlosti, a Džonas je igrao po senkama dok me je pratio. Kad sam trčala, trčao je i Džonas, a kad bih se zaustavila i stala mirno, i on bi stao i bacio pogled na mene, pa bi hitro odjurio u drugom pravcu, kao da se ne poznajemo, a onda bi seo i sačekao da ja ponovo počnem da trčim. Išli smo do dugog polja koje je danas izgledalo kao okean, mada ja nikad nisam videla okean; trava se kretala na povetarcu a senke oblaka su prolazile tamo-amo i micalo se drveće u daljini. Džonas je nestao u travi, koja je bila dovoljno visoka da sam je dodirivala rukama dok sam hodala, i pravio je i sam male vijugave pokrete; trava bi se na tren sva savila pod vetrom a onda bi se po njoj pojavila brza šara tamo kuda je trčao Džonas. Pošla sam iz jednog ugla i išla ukoso preko dugog polja ka suprotnom uglu, i na sredini sam došla pravo do kamena koji prekriva mesto gde je zakopana lutka. Uvek sam mogla da je nađem, iako je većina mog zakopanog blaga zauvek izgubljena. Kamen je bio nedirnut pa je lutka bila bezbedna. *Hodam po zakopanom blagu*, pomislila sam, dok mi je trava dodirivala ruke a oko mene nije bilo ničeg osim prostranstva tog dugog polja s travom koju nosi vetar i borovima na njegovom kraju; iza mene je bila kuća, a daleko s moje leve strane, skrivena drvećem i gotovo van vidokruga, bila je žičana ograda koju je podigao naš otac da nam ljudi ne ulaze na imanje.

Kad sam otišla s dugog polja, prošla sam između one četiri jabuke koje smo zvali voćnjak, pa sam išla po stazi ka potoku. Moja kutija sa srebrnim dolarima zakopana pored potoka bila je bezbedna. Pored potoka, dobro skriveno, bilo je jedno od skrovišta koje sam pažljivo napravila i često koristila. Počupala sam dva-tri niska žbuna i poravnala zemlju. Svud unaokolo je bilo još žbunja i grana drveća, a ulaz je bio pokriven granom koja je gotovo dodirivala zemlju. Nije stvarno bilo potrebno da bude toliko tajno, jer tu niko nikad nije dolazio da me traži, ali sam volela da unutra ležim sa Džonasom i da znam da me nikad ne

mogu pronaći. Lišće i grane sam koristila kao krevet, a Konstans mi je dala jedno ćebe. Oko i iznad skrovišta drveće je bilo tako gusto da je u njemu uvek bilo suvo pa sam u nedelju ujutro ležala tu sa Džonasom i slušala njegove priče. Sve priče mačaka počinju rečenicom: „Ovo mi je ispričala majka, koja je bila prva mačka“, a ja sam ležala s glavom pored Džonasa i slušala. *Nije dolazila nikakva promena*, pomislila sam tu, *samo proleće*; pogrešila sam što sam se toliko uplašila. Dani će biti sve topliji i čika Džulijan će sedeti na suncu, a Konstans će se smeјati dok radi u bašti i sve će uvek biti isto. Džonas nije prestajao da priča („I onda smo pevali! I onda smo pevali!“) a lišće se pomeralo nad nama i sve će uvek biti isto.

Pored potoka sam pronašla gnezdo s malim zmijama i sve sam ih pobila; ne volim zmije a Konstans nikad nije tražila da ih volim. Išla sam nazad ka kući kad sam pronašla baš loš predznak – jedan od najgorih. Pala je knjiga koju sam bila zakucala za drvo u borovoj šumi. Zaključila sam da je zarđao ekser i da je knjiga – to je bila jedna očeva mala beležnica u kojoj je on nekad zapisivao imena ljudi koji su mu dugovali novac i ljudi koji bi, po njegovom mišljenju, trebalo da mu učine usluge – sad bila neupotrebljiva kao zaštita. Veoma pažljivo sam je bila umotala u debeli papir pre no što sam je zakucala za drvo, ali je ekser zarđao pa je pala. Pomislila sam da je bolje da je uništим, za slučaj da je sad deluje štetno, i da donesem nešto drugo za to drvo, možda neki mamin šal ili rukavicu. U stvari, bilo je prekasno, mada to tada nisam znala; on je već bio na putu ka našoj kući. Dok sam ja pronašla knjigu, on je verovatno već bio ostavio kofer u pošti i pitao kuda da ide. Sve što smo Džonas i ja tada znali je da smo bili gladni, pa smo zajedno otrčali kući i kao vetar uleteli u kuhinju.

„Zar si stvarno zaboravila čizme?“, rekla je Konstans. Pokušala je da se namršti pa se nasmeјala. „Luckasta Meriket.“

„Džonas nije imao nikakve čizme. Dan je divan.“

„Možda ćemo sutra ići da skupljamo pečurke.“

„Džonas i ja smo gladni *danas*.“

Do tada je on već išao kroz selo ka crnoj steni, dok su ga svi oni gledali i pitali se i šaptali dok je prolazio.

To je bio poslednji od naših sporih lepих dana, mada, kako bi istakao čika Džulijan, tada to uopšte nismo posumnјale. Konstans i ja smo ručale, kikotale se i uopšte nismo znale da je, dok smo mi bile srećne, on pokušavao da otvori zaključanu kapiju, i pretraživao pogledom niz put, i lutao šumom jer ga je ograda našeg oca neko vreme sprečavala da uđe. Dok smo sedele u kuhinji počela je kiša, pa smo ostavile kuhinjska vrata

otvorena da bismo mogle da gledamo kako kiša pada ukoso pored ulaza i prska baštu. Konstans je bilo drago baš kao što bi svakom dobrom baštovanu bilo drago zbog kiše. „Uskoro ćemo napolju videti boju“, rekla je.

„Uvek ćemo biti ovde zajedno, zar ne, Konstans?“

„Zar nikad ne poželiš da odeš odavde, Meriket?“

„Kuda bismo mogle da odemo?“, upitala sam je. „Koje bi mesto bilo bolje za nas od ovoga? Ko nas želi tamo napolju? Svet je pun užasnih ljudi.“

„Ponekad se pitam.“ Na trenutak je bila veoma ozbiljna, a onda se okrenula i nasmešila mi se. „Ne brini, moja Meriket. Neće se desiti ništa loše.“

Mora da je to bio baš onaj trenutak kad je on pronašao ulaz i pošao prilaznim putem, žureći po kiši, jer sam imala samo minut-dva pre no što sam ga ugledala. Taj minut-dva sam mogla da iskoristim za tako mnogo stvari: mogla sam, nekako, da upozorim Konstans, ili sam mogla da smislim neku novu, bezbedniju čarobnu reč, ili sam mogla da gurnem sto na ulaz u kuhinju. A desilo se to da sam se igrala kašikom i gledala u Džonasa, i kad je Konstans zadrhtala rekla sam: „Idem da ti donesem džemper.“ To je bilo ono što me je dovelo u hodnik dok se on peo stepenicama. Videla sam ga kroz prozor trpezarije i na tren, prestravljena, nisam mogla da dišem. Znala sam da su ulazna vrata zaključana – prvo sam na to pomislila. „Konstans“, rekla sam tiho, ne mičući se, „jedan je napolju. Brzo, vrata od kuhinje.“ Pomislila sam da me je čula, jer sam je čula kako se kreće u kuhinji, ali je u tom trenutku pozvao čika Džulijan, pa je otišla kod njega, ostavivši srce naše kuće nezaštićeno. Otrčala sam do ulaznih vrata, naslonila se na njih i čula njegove korake napolju. Pokucao je, prvo tiho a onda jače, a ja sam se naslanjala na vrata, osećajući kako me to kucanje udara, znajući koliko je on blizu. Već sam znala da je on jedan od onih loših – nakratko sam mu videla lice i on je jedan od onih loših, koji stalno idu oko kuće, pokušavaju da uđu, gledaju kroz prozore, vuku ih i čačkaju, i krađu suvenire.

Ponovo je pokucao, a onda pozvao: „Konstans! Konstans!“

Pa, uvek su znali kako se zove. Znali su njeno ime i čika Džulijanovo ime, i kakvu je frizuru imala, i boju one tri haljine koje je imala da nosi na sudu, i koliko je imala godina, i kako je govorila i kako se kretala, i kad su mogli gledali su joj izbliza u lice da vide da li plače. „Želim da razgovaram s Konstans“, rekao je spolja, onako kako su to oni uvek činili.

Prošlo je mnogo vremena otkad je došao bilo ko od njih, ali nisam zaboravila kako sam se zbog njih osećala. U početku su uvek bili tu, čekali su Konstans, hteli samo da je vide. „Gledaj“, govorili su, gurkajući jedan drugog i pokazujući: „Eno je, ona tamo, to je ona, Konstans.“

„Ne *izgleda* kao ubica, je l' da?“, govorili su jedan drugom. „Slušaj, vidi da li možeš da je slikaš kad se ponovo pojavi.“

„Hajde da samo uzmemo malo ovog cveća“, mirno su govorili jedan drugom. „Uzmi neki kamen ili nešto iz bašte, možemo da ga odnesemo kući da pokažemo deci.“

„Konstans!“, rekao je spolja. „Konstans!“ Ponovo je pokucao. „Želim da razgovaram s Konstans“, rekao je, „imam nešto važno da joj kažem.“

Uvek su imali nešto važno što su hteli da kažu Konstans, bilo da su navaljivali na vrata ili vikali spolja, ili da su zvali telefonom ili pisali ta užasna, užasna pisma. Ponekad su hteli Džulijana Blekvuda, ali nikad nisu tražili mene. Ja sam bila poslata u krevet bez večere, meni nije bilo dopušteno da uđem u sudnicu, mene niko nije slikao. Dok su oni gledali u Konstans u sudnici, ja sam ležala u krevetu u sirotištu, zureći u plafon, želeći da svi oni budu mrtvi, čekajući da dođe Konstans i da me odvede kući.

„Konstans, *možeš li* da me čuješ?“, zvao je spolja. „Molim te, saslušaj me samo minut.“

Pitala sam se da li može da me čuje kako dišem iza vrata. Znala sam šta će sledeće da uradi. Prvo će da se odmakne od kuće, zaklanjajući oči od kiše, i da pogleda u prozore na spratu, nadajući se da će videti neko lice koje gleda dole. Onda će krenuti ka bočnoj strani kuće, idući po stazi koju bi trebalo da koristimo samo Konstans i ja. Kad pronađe bočna vrata, koja nikada nismo otvarale, pokucaće na njih, dozivajući Konstans. Oni bi ponekad odlazili kad im niko ne bi odgovorio ni na ulaznim ni na bočnim vratima; to su oni kojima je bilo malo neprijatno što su uopšte tu i koji su poželeli da se uopšte nisu ni gnjavili da dođu jer tu stvarno nema ništa da se vidi pa su mogli da uštede vreme ili da odu na neko drugo mesto. Obično su žurno odlazili kad bi saznali da neće ući u kuću da vide Konstans, ali oni uporni, oni za koje sam želela da umru i leže mrtvi tu na prilaznom putu, stalno su išli oko kuće, probali da otvore svaka vrata i kuckali po prozorima. „Imamo *pravo* da je vidimo“, imali su običaj da viču, „ona je ubila sve one ljude, zar ne?“ Dovožili su automobil do stepenica i tu ga parkirali. Većina njih bi pažljivo zaključavala automobil, proveravajući da li su svi prozori zatvoreni, pre no što bi došli da lupaju po kući i da dozivaju Konstans.

Pravili su piknike na travnjaku i slikali jedni druge dok stoje pred kućom, i puštali su svoje pse da trče po bašti. Ispisivali su svoja imena po zidovima i na ulaznim vratima.

„Slušajte“, rekao je on spolja, „*morate* da me pustite unutra.“

Čula sam ga kako silazi niz stepenice i znala da gleda gore. Svi prozori su bili zabravljani. Bočna vrata su bila zaključana. Zнала sam da ne treba da pokušavam da provirim kroz uske staklene prozore s obe strane vrata. Oni su uvek primećivali čak i najmanji pokret, i da sam jedva i dodirnula zavese u trpezariji on bi jurnuo na kuću i vikao: „Eno je, eno je!“ Naslanjala sam se na vrata i zamislila da ih otvaram i da ga nalazim mrtvog na prilaznom putu.

Gledao je uvis u bezizražajno lice kuće koja ga je poražavala svojim izgledom jer smo na gornjim prozorima uvek držale navučene roletne. Tu ne bi dobio nikakav odgovor, a ja sam morala da nađem džemper za Konstans dok ne počne da drhti još više. Bilo je bezbedno da odem na sprat, ali sam želela da ponovo budem s Konstans dok on čeka napolju, pa sam potrčala uz stepenice, zgrabila jedan džemper sa stolice u Konstansinoj sobi, strčala u prizemlje pa niz hodnik u kuhinju, a on je sedeo za stolom na mojoj stolici.

„Imala sam tri čarobne reči“, rekla sam, držeći džemper. „To su bile: MELODIJA, GLOSTER, i PEGAZ, i bili smo bezbedni dok se ne izgovore naglas.“

„Meriket“, rekla je Konstans. Okrenula se i pogledala me, smešeći se. „Ovo je naš rođak, naš rođak Čarls Blekvud. Odmah sam ga prepoznala. Liči na našeg oca.“

„Pa, Meri“, rekao je. Ustao je; bio je viši sad kad je u kući, sve viši i viši kako mi se približavao. „Hoćeš da daš poljubac svom rođaku Čarlsu?“

Iza njega su kuhinjska vrata bila širom otvorena. Bio je prvi koji je ikad ušao u kuhinju a pustila ga je Konstans. Konstans je ustala. Zнала je da ne treba da me dira, ali je nežno rekla: „Meriket, Meriket“, i ispružila ruke prema meni. Nešto me je čvrsto stegnulo, obmotalo se oko mene kao žica, nisam mogla da dišem, i morala sam da pobegnem. Bacila sam džemper na pod i izašla kroz vrata, pa otišla dole do potoka kuda sam uvek išla. Džonas me je našao posle nekog vremena pa smo ležali tamo zajedno, zaštićeni od kiše drvećem koje se, tamno i gusto, tiskalo iznad naših glava nekako inteligentno, posesivno, kako drveće ume da se zbija jedno uz drugo. Gledala sam iza sebe u to drveće i slušala tihi zvuk vode. U skrovištu nije bilo nikakvog rođaka, nikakvog Čarlsa Blekvuda, nikakvog uljeza. To se desilo zato što je knjiga pala s drveta. Propustila

sam da je odmah ponovo vratim na njeno mesto pa je naš zaštitni zid napukao. Sutra ću naći neku moćnu stvar i zakucati je za drvo. Zaspala sam slušajući Džonasa, baš kad su se spuštale senke. U neko doba tokom noći, Džonas me je ostavio da bi otišao u lov, pa sam se malo razbudila kad se vratio, pribijajući se uz mene da se ugreje. „Džonase“, rekla sam, a on je prijatno preo. Kad sam se probudila, rana jutarnja izmaglica je s lakoćom lutala duž potoka, svijajući se oko mog lica i dodirujući me. Ležala sam tu i smejala se, osećajući taj gotovo nestvarni prelazak izmaglice preko mojih očiju i gledajući gore u drveće.

Kad sam ušla u kuhinju, i dalje praćena izmaglicom s potoka, Konstans je stavljala doručak na čika Džulijanov poslužavnik. Čika Džulijan se jutros očigledno dobro osećao jer mu Konstans daje čaj a ne toplo mleko. Mora da se rano probudio i tražio čaj. Prišla sam joj i stavila ruke oko nje, a ona se okrenula i zagrlila me.

„Dobro jutro, moja Meriket“, rekla je.

„Dobro jutro, moja Konstans. Da li je čika Džulijan danas bolje?“

„Mnogo, mnogo bolje. I biće sunca posle jučerašnje kiše. A ja ću da ti napravim čokoladni mus za večeru, moja Meriket.“

„Volim te, Konstans.“

„I ja tebe. A sad, šta ćeš za doručak?“

„Palačinke. Male, majušne, vruće palačinke. I dva pržena jajeta. Danas dolazi moj krilati konj i vodim te na Mesec, a na Mesecu ćemo jesti latice ruža.“

„Neke latice ruža su otrovne.“

„Ne i na Mesecu. Da li je tačno da možeš da zasadiš list?“

„Neke listove. Dlakave listove. Možeš da ih staviš u vodu, pa oni puste koren, a ti ih onda zasadiš pa oni izrastu u biljku. Naravno, u istu onu biljku koja su bili kad su počeli da rastu, ne u bilo koju biljku.“

„Žao mi je zbog toga. Dobro jutro, Džonase. Mislim da si ti dlakav list.“

„Luckasta Meriket.“

„Meni se sviđa list koji izraste u neku drugu biljku. Svu dlakavu.“

Konstans se smejala. „Ako te budem još slušala, Čika Džulijan nikad neće dobiti svoj doručak“, rekla je. Podigla je poslužavnik i ušla u čika Džulijanovu sobu. „Stiže topao čaj“, rekla je.

„Konstans, draga. Mislim da je divno jutro. Sjajan dan za rad.“

„I za sedenje na suncu.“

Džonas je sedeo na osunčanom ulazu i umivao lice. Bila sam gladna. Možda bih danas uradila dobru stvar prema čika Džulijanu kad bih stavila pero na travnjak na mestu gde će doći čika Džulijanova kolica.

Nije mi dopušteno da zakopavam stvari u travnjaku. Na Mesecu smo nosili pera u kosi a rubine na rukama. Na Mesecu smo imali zlatne kašike.

„Možda je danas dobar dan da se započne novo poglavlje. Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Misliš li da bi danas trebalo da počnem četrdeset četvrto poglavlje?“

„Naravno.“

„Neke od prvih strana treba malo doterati. Posao kao ovaj nije nikad gotov.“

„Hoćeš li da ti očešljam kosu?“

„Hvala, mislim da ću ovog jutra da je očešljam sam. Na kraju krajeva, čovek treba da bude odgovoran za sopstvenu glavu. Nemam džem.“

„Hoćeš li da ti donesem malo?“

„Ne, jer vidim da sam nekako pojeo sav tost. Konstans, za ručak bih voleo prženu džigericu.“

„Imaćeš je. Da uzmem poslužavnik?“

„Da, hvala. A ja ću da očešljam kosu.“

Konstans se vratila u kuhinju i spustila poslužavnik. „A sad za tebe, moja Meriket“, rekla je.

„I za Džonasa.“

„Džonas je odavno doručkovao.“

„Hoćeš li da mi zasadiš jedan list?“

„Ovih dana.“ Okrenula je glavu i oslušnula. „Još spava“, rekla je.

„Ko to još spava? Hoću li gledati kako raste?“

„Rođak Čarls još spava“, rekla je, a dan se raspao oko mene. Gledala sam Džonasa na ulazu i Konstans pored šporeta ali su oni bili bezbojni. Nisam mogla da dišem, bila sam čvrsto vezana, sve je bilo hladno.

„On je bio duh“, rekla sam.

Konstans se nasmejala, a to je bio zvuk iz veoma velike daljine. „Onda duh spava u očevom krevetu“, rekla je. „A sinoć je pojeo veoma obilnu večeru. Dok ti nisi bila tu“, rekla je.

„Ja sam sanjala da je došao. Zaspala sam na zemlji i sanjala da je došao, ali onda je san prošao i on je nestao.“ Nešto me je čvrsto stezalo; moći ću ponovo da dišem kad mi Konstans poveruje.

„Sinoć smo dugo razgovarali.“

„Idi i pogledaj“, rekla sam, ne dišući, „idi i pogledaj – nije tamo.“

„Luckasta Meriket“, rekla je.

Nisam mogla da pobegnem. Morala sam da pomognem Konstans. Uzela sam čašu i razbila je o pod. „Sad će da ode“, rekla sam.

Konstans je došla do stola i sela naspram mene; izgledala je veoma ozbiljno. Htela sam da odem oko stola i da je zagrlim, ali je još bila bezbojna. „Moja Meriket“, polako je rekla, „rođak Čarls je ovde. On *jeste* naš rođak. Sve dok je njegov otac bio živ – to je bio Artur Blekvud, brat našeg oca – rođak Čarls nije mogao da dođe kod nas, niti da pokuša da nam pomogne, jer mu njegov otac to ne bi dozvolio. Njegov otac je“, rekla je i malo se nasmejala, „mislio baš loše o nama. Odbio je da se brine o tebi tokom suđenja, da li si to znala? I nikad nije dozvoljavao da se naša imena pominju u njegovoj kući.“

„Pa zašto onda ti pominješ njegovo ime u našoj kući?“

„Zato što pokušavam da objasnim. Čim je njegov otac umro, rođak Čarls je požurio ovamo da nam pomogne.“

„Kako on može da nam pomogne? Mi smo veoma srećne, zar ne, Konstans?“

„Veoma smo srećne, Meriket. Ali, molim te, budi ljubazna prema rođaku Čarlsu.“

Mogla sam malo da dišem. Biće sve u redu. Rođak Čarls je duh, ali duh koji bi mogao da se otera. „On će da ode“, rekla sam.

„Ne mislim da planira da ostane zauvek“, rekla je Konstans. „Na kraju krajeva, samo je došao u posetu.“

Moraću da pronađem nešto, neko sredstvo, da ga upotrebim protiv njega. „Da li ga je video čika Džulijan?“

„Zna da je tu, ali je čika Džulijan sinoć bio previše loše da bi izlazio iz sobe. Dobio je večeru na poslužavniku – samo malo supe. Bilo mi je drago kad je jutros zatražio čaj.“

„Danas sređujemo kuću.“

„Kasnije, kad se probudi rođak Čarls. I bolje da pokupim ovo slomljeno staklo pre no što on siđe.“

Gledala sam je dok je skupljala staklo. Danas će biti blistav dan, pun sićušnih svetlucavih stvari. Nije imalo smisla da žurim s doručkom, jer danas ne bih mogla da idem napolje dok ne sredimo kuću, pa sam otezala, polako pijući mleko i gledajući Džonasa. Pre no što sam završila čika Džulijan je pozvao Konstans da dođe i da mu pomogne da pređe u kolica, pa ga je dovezla u kuhinju i primakla stolu i njegovim papirima.

„Zaista mislim da ću da počnem četrdeset četvrto poglavlje“, rekao je, pljeskajući rukama. „Mislim da ću da počnem od malog preterivanja pa ću onda da pređem na potpunu laž. Konstans, draga?“

„Molim, čika Džulijane?“

„Ima da napišem da je moja žena bila prelepa.“

Potom smo na tren svi ćutali, zbunjeni zvukom nogu koje su koračale na spratu gde je pre uvek bila tišina. Bilo je neprijatno, to hodanje nad našim glavama. Konstans je uvek koračala lagano, a čika Džulijan nikad nije hodao. Ovi koraci su bili teški, i ravnomerni, i opaki.

„To je rođak Čarls“, rekla je Konstans, gledajući uvis.

„Stvarno“, rekao je čika Džulijan. Pažljivo je postavio papir ispred sebe i podigao olovku. „Očekujem da ću prilično uživati u druženju sa sinom mog brata“, rekao je. „Možda će moći da doda neke pojedinosti o ponašanju svoje porodice tokom suđenja. Mada priznajem da sam negde zapisao beleške o eventualnom razgovoru koji su možda vodili...“ Okrenuo se ka jednoj od svojih beležnica. „Čini mi se da će to odložiti pisanje poglavlja četrdeset četiri.“

Uzela sam Džonasa i otišla u svoj ugao, a Konstans je izašla u hodnik da dočeka Čarlsa kad bude sišao niz stepenice. „Dobro jutro, rođake Čarlse“, rekla je.

„Dobro jutro, Koni.“ Bio je to isti onaj glas koji je koristio sinoć. Povukla sam se još više u svoj ugao kad ga je uvela u kuhinju, a čika Džulijan je dirao svoje papire i okrenuo se ka vratima.

„Čika Džulijane, zadovoljstvo mi je da vas konačno upoznam.“

„Čarlse. Ti si Arturov sin ali ličiš na mog brata Džona, koji je mrtav.“

„I Artur je mrtav. Zato sam ovde.“

„Verujem da je umro bogat. Ja sam bio jedini brat bez ikakvog talenta za novac.“

„U stvari, čika Džulijane, moj otac nije ostavio ništa.“

„Šteta. Njegov otac je ostavio znatnu sumu. Ispala je znatna suma, čak i kad se podelila na nas trojicu. Ja sam oduvek znao da će se moj deo istopiti, ali nisam to očekivao od mog brata Artura. Možda je tvoja majka bila rasipna žena? Ne sećam je se baš jasno. Sećam se da je, kad je moja bratanica Konstans pisala svom stricu tokom suđenja, njegova žena bila ta koja je odgovorila, zahtevajući da se ta porodična veza prekine.“

„Čika Džulijane, ja sam želeo da dođem i pre.“

„Verujem. Omladina je uvek radoznala. A žena na tako lošem glasu kao tvoja rođaka Konstans predstavljala bi romantičnu figuru za jednog mladog čoveka. Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Da li sam doručkovao?“

„Da.“

„Onda ću popiti još jednu šolju čaja. Ovaj mladić i ja imamo da

razgovaramo o mnogo čemu.“

Još nisam mogla da ga jasno vidim – možda zato što je bio duh, a možda zato što je baš bio tako velik. Njegovo veliko okruglo lice, koje je toliko ličilo na lice našeg oca, okretalo se od Konstans ka čika Džulijanu i nazad, smejući se i otvarajući usta da govori. Pomerila sam se u svoj ugao koliko god sam mogla, ali se to veliko lice na kraju okrenulo prema meni.

„Gle, tu je Meri“, reklo je. „Dobro jutro, Meri.“

„Stidi se?“, upitao je Konstans. „Nema veze. Deca me uvek zavole.“

Konstans se nasmejala. „Ne viđamo mnogo nepoznatih ljudi“, rekla je. Uopšte nije bila smetena niti se osećala neprijatno. Izgledalo je kao da je čitavog života očekivala da dođe rođak Čarls, kao da je planirala tačno šta da uradi i kaže, skoro kao da je u kući u kojoj je provela ceo život uvek čuvana soba za rođaka Čarlsa.

Ustao je i prišao mi. „To je baš lep mačak“, rekao je. „Ima li ime?“

Džonas i ja smo ga pogledali, a onda sam pomislila da bi Džonasovo ime moglo biti najbezbednija stvar koju mu mogu prvo reći. „Džonas“, rekla sam.

„Džonas? Je li on tvoj posebni ljubimac?“

„Jeste“, rekla sam. Džonas i ja smo ga gledali, ne usuđujući se da trepnemo niti da skrenemo pogled. To veliko blede lice je bilo blizu, još je ličilo na našeg oca, a velika usta su se smešila.

„Bićemo dobri prijatelji, ti, Džonas i ja“, rekao je.

„Šta želiš za doručak?“, upitala ga je Konstans, a on mi se nasmešio jer sam mu kazala Džonasovo ime.

„Šta god poslužuješ“, rekao je, konačno se okrećući od mene.

„Meriket je jela palačinke.“

„Palačinke bi bile odlične. Dobar doručak u divnom društvu po lepom danu; šta bih više mogao da tražim?“

„Palačinke su“, primetio je čika Džulijan, „cenjeno jelo u ovoj porodici, mada ih ja lično retko jedem. Zdravlje mi dozvoljava samo najlakšu i najfiniju hranu. Palačinke su poslužene za doručak tog poslednjeg...“

„Čika Džulijane“, rekla je Konstans, „papiri ti se rasipaju po podu.“

„Dozvolite da ih ja dohvatim, gospodine.“ Rođak Čarls je kleknuo da pokupi papire a Konstans je rekla: „Posle doručka ćeš videti moju baštu.“

„Plemenit mladić“, rekao je čika Džulijan, prihvatajući papire od Čarlsa. „Zahvaljujem ti. Ne mogu sam da skočim preko sobe i kleknem na pod pa mi je zadovoljstvo da sam našao nekog ko može. Mislim da si

otprilike godinu dana stariji od moje bratanice, zar ne?"

„Imam trideset dve godine“, rekao je Čarls.

„A Konstans ima oko dvadeset osam. Odavno smo napustili običaj da slavimo rođendane, ali bi dvadeset osam trebalo da bude prilično tačno. Konstans, ne bi trebalo da toliko govorim na prazan stomak. Gde mi je doručak?“

„Završio si ga pre sat vremena, čika Džulijane. Pravim ti čaj, a za rođaka Čarlsa palačinke.“

„Čarls je neustrašiv. Tvoje kuvanje, mada je stvarno veoma visokog kvaliteta, ima izvesne mane.“

„Ne plašim se da pojedem bilo šta što Konstans napravi“, rekao je Čarls.

„Stvarno?“, rekao je čika Džulijan. „Čestitam ti. Ja sam mislio na dejstvo koje teško jelo, kao što su palačinke, može da ima na osetljiv stomak. Pretpostavljam da si *ti* mislio na arsenik.“

„Dođi da doručuješ“, rekla je Konstans.

Smejala sam se, mada mi je Džonas skrivao lice. Čarlsu je trebalo dobrih pola minuta da uzme viljušku, i samo se smešio Konstans. Konačno je, znajući da ga gledamo Konstans, čika Džulijan, Džonas i ja, odsekao malo parče palačinke i prineo ga ustima, ali nije mogao da se natera da ga stavi u njih. Na kraju je viljušku s parčetom palačinke spustio na tanjir i okrenuo se čika Džulijanu. „Znate, mislio sam“, rekao je. „Možda ima stvari koje bih mogao da radim za vas dok sam ovde – možda da kopam u bašti ili da me pošaljete da nešto obavim. Prilično sam dobar za teške poslove.“

„Sinoć si ovde večerao i jutros si se probudio živ“, rekla je Konstans. Ja sam se smejala ali je ona iznenada izgledala gotovo ljutito.

„Šta?“, rekao je Čarls. „Oh.“ Spustio je pogled na viljušku kao da je bio zaboravio na nju, i najzad ju je uzeo i brzo stavio parče palačinke u usta, sažvakao ga i progutao pa je pogledao gore u Konstans. „Izvršno“, rekao je, a Konstans se nasmejala.

„Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Mislim da, ipak, neću ovog jutra započeti poglavlje četrdeset četiri. Mislim da ću se vratiti na sedamnaesto poglavlje, gde se sećam da sam nešto malo pomenuo tvog rođaka i njegovu porodicu i njihovo držanje tokom suđenja. Čarlse, ti si pametan mladić. Jedva čekam da čujem tvoju priču.“

„Sve je to bilo tako davno“, rekao je Čarls.

„Trebalo je da vodiš beleške“, rekao je čika Džulijan.

„Mislim“, rekao je Čarls, „zar ne može sve to da se zaboravi? Nema smisla održavati ta sećanja u životu.“

„Da se zaboravi?“, rekao je čika Džulijan. „Da se zaboravi?“

„To je bilo tužno i užasno vreme i nikako neće doneti ništa dobro Koni da se i dalje o tome priča.“

„Mladiću, mislim da govoriš s omalovažavanjem o mom radu. Čovek ne shvata neozbiljno svoj posao. Čovek ima da uradi posao, i on ga radi. Zapamti to, Čarlse.“

„Samo kažem da ne želim da pričam o Koni i o tom zlom vremenu.“

„Biću prinuđen da izmišljam, da pričam priče, da maštam.“

„Odbijam da dalje razgovaram o tome.“

„Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“, Konstans je izgledala veoma ozbiljno.

„To se *stvarno* desilo? Ja se sećam da se desilo“, rekao je čika Džulijan s prstima na ustima.

Konstans je oklevala pa je rekla: „Naravno da se desilo, čika Džulijane.“

„Moje beleške...“ čika Džulijanov glas se utišao, a on je pokazao na svoje papire.

„Da, čika Džulijane. To je bilo stvarno.“

Bila sam ljuta jer bi Čarls trebalo da bude dobar prema čika Džulijanu. Setila sam se da je danas trebalo da bude dan iskrica i svetlosti, i mislila sam da ću naći nešto sjajno i lepo da stavim pored čika Džulijanovih kolica.

„Konstans!“

„Molim?“

„Mogu li da idem napolje? Da li sam dovoljno toplo obučen?“

„Mislim da jesi, čika Džulijane.“ I Konstans je bilo žao. Čika Džulijan je ostavio olovku i tužno klimao glavom napred-nazad. Konstans je ušla u čika Džulijanovu sobu i iznela njegov šal, koji mu je veoma nežno stavila preko ramena. Čarls je sad hrabro jeo palačinke i nije podizao pogled. Pitala sam se da li ga je bilo briga što nije bio dobar prema čika Džulijanu.

„Sad ćeš da izađeš napolje“, tiho je rekla Konstans čika Džulijanu, „i sunce će biti toplo a bašta svetla, a za ručak ćeš dobiti prženu džigericu.“

„Možda ne“, rekao je čika Džulijan. „Možda bi bilo bolje da pojedem samo jedno jaje.“

Konstans ga je nežno odvezla do vrata i pažljivo spustila njegova kolica niz stepenik. Čarls je podigao pogled s palačinki ali kad je počeo da ustaje da bi joj pomogao, ona je odmahнула glavom. „Odvešću te u

tvoj posebni ugao“, rekla je čika Džulijanu, „gde mogu da te vidim svakog trena i mahaću ti pet puta na sat.“

Mogli smo da je čujemo kako govori sve vreme dok je vozila čika Džulijana do njegovog ugla. Džonas me je ostavio i otišao da sedne na ulaz i da ih gleda. „Džonase“, rekao je Čarls a Džonas se okrenuo prema njemu. „Rođaka Meri me ne voli“, rekao je Čarls Džonasu. Nije mi se sviđalo kako je govorio Džonasu, a nije mi se sviđalo ni kako je izgledalo da ga Džonas sluša. „Kako da učinim da me rođaka Meri zavoli?“, rekao je Čarls, a Džonas je brzo pogledao mene pa ponovo Čarlsa. „Evo, došao sam da posetim dve drage rođake“, rekao je Čarls, „moje dve drage rođake i mog starog strica koje nisam video godinama, a moja rođaka Meri neće čak ni da bude ljubazna prema meni. Šta ti misliš, Džonase?“

Kod sudopere su bile iskre tamo gde je narastala jedna kapljica vode da padne. Možda bi Čarls otišao kad bih zadržala dah dok ta kapljica ne padne, ali sam znala da to nije istina. Zadržavanje daha je previše lako.

„Pa dobro“, rekao je Čarls Džonasu, „*Konstans* me voli, a mislim da je to jedino što je bitno.“

Konstans je došla do ulaza, sačekala da se Džonas pomeri, a kad se on nije pomerio, prekoračila ga je. „Još palačinki?“, rekla je Čarlsu.

„Ne, hvala. Pokušavam da se upoznam sa svojom malom rođakom.“

„Neće proći mnogo vremena dok te ne zavoli.“ Konstans je gledala u mene. Džonas je već prionuo na umivanje, a ja sam najzad smislila šta da kažem.

„Danas sređujemo kuću“, rekla sam.

Čika Džulijan je spavao u bašti celo jutro. Konstans je često išla do zadnjih prozora spavaće sobe da ga odozgo pogleda dok smo radile i ponekad je stajala, s krpom u rukama, kao da zaboravlja da treba da se vrati i obriše majčinu kutiju za nakit u kojoj su stajali majčini biseri i prsten sa safirom, i njen broš s dijamantima. Ja sam pogledala kroz prozor samo jednom i videla čika Džulijana sa zatvorenim očima i Čarlsa kako stoji u blizini. Bilo je odvratno misliti kako se Čarls šeta među} povrćem, i pod jabukama, i po travnjaku gde je spavao čika Džulijan.

„Ovog jutra ćemo preskočiti očevu sobu“, rekla je Konstans, „jer u

njoj živi Čarls.“ Nešto kasnije je rekla, kao da je bila razmišljala o tome: „Pitam se da li bi bilo u redu da stavim majčine bisere. Nikad nisam nosila bisere.“

„Uvek su bili u kutiji“, rekla sam. „Morala bi da ih izvadiš.“

„Ne verujem da bi ikoga bilo briga“, rekla je Konstans.

„Mene bi bilo briga, ako ćeš izgledati još lepše.“

Konstans se nasmejala i rekla: „Sad sam blesava. Zašto bih poželeva da nosim bisere?“

„Bolje je da ostanu u kutiji gde im je mesto.“

Čarls je zatvorio vrata očeve sobe pa nisam mogla da pogledam unutra, ali sam se pitala da li je pomerao očeve stvari ili stavio šešir, maramicu ili rukavicu na komodu pored očevih srebrnih četaka. Pitala sam se da li je pogledao u orman ili u fioke. Očeva soba je bila u prednjem delu kuće, pa sam se pitala da li je Čarls gledao kroz prozore i preko travnjaka i dugog prilaznog puta na glavni put i da li je želeo da bude na tom putu i da ode kući.

„Koliko je Čarlsu trebalo da dođe dovde?“, upitala sam Konstans.

„Mislim četiri-pet sati“, rekla je. „Došao je autobusom do sela, a odatle je morao peške.“

„Onda će mu opet trebati četiri-pet sati da stigne kući?“

„Pretpostavljam. Kad bude išao.“

„Ali prvo će morati da ide peške nazad do sela?“

„Ako ga ti ne odneseš na svom krilatom konju.“

„Nemam nikakvog krilatog konja“, rekla sam.

„Oh, Meriket“, rekla je Konstans. „Čarls *nije* loš čovek.“

U ogledalima su bile iskre a u majčinoj kutiji za nakit blistali su dijamanti i biseri u tami. Konstans je pravila senke po hodniku kad je odlazila do prozora da pogleda čika Džulijana, a napolju su se mladi listovi brzo kretali na svetlosti sunca. Čarls je ušao samo zato što se čarolija razbila; kad bih mogla ponovo da učvrstim zaštitu oko Konstans i da sprečim Čarlsa da joj priđe, on bi morao da ode iz kuće. Mora da se izbriše svaki njegov dodir na kući.

„Čarls je duh“, rekla sam, a Konstans je uzdahnula.

Istrljala sam krpom ručku na vratima očeve sobe pa je bar jedan Čarlsov dodir nestao.

Kad smo sredile sobe na spratu, zajedno smo sišle u prizemlje, noseći krpe, metlu, đubrovnik i brisač poda kao dve veštice koje se vraćaju kući. U salonu smo obrisale stolice sa zlatnim nogama i harfu, i sve nam je sijalo, pa čak i plava haljina na portretu naše majke. Ja sam krpom na kraju metle brisala lajsnu koja liči na svadbenu tortu, teturala

sam se i gledala uvis pretvarajući se da je plafon pod i da vredno brišem dok lebdim u prostoru i gledam nadole na svoju metlu, da sam bez težine i da letim, sve dok se soba nije vrtoglavo zalelujala i dok nisam ponovo bila na podu i gledala uvis.

„Čarls još nije video ovu sobu“, rekla je Konstans. „Majka je bila tako ponosna na nju. Trebalo je da mu je odmah pokažem.“

„Mogu li da dobijem sendviče za ručak? Hoću da siđem do potoka.“

„Meriket, pre ili kasnije ćeš morati da sedneš za sto s njim.“

„Večeras za večerom. Obećavam.“

Brisale smo trpezariju, srebrni servis za čaj i visoke drvene naslone stolica. Konstans je svakih nekoliko minuta išla u kuhinju da pogleda kroz zadnja vrata i proveriti kako je čika Džulijan, a u jednom trenutku sam je začula kako se smeje i viče: „Pazi na blato tamo dole“, i znala sam da govori Čarlsu.

„Gde si pustila Čarlsa da sedi sinoć za večerom?“, upitala sam je u jednom trenutku.

„Na očevoj stolici“, rekla je, a onda dodala: „Ima puno pravo da sedi tu. On je gost, a čak i *liči* na oca.“

„Hoće li večeras da sedi tu?“

„Da, Meriket.“

Temeljno sam obrisala očevu stolicu, mada nije bilo mnogo koristi od toga ako će Čarls večeras opet da sedne na nju. Morala bih da očistim sav srebrni pribor.

Kad smo završile sređivanje kuće vratile smo se u kuhinju. Čarls je sedeo za kuhinjskim stolom, pušio lulu i gledao Džonasa, koji mu je uzvraćao pogled. Dim od lule u našoj kuhinji bio je neprijatan, i nisam volela što Džonas gleda u Čarlsa. Konstans je izašla kroz zadnja vrata da uvede čika Džulijana, i mogli smo da ga čujemo kako kaže: „Doroti? Nisam spavao, Doroti.“

„Rođaka Meri me ne voli“, Čarls je ponovo rekao Džonasu. „Pitam se da li rođaka Meri zna kako ja vraćam ljudima koji me ne vole? Konstans, mogu li da ti pomognem oko tih kolica? Jesi li lepo odremao, striče?“

Konstans je napravila sendviče za Džonasa i mene, pa smo ih jeli na jednom drvetu. Ja sam sedela na jednoj niskoj račvi a Džonas na maloj grani blizu mene, vrebajući ptice.

„Džonase“, rekla sam mu, „ne treba više da slušaš rođaka Čarlsa“, a Džonas me je gledao raširenih očiju, zapanjen što pokušavam da odlučujem umesto njega. „Džonase“, rekla sam, „on je duh“, a Džonas je zatvorio oči i okrenuo se na drugu stranu. Bilo je važno da izaberem

pravo sredstvo da oteram Čarlsa. Nesavršena magija, ili nepravilno upotrebljena magija mogla bi samo da donese još nesreće našoj kući. Pomislila sam na majčin nakit, jer je ovo bio dan iskričavih stvari, ali on možda ne bi bio snažan po tmurnom danu, a Konstans bi se naljutila ako bih ga izvadila iz kutije gde mu je mesto, kad je i ona sama odlučila da ga ne uzme. Pomislila sam na knjige, koje uvek pružaju jaku zaštitu, ali je knjiga mog oca pala s drveta i pustila Čarlsa u kuću. Onda su knjige verovatno nemoćne protiv Čarlsa. Naslonila sam se na stablo i razmišljala o magiji. Ako Čarls ne ode za tri dana, razbiću ogledalo u hodniku.

Za večerom je sedeo naspram mene, na stolici našeg oca, a njegovo veliko blede lice je zaklonilo srebrno posuđe na kredencu iza njega. Posmatrao je dok je Konstans sekla piletinu za čika Džulijana i pravilno je stavljala na tanjir, i gledao kad je čika Džulijan uzeo prvi zalogaj i preturao ga po ustima.

„Čika Džulijane, evo ti pogačica“, rekla je Konstans. „Jedi meku sredinu.“

Konstans je zaboravila pa je stavila preliv na moju salatu, ali je ja ionako ne bih jela dok me gleda to veliko blede lice. Džonas, kojem nije dopušteno da jede piletinu, sedeo je na podu pored moje stolice.

„Da li on uvek jede s vama?“, upitao je u jednom trenutku Čarls, klimnuvši glavom prema čika Džulijanu.

„Kad se dovoljno dobro oseća“, rekla je Konstans.

„Pitam se kako izdržavaš“, rekao je Čarls.

„Kažem ti, Džone“, čika Džulijan je iznenada rekao Čarlsu, „investicije više nisu ono što su bile kad je otac napravio bogatstvo. On je bio oštrouman čovek, ali nikad nije shvatao da se vremena menjaju.“

„Kome on to govori?“, upitao je Čarls Konstans.

„Misli da si ti njegov brat Džon.“

Čarls je jedan dug minut gledao u čika Džulijana pa je odmahnuo glavom i vratio se piletini.

„To je bila stolica moje mrtve žene, s tvoje leve strane, mladiću“, rekao je čika Džulijan. „Dobro se sećam poslednjeg puta kad je sedela na njoj. Mi smo...“

„Dosta o tome“, rekao je Čarls i zatresao prstom prema čika

Džulijanu. Piletinu je jeo rukama pa mu je prst svetlucaao od masnoće. „Nećemo više da pričamo o tome, čika Džulijane.“

Konstans je bila zadovoljna što sam došla za sto, i kad sam je pogledala ona mi se nasmešila. Znala je da ne volim da jedem kad me bilo ko gleda, pa će sačuvati moj tanjir i doneće mi ga kasnije u kuhinju. Videla sam da se nije setila da je stavila preliv na moju salatu.

„Jutros sam primetio“, rekao je Čarls, podižući poslužavnik s piletinom i pažljivo ga gledajući, „da iza kuće ima jedan polomljen stepenik. Kako bi bilo da vam ga ovih dana popravim? Tako bih mogao da se odužim za stan i hranu.“

„To bi bilo vrlo lepo od tebe“, rekla je Konstans. „Taj stepenik nam već dugo zadaje muke.“

„I hoću da skoknem do sela da kupim malo duvana za lulu, pa mogu da vam donesem sve što vam treba odande.“

„Ali ja idem u selo u utorak“, rekla sam, zgranuta.

„Je l’?“ Pogledao me je preko stola, a veliko blede lice se okrenulo pravo prema meni. Čutala sam. Setila sam se da je odlazak u selo prvi korak na Čarlsovom putu kući.

„Meriket, mila, mislim da bi to bilo dobra ideja ako Čarlsu ne smeta. Nikad se ne osećam sasvim prijatno kad ti odeš u selo.“ Konstans se nasmejala. „Čarlse, daću ti spisak i novac, pa ćeš ti biti momak za piljarnicu.“

„Držite novac u kući?“

„Naravno.“

„Ne zvuči mnogo pametno.“

„Nalazi se u očevom sefu.“

„Svejedno.“

„Uveravam vas, gospodine“, rekao je čika Džulijan, „potrudio sam se da dobro proučim knjige pre no što sam se posvetio pisanju. Nisam mogao da se prevarim.“

„Znači, preuzimam posao male rođake Meri“, rekao je Čarls, ponovo gledajući u mene. „Koni, moraćeš da joj nađeš nešto drugo da radi.“

Pre no što sam došla za sto, dobro sam smislila šta ću da mu kažem. „*Amanita phalloides*“, rekla sam mu, „sadrži tri različita otrova. Tu je amanitin, koji deluje sporo i najjači je. Tu je faloidin, koji deluje trenutno, a tu je i falin, koji razara crvena krvna zrnca, mada je najmanje jak. Prvi simptomi se javljaju tek sedam do dvanaest sati pošto se pečurka pojede, a u nekim slučajevima ne pre dvadeset četiri ili četrdeset osam sati. Simptomi počinju snažnim bolovima u stomaku, hladnim znojem,

povraćanjem...”

„Slušaj“, rekao je Čarls. Spustio je svoju piletinu. „Prestani s tim“, rekao je.

Konstans se smejala. „Oh, Meriket“, rekla je, smejući se dok je govorila, „baš si luckasta. Ja sam je naučila“, rekla je Čarlsu, „pored potoka i po poljima ima pečuraka a ja sam je naterala da nauči one otrovne. Oh, Meriket.“

„Smrt se javlja od pet do deset dana pošto se pečurka pojede“, rekla sam.

„Ne mislim da je to mnogo smešno“, rekao je Čarls. „Luckasta Meriket“, rekla je Konstans.

BalkanDownload

Kuća nije bila bezbedna baš zato što je Čarls otišao iz nje u selo. Kao prvo, Konstans mu je dala ključ od kapije. Prvobitno je svako od nas imao ključ – otac je imao ključ, i majka, a ključevi su stajali na polici iza kuhinjskih vrata. Kad je Čarls krenuo u selo Konstans mu je dala jedan ključ, verovatno očev, i spisak za kupovinu, kao i novac da plati ono što kupi.

„Ne bi trebalo da tako držite novac u kući“, rekao je, držeći ga na trenutak čvrsto u ruci pre no što se mašio za zadnji džep i izvadio novčanik. „Same žene kao vi ne bi trebalo da drže novac u kući.“

Gledala sam ga iz svog ugla kuhinje ali nisam dozvolila da mi Džonas priđe dok je Čarls u kući. „Da li si sigurna da si sve zapisala?“, upitao je Konstans. „Ne bih voleo da idem dvaput.“

Sačekala sam dok Čarls nije dobro odmakao, možda skoro do crne stene, pa sam onda rekla: „Zaboravio je knjige iz biblioteke.“

Konstans me je nakratko posmatrala. „Gospođice Nevaljalice“, rekla je. „Htela si da zaboravi.“

„Otkud bi on znao za knjige iz biblioteke? On ne pripada ovoj kući. Nema nikakve veze s našim knjigama.“

„Znaš“, rekla je Konstans gledajući u lonac na šporetu, „mislim da ćemo uskoro brati salatu. Vreme je i dalje tako toplo.“

„Na Mesecu“, rekla sam, pa sam stala.

„Na Mesecu“, rekla je Konstans, okrenuvši se da mi se nasmeši, „verovatno imate salatu preko cele godine?“

„Na Mesecu imamo sve. Salatu, i pitu od bundeve i *Amanita phalloides*. Imamo biljke dlakave kao mačke i konje s krilima koji plešu. Sve brave su jake i dobro zaključane, i nema duhova. Na Mesecu bi čika Džulijanu bilo dobro, a sunce bi sijalo svaki dan. Ti bi nosila mamine bisere i pevala, a sunce bi sve vreme sijalo.“

„Volela bih da mogu da odem na taj tvoj Mesec. Pitam se da li sad da počnem da pravim kolač sa đumbirom – ohladiće se ako Čarls dođe kasno.“

„Ja ću biti tu da ga pojedem“, rekla sam.

„Ali Čarls je rekao da voli kolač sa đumbirom.“

Ja sam na stolu pravila kućicu od knjiga iz biblioteke, stavljajući jednu knjigu preko dve postavljene uspravno. „Stara veštice“, rekla sam, „imaš kuću od kolača sa đumbirom.“

„Nemam“, rekla je Konstans. „Imam divnu kuću u kojoj živim sa svojom sestrom Meriket.“

Nasmejala sam joj se. Gledala je zabrinuto u lonac na šporetu i imala brašno na licu. „Možda se nikad neće vratiti“, rekla sam.

„Mora. Pravim mu kolač sa đumbirom.“

Pošto mi je Čarls uzeo posao za utorak ujutro, nisam imala ništa da radim. Premišljala sam se da li da odem do potoka, ali nisam imala nikakvog razloga da pretpostavljam da će potok uopšte i biti tamo, jer nikad nisam išla do njega utorkom ujutro. Da li će me ljudi iz sela čekati, pogledavajući krajičkom oka da vide da li dolazim, gurkajući jedni druge, a onda se zapanjeno okrenuti kad vide Čarlsa? Možda će celo selo početi da posrće i usporava, zbunjeno nedolaskom gospođice Meri Ketrin Blekvud? Zakikotala sam se pomislivši na Džima Donela i Harisove sinove koji nestrpljivo motre na put da vide da li dolazim.

„Šta je smešno?“, pitala je Konstans, okrećući se da vidi.

„Mislila sam da bi možda mogla da napraviš čovečuljka od kolača sa đumbirom, a ja bih mogla da ga nazovem Čarls i da ga pojedem.“

„Oh, Meriket, *molim te*.“

Mogla sam da osetim da će Konstans postati razdražljiva, delom zbog mene a delom zbog kolača sa đumbirom, pa sam mislila da je pametnije da pobegnem. Pošto mi je ovo bilo slobodno jutro, a bilo mi je neprijatno da izađem napolje, možda bi ovo bio dobar trenutak da potražim sredstvo koje ću upotrebiti protiv Čarlsa, pa sam krenula na sprat. Miris od kolača sa đumbirom koji se peče pratio me je skoro pola puta do vrha stepeništa. Čarls je ostavio svoja vrata otvorena, ne širom, ali dovoljno da mogu da uvučem ruku unutra.

Kad sam ih malo gurnula, vrata su se širom otvorila pa sam pogledala u očevu sobu koja je sada pripadala Čarlsu. Primetila sam da je Čarls namestio krevet. Mora da ga je to naučila njegova majka. Kofer mu je stajao na jednoj stolici, ali je bio zatvoren. Na komodi u kojoj su oduvek stajale očeve stvari bilo je stvari koje pripadaju Čarlsu. Videla sam Čarlsovu lulu i maramicu, stvari koje je dodirivao i koristio Čarls i koje su prljale očevu sobu. Jedna fioka komode bila je malo otvorena, pa sam ponovo pomislila na Čarlsa kako prebira po očevoj odeći. Prešla sam veoma tiho preko sobe jer nisam htela da me odozdo čuje Konstans, pa sam pogledala u otvorenu fioku. Pomislila sam da Čarlsu ne bi bilo

pravo kad bi znao da sam ga uhvatila kako gleda očeve stvari, a nešto iz te fioke bi moglo biti izuzetno moćno jer bi nosilo Čarlsovu krivicu. Nisam se iznenadila kad sam otkrila da je gledao očev nakit. U fioci je bila kožna kutija u kojoj su se, znala sam, nalazili sat i lanac od zlata, dugmad za manžetne i prsten s pečatom. Ne bih dirala majčin nakit, ali Konstans nije rekla ništa za očev – u ovu sobu nikad nismo ni dolazile da je sređujemo – pa sam pomislila da mogu da otvorim kutiju i uzmem nešto. Unutra je bio sat, u sopstvenoj posebnoj kutijici, ležao je na satenskoj postavi i nije kucao, a pored je bio umotan njegov lanac. Prsten nisam htela da diram. Od pomisli na prsten oko mog prsta uvek sam osećala snažno stezanje, jer prstenje nije imalo otvore da se izvučem iz njih, ali mi se dopao lanac za sat, koji se uvijao i obmotavao oko moje ruke kad sam ga podigla. Pažljivo sam stavila kutiju za nakit nazad u fioku, zatvorila sam fioku, izašla iz sobe i zatvorila vrata za sobom, pa sam odnela lanac u svoju sobu, gde se opet uvio u uspavanu gomilicu zlata na jastuku.

Bila sam nameravala da ga zakopam, ali mi je bilo žao kad sam pomislila koliko dugo je bio tamo u mraku u toj kutiji u očevoj fioci, i mislila sam da je zaslužio neko visoko mesto, gde će blistati na svetlosti sunca, pa sam odlučila da ga zakucam za drvo s kojeg je pala knjiga. Dok je Konstans pravila kolač sa đumbirom u kuhinji, a čika Džulijan spavao u svojoj sobi, a Čarls ulazio u seoske radnje i izlazio iz njih, ja sam ležala na svom krevetu i igrala se svojim zlatnim lancem.

„To je zlatni lanac za sat mog brata“, rekao je čika Džulijan, radoznalo se naginjući unapred. „Mislio sam da je sahranjen s njim.“

Čarlsova ispružena ruka je drhtala dok ga je držao. Mogla sam da je vidim kako drhti naspram žute boje zida iza njega. „Na drvetu“, rekao je, a i glas mu je drhtao. „Našao sam ga zakucanog za drvo, ljudi božji. Kakva je ovo kuća?“

„Nije važno“, rekla je Konstans. „Stvarno, Čarlse, nije važno.“

„Nije važno? Koni, ova stvar je napravljena od zlata.“

„Ali nikome ne treba.“

„Jedna karika je oštećena“, rekao je Čarls jadikujući nad lancem.

„Ja sam mogao da ga nosim. Kakav grozan način postupanja s vrednom stvari. Mogli smo da je prodamo“, rekao je Konstans.

„Ali zašto?“

„Stvarno sam mislio da je sahranjen s lancem“, rekao je čika Džulijan. „On nikad nije bio čovek koji je lako davao stvari. Pretpostavljam da nikad nije saznao da mu nisu stavili lanac.“

„On vredi mnogo“, rekao je Čarls, pažljivo objašnjavajući Konstans. „Ovo je zlatan lanac za sat, koji možda vredi mnogo novca. Razumni ljudi ne idu unaokolo i ne zakucavaju ovakvu vrednu stvar za drveće.“

„Ako budeš stajao tu i brinuo, ohladiće ti se ručak.“

„Odneću ga gore i vratiću ga u kutiju gde mu je i mesto“, rekao je Čarls. Niko osim mene nije primetio da on zna gde je lanac stajao. „A kasnije ćemo“, rekao je gledajući u mene, „da utvrdimo kako se našao na drvetu.“

„Meriket ga je tamo stavila“, rekla je Konstans. „Molim te, dođi da ručaš.“

„Kako to znaš? Za Meri?“

„Uvek to radi“, Konstans mi se osmehnula. „Luckasta Meriket.“

„Je l' da?“, rekao je Čarls. Polako je prišao stolu, gledajući me.

„On je bio čovek koji je voleo sebe“, rekao je čika Džulijan. „Voleo je da se ulepšava, a nije bio preterano čist.“

U kuhinji je bila tišina. Konstans je bila u čika Džulijanovoj sobi i stavljala ga je u krevet na popodnevnu dremku. „Kuda bi sirota rođaka Meri otišla kad bi je njena sestra izbacila?“, upitao je Čarls Džonasa, koji je ćutke slušao. „Šta bi sirota rođaka Meri radila kad je Konstans i Čarls ne bi voleli?“

Ne mogu da se setim zašto mi se činilo da bih jednostavno mogla da zamolim Čarlsa da ode. Možda sam mislila da ga treba samo jednom ljubazno zamoliti. Možda mu ideja da ode jednostavno nije pala na pamet pa je potrebno da mu se ubaci u glavu. Zaključila sam da sledeća stvar koju treba uraditi jeste da se Čarls zamoli da ode pre nego što ga bude svuda po kući i ne bude nikad mogao da se iskoreni. Kuća je već

mirisala na njega, na njegovu lulu i losion za brijanje, a buka koju je pravio je po ceo dan odjekivala u sobama. Lula mu je ponekad bila na kuhinjskom stolu a po našim sobama su bile rasute njegove rukavice, duvankesa ili neizbežne kutije šibica. Svakog popodneva je išao u selo i donosio novine koje je ostavljao svuda, čak i u kuhinji gde bi Konstans mogla da ih vidi. Varnica iz njegove lule progorela je sićušnu rupu na ružičastom brokatu na jednoj stolici u salonu. Konstans to još nije primetila a ja sam mislila da joj ne kažem jer sam se nadala da će ga kuća, ranjena, sama odbaciti.

„Konstans“, pitala sam je jednog vedrog jutra. Pomislila sam da je Čarls tad već tri dana bio u našoj kući. „Konstans, da li je već išta rekao o odlasku?“

Sve se više ljutila na mene kad sam htela da Čarls ode. Ranije je Konstans uvek slušala i smešila se, a ljutila se samo kad smo Džonas i ja bili nevaljali, ali se sad često mrštila na mene, kao da sam joj nekako izgledala drugačije. „Rekla sam ti“, kazala mi je, „sto puta da neću da slušam više nikakve gluposti o Čarlsu. On je naš rođak i pozvan je da nas poseti, i verovatno će otići kad bude spreman.“

„Zbog njega je čika Džulijan bolesniji.“

„On samo pokušava da spreči čika Džulijana da stalno razmišlja o tužnim stvarima. I ja se slažem s njim. Čika Džulijan bi trebalo da bude veseo.“

„Zašto bi trebalo da bude veseo kad će da umre?“

„Nisam radila ono što sam bila dužna“, rekla je Konstans.

„Ne znam šta to znači.“

„Skrivala sam se ovde“, rekla je Konstans polako, kao da uopšte nije bila sigurna koji je pravilan red reči. Stajala je pored šporeta na svetlosti sunca, s bojom u kosi i očima, i bez osmeha, i polako je rekla: „Dopustila sam da čika Džulijan provodi sve svoje vreme živeći u prošlosti a naročito ponovo proživljavajući taj jedan užasan dan. Tebe sam pustila da podivljaš. Koliko je prošlo otkad si očešljala kosu?“

Nisam mogla da dozvolim sebi da budem ljuta, a naročito ne na Konstans, ali sam poželela da Čarls bude mrtav. Konstans je trebala zaštita više nego ikad pre, a ako se naljutim i skrenem pogled ona bi verovatno bila izgubljena. Veoma pažljivo sam rekla: „Na Mesecu...“

„Na Mesecu“, rekla je Konstans i neprijatno se nasmejala. „Za sve sam ja kriva“, rekla je. „Nisam shvatila koliko je to pogrešno, da puštam stvari da i dalje tako idu zato što sam htela da se krijem. To nije bilo pošteno prema tebi a ni prema čika Džulijanu.“

„A i Čarls popravljja polomljeni stepenik?“

„Čika Džulijan treba da bude u bolnici, da ga neguju bolničarke. A ti...” Iznenada je širom otvorila oči, kao da ponovo vidi svoju staru Meriket, pa je ispružila ruke prema meni. „Oh, Meriket”, rekla je i malo se nasmejala. „Slušaj me kako te grdim, kako sam šašava.”

Prišla sam joj i stavila ruke oko nje. „Volim te, Konstans.”

„Ti si dobro dete, Meriket”, rekla je.

U tom trenutku sam otišla od nje i izašla napolje da razgovaram sa Čarlsom. Znala sam da mi se neće svideti da razgovaram sa Čarlsom, ali je bilo gotovo prekasno da se on ljubazno zamoli, i mislila sam da treba da ga zamolim jednom. S Čarlsovom figurom u njoj, čak se i bašta pretvorila u čudan pejzaž. Mogla sam da vidim kako stoji ispod jabuka i kako su se ta stabla pored njega iskrivila i skratila. Izašla sam kroz kuhinjska vrata i polako hodala ka njemu. Pokušavala sam da milosrdno razmišljam o njemu, jer nikad ne bih mogla da govorim ljubazno dok tako ne razmišljam, ali kad god sam pomislila na njegovo veliko bledo lice kako mi se ceri preko stola ili me posmatra kad god se pomerim, poželeva sam da ga bijem dok ne ode, poželeva sam da gazim po njemu dok ne umre i da ga gledam kako mrtav leži na travi. Zato sam se u glavi naterala da budem milosrdna prema Čarlsu i polako sam mu prišla.

„Rođače Čarlse”, rekla sam, a on se okrenu i pogledao me. Pomislila sam da ga gledam mrtvog. „Rođače Čarlse?”

„Šta je?”

„Odlučila sam da te zamolim da odeš.”

„Dobro”, rekao je. „Zamolila si me.”

„Molim te, hoćeš li da odeš?”

„Ne”, rekao je.

Nisam mogla da smislim ništa više što bih rekla. Videla sam da nosi očev zlatni lanac za sat, čak i sa onom iskrivljenom karikom, i znala sam, iako nisam videla, da je u njegovom džepu bio očev sat. Pomislila sam da će sutra nositi očev prsten s pečatom i pitala sam se da li će naterati Konstans da stavi majčine bisere.

„Ne približavaj se Džonasu”, rekla sam.

„U stvari”, rekao je, „za jedno mesec dana od danas, pitam se *ko* će i dalje biti ovde? Ti”, rekao je, „ili ja?”

Otrčala sam nazad u kuću pa pravo u očevu sobu, gde sam iz sve snage udarala cipelom u ogledalo iznad komode dok nije puklo popreko. Onda sam otišla u svoju sobu, spustila glavu na prozorsku dasku i zaspala.

Tih dana nisam zaboravljala da budem bolja prema čika Džulijanu. Bilo mi je žao jer je sve više vremena provodio u svojoj sobi, gde je i doručkovao i ručao s poslužavniku, dok je u trpezariji samo večerao pod prezriviim Čarlsovim pogledom.

„Zar ne možeš da ga hraniš ili tako nešto?“, upitao je Čarls Konstans. „Prosuo je svu hranu po sebi.“

„Nisam hteo“, rekao je čika Džulijan gledajući u Konstans.

„Trebalo bi da nosi portiklu za bebe“, rekao je Čarls, smejući se.

Dok je Čarls jutrom sedeo u kuhinji i jeo ogromne količine šunke, krompira, prženih jaja, vrućih pogačica, krofni i tosta, čika Džulijan je dremao u svojoj sobi nad toplim mlekom, a ponekad, kad je zvao Konstans, Čarls je rekao: „Kaži mu da si zauzeta. Ne moraš da trčiš svaki put kad pokvasi krevet. Njemu se samo sviđa da ga služe.“

Tih sunčanih jutara sam uvek doručkovala ranije od Čarlsa, a ako bi on sišao pre no što završim, ja bih iznela svoj tanjir napolje i sela na travu pod kestenom. Jednom sam donela jedan mlad list sa tog kestena čika Džulijanu i stavila ga na dasku njegovog prozora. Stajala sam napolju na svetlosti sunca i gledala njega unutra kako nepomično leži u mračnoj sobi, i pokušavala sam da smislim kako bih mogla biti bolja prema njemu. Razmišljala sam kako leži tamo sam i kako sanja snove starog čika Džulijana, pa sam otišla u kuhinju i rekla Konstans: „Hoćeš li da napraviš čika Džulijanu neki mek kolačić za ručak?“

„Sad je previše zauzeta“, rekao je Čarls punih usta. „Tvoja sestra radi kao rob.“

„Hoćeš li?“, upitala sam Konstans.

„Izvini“, rekla je Konstans. „Imam toliko posla.“

„Ali čika Džulijan će umreti.“

„Konstans je previše zauzeta“, rekao je Čarls. „Briši odavde i idi da se igraš.“

Jednog popodneva sam pratila Čarlsa kad je išao u selo. Stala sam kod crne stene, jer to nije bio jedan od dana kad ja idem u selo, i gledala sam ga kako ide niz glavnu ulicu. Zastao je i malo porazgovarao sa

Stelom, koja je stajala ispred svoje radnje na svetlosti sunca, pa je kupio novine. Kad sam videla da je seo na klupu s drugim muškarcima, okrenula sam se i vratila kući. Kad bih ponovo otišla u selo u kupovinu, Čarls bi bio jedan od muškaraca koji bi me gledali kako prolazim. Konstans je radila u bašti a čika Džulijan je spavao u svojim kolicima na suncu, a kad sam ćutke sela na klupu Konstans je, ne podižući pogled prema meni, upitala: „Gde si bila, Meriket?“

„Skitala. Gde mi je mačak?“

„Mislim“, rekla je Konstans, „da ćemo morati da ti zabranimo da skitaš. Vreme je da se malo smiriš.“

„Da li to 'mi' znači ti i Čarls?“

„Meriket“, Konstans se okrenula prema meni, sedeći na kolenima s preklapljenim rukama ispred sebe. „Donedavno uopšte nisam shvatala koliko sam pogrešila što sam pustila tebe i čika Džulijana da se skrivate ovde sa mnom. Trebalo je da se suočimo sa svetom i da pokušamo da živimo normalnim životom. Čika Džulijan je svih ovih godina trebalo da bude u bolnici, s dobrom negom i bolničarkama da paze na njega. Trebalo je da živimo kao drugi ljudi. Ti treba...“ Zastala je i nemoćno odmahнула rukama. „Ti treba da imaš momke“, konačno je rekla, a onda je počela da se smeje jer je zvučala smešno čak i samoj sebi.

„Imam Džonasa“, rekla sam, pa smo se obe smejale, a čika Džulijan se iznenada probudio pa se starački slabašno zakikotao.

„Ti si najluckastija osoba koju sam ikad videla“, rekla sam Konstans i otišla da potražim Džonasa. Dok sam ja lutala, Čarls se vratio u našu kuću. Doneo je novine i flašu vina za večeru, a i očev šal koji sam bila upotrebila da zavežem kapiju jer je Čarls imao ključ.

„Mogao sam da nosim ovaj šal“, rekao je razdražljivo, a ja sam ga čula iz povrtnjaka gde sam našla Džonasa kako spava zavučen u mladu zelenu salatu. „Ovo je skupa stvar, a sviđa mi se i boja.“

„Pripadao je ocu“, rekla je Konstans.

„To me podseti“, rekao je Čarls. „Ovih dana bih voleo da pregledam njegovu ostalu odeću.“ Nakratko je začutao. Mislila sam da verovatno seda na moju klupu. Potom je nastavio, veoma blago. „Osim toga“, rekao je, „dok sam ovde, trebalo bi da pregledam i papire tvog oca. Možda ima nečeg važnog.“

„Ne *moje* papire“, rekao je čika Džulijan. „Taj momak ne sme ni da takne *moje* papire.“

„Nisam ni video radnu sobu tvog oca“, rekao je Čarls. „Ne koristimo je. U njoj se nikad ništa ne dira.“

„Naravno, osim sefa“, rekao je Čarls.

„Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Hoću da posle ti čuvaš moje papire. Niko drugi ne sme da dira moje papire, čuješ li?“

„Da, čika Džulijane.“

Ja nisam smela da otvaram sef gde je Konstans čuvala novac našeg oca. Smela sam da ulazim u radnu sobu, ali je nisam volela, pa nikad nisam dirnula čak ni kvaku. Ponadala sam se da Konstans neće otvoriti radnu sobu Čarlsu. Na kraju krajeva, već je imao očevu spavaću sobu, i njegov sat, zlatni lanac i prsten s pečatom. Mislila sam da mora da je veoma teško biti demon i duh, čak i Čarlsu. Ako bi ikad zaboravio ili pustio da mu maska nakratko spadne, bio bi odmah prepoznat i oteran. Mora da bude izuzetno oprezan da svaki put koristi isti glas, da prikazuje isto lice i da se isto ponaša bez greške. Mora uvek da bude na oprezu da se ne oda. Pitala sam se da li će ponovo poprimiti svoj pravi oblik kad umre. Kad je zahladnelo i kad sam znala da će Konstans uvesti čika Džulijana u kuću, ostavila sam Džonasa da spava u salati, pa sam se vratila u kuću. Kad sam ušla u kuhinju, čika Džulijan je besno gurao papire na svom stolu pokušavajući da ih stavi na gomilicu a Konstans je ljuštila krompir. Mogla sam da čujem Čarlsa kako hoda na spratu, i na tren je kuhinja bila topla, sjajna i svetla.

„Džonas spava u salati“, rekla sam.

„Ništa ne volim više od mačjih dlaka u salati“, rekla je Konstans dobroćudno.

„Vreme je da imam neku kutiju“, objavio je čika Džulijan. Zavalio se i ljutito gledao u svoje papire. „Moram sve da ih stavim u jednu kutiju, i to ovog trena. Konstans?“

„Da, čika Džulijane. Mogu da ti nađem jednu kutiju.“

„Ako sve svoje papire stavim u kutiju a kutiju stavim u svoju sobu, onda taj užasni mladić neće moći da ih dira. On je *zaista* jedan užasan mladić, Konstans.“

„Ma hajde, čika Džulijane, Čarls je veoma dobar.“

„Nepošten je. I njegov otac je bio nepošten. Oba moja brata su bila nepoštena. Ako pokuša da uzme moje papire, moraš da ga zaustaviš. Ne mogu da dopustim da neko dira moje papire i neću da tolerišem zadiranje u moje stvari. Konstans, moraš to da mu kažeš. On je kopile.“

„Čika Džulijane...“

„U čisto metaforičkom smislu, uveravam te. Oba moja brata su se oženila ženama veoma jake volje. To je samo reč koja se koristi – među muškarcima, dušo; izvinjavam se što sam te izložio takvoj reči – da bi se

kategorisao jedan nepoželjan čovek.“

Konstans se bez reči okrenula i otvorila vrata koja vode do stepeništa za podrum i do redova i redova hrane koja se čuva konzervirana na samom dnu naše kuće. Čutke je sišla niz stepenice, a mi smo mogli da čujemo Čarlsa kako hoda na spratu i Konstans kako hoda u podrumu.

„Vilijam Oranjski je bio kopile“, rekao je čika Džulijan sam sebi. Uzeo je parče papira i napravio belešku. Konstans se vratila uz podrumske stepenice s jednom kutijom koju je donela čika Džulijanu. „Evo jedne čiste kutije“, rekla je.

„Za šta?“, upitao je čika Džulijan.

„Da staviš u nju svoje papire.“

„Konstans, taj mladić ne sme da dira moje papire. Neću da dopustim da taj mladić gleda moje papire.“

„Sve je to moja greška“, rekla je Konstans, okrećući se k meni. „On treba da bude u bolnici.“

„Konstans, dušo, staviću papire u tu kutiju, ako bi bila tako dobra da mi je dodaš.“

„Njemu je lepo“, rekla sam Konstans.

„Trebalo je sve da uradim drugačije.“

„Sigurno ne bi bilo lepo da staviš čika Džulijana u bolnicu.“

„Ali ću morati ako...“, a onda je Konstans iznenada ućutala i okrenula se nazad ka sudoperi i krompiru. „Da stavim orahe u sos od jabuka?“, upitala je.

Sedela sam veoma tiho, slušajući ono što je umalo izgovorila. Vreme se skraćivalo, stezalo oko kuće, lomilo me. Pomislila sam da je možda vreme da razbijem veliko ogledalo u hodniku, ali su tad Čarlsove noge teškim korakom pošle niz stepenice, pa kroz hodnik, pa u kuhinju.

„Vidi, vidi, svi su tu“, rekao je. „Šta ima za večeru?“

Te večeri nam je Konstans svirala u salonu dok je visoki zakrivljeni oblik njene harfe pravio senke po majčinom portretu a nežne note su letele u vazduh kao latice. Svirala je *Preko mora do Skaja*, *Teci lagano*, *ljupki Aftone*, *Videh jednu damu* i druge pesme koje je nekad svirala naša majka, ali se uopšte ne sećam da su majčini prsti dodirivali žice tako lako i s tolikom melodičnošću. Čika Džulijan je pazio da ne zaspi, slušao je i

sanjario, a čak se ni Čarls nije baš usudio da stavi noge na nameštaj u salonu, mada se dim iz njegove lule besciljno kretao po plafonu s lajsnom nalik svadbenoj torti a on se nestrpljivo micao dok je Konstans svirala.

„Prefinjen osećaj“, rekao je čika Džulijan u jednom trenutku. „Sve žene Blekvudovih su bile obdarene osećajem za muziku.“

Čarls je stao pored kamina da otrese lulu o rešetku. „Lepo“, rekao je, skidajući s kamina jednu od drezdenskih figurica. Konstans je prestala da svira i on se okrenuo da je pogleda. „Vredne?“

„Ne naročito“, rekla je Konstans. „Sviđale su se mojoj majci.“

Čika Džulijan je rekao: „Meni je uvek naročito omiljena bila *Škotski divlji zumbuli*. Konstans, dušo, da li bi...“

„Dosta je sad“, rekao je Čarls. „Striče, sad Konstans i ja hoćemo da razgovaramo. Imamo da napravimo neke planove.“

Četvrtak je bio moj najmoćniji dan. To je bio pravi dan da se obračunam sa Čarlsom. Ujutro je Konstans odlučila da za večeru napravi kolačiće sa začinima. To je bilo baš šteta, jer da je iko od nas to znao, mogli smo da joj kažemo da se ne trudi, da će četvrtak biti poslednji dan. Ipak, čak i čika Džulijan nije posumnjao. U četvrtak ujutro se osećao malo snažnije a kasnije tog jutra Konstans ga je uvela u kuhinju koja je jako mirisala na kolačiće sa začinima pa je nastavio da stavlja svoje papire u kutiju. Čarls je uzeo čekić i našao eksere i jednu dasku pa je nemilosrdno lupao po polomljenom stepeniku. S kuhinjskog prozora sam mogla da vidim da je to radio baš loše pa mi je bilo drago. Poželela sam da ga čekić lupi po palcu. Ostala sam u kuhinji dok nisam bila sigurna da će svi neko vreme biti tu gde su, a onda sam otišla na sprat pa u očevu sobu, hodajući polako da Konstans ne bi znala da sam u njoj. Prvo što je trebalo uraditi je bilo da zaustavim očev sat koji je Čarls pokrenuo. Znala sam da ga ne nosi dok popravlja polomljeni stepenik jer ne nosi lanac, pa sam lanac i sat, kao i prsten s pečatom našla na očevoj komodi pored Čarlsove duvankese i četiri kutije šibica. Nije mi bilo dozvoljeno da diram šibice, ali Čarlsove šibice ionako ne bih dirala. Uzela sam sat i slušala kako kuca jer ga je Čarls pokrenuo. Nisam mogla da ga vratim skroz unazad do položaja u kojem je bio ranije jer ga je Čarls navijao dva-tri dana, ali sam uvertala dugme za navijanje unazad sve dok se iz sata nije začulo krckavo negodovanje i dok nije prestalo kucanje. Kad sam bila sigurna da Čarls više nikad neće moći da opet pokrene taj sat da kuca, vratila sam ga nežno tamo gde sam ga i našla. Bar je jedna stvar oslobođena Čarlsovih čini pa sam pomislila da sam najzad probila njegovu čvrstu kožu neranjivosti. Nisam morala da se brinem za lanac, koji je bio oštećen, a prsten nisam volela. Bilo je gotovo nemoguće ukloniti Čarlsa sa svega što je dodirnuo, ali mi se činilo, ako izmenim očevu sobu, a možda kasnije i kuhinju, salon i radnu sobu, a na kraju čak i baštu, da će se Čarls izgubiti, da neće biti više ničega što prepoznaće, i da će morati da prizna da to nije kuća koju je došao da poseti pa da će zato otići. Očevu

sobu sam izmenila veoma brzo i gotovo bez buke.

Tokom prošle noći sam izašla napolje u mrak i unela veliku korpu punu komada drveta i slomljenog granja, lišća i otpadaka od stakla i metala s polja i iz šume. Džonas je išao sa mnom tamo-amo, zabavljalo ga je što mi tiho hodamo dok svi spavaju. Kad sam menjala očevu sobu, uzela sam knjige sa stola i ćebad s kreveta i stavila staklo, metal, komade drveta, granje i lišće na prazna mesta. Stvari koje su bile očeve nisam mogla da stavim u svoju sobu, pa sam ih tiho odnela uz stepenice na tavan gde su se čuvale sve ostale njihove stvari. Na očev krevet sam sipala bokal vode. Čarls neće moći ponovo da spava u njemu. Ogledalo iznad komode je već bilo razbijeno – neće praviti Čarlsov odraz. On neće moći da pronađe knjige ni odeću i izgubiće se u sobi punoj lišća i slomljenog granja. Otkinula sam zavese i bacila ih na pod. Sad će Čarls morati da gleda napolje i da vidi prilazni put koji se udaljava i put iza njega.

Gledala sam sobu sa zadovoljstvom. Demon-duh neće lako da se snađe u njoj. Ponovo sam bila u svojoj sobi, ležala na krevetu i igrala se sa Džonasom kad sam čula kako Čarls dovikuje Konstans: „Ovo je previše“, govorio je, „jednostavno previše.“

„Šta je sad?“, upitala je Konstans. Došla je do kuhinjskih vrata, a ja sam mogla da čujem čika Džulijana kako negde dole kaže: „Kaži toj maloj budali da prestane da se dere.“

Brzo sam pogledala napolje. Polomljeni stepenik je očigledno bio previše za Čarlsa jer su čekić i daska ležali na zemlji a stepenik je i dalje bio polomljen. Čarls je prilazio stazom od potoka i nešto nosio. Upitala sam se šta li je sad našao.

„Da li si ikad čula išta ovakvo?“ govorio je. Iako je sad bio blizu i dalje je vikao. „Pogledaj ovo, Koni, samo *pogledaj* ovo.“

„Mislim da to pripada Meriket“, rekla je Konstans.

„To *ne* pripada Meriket, ni u kom slučaju. To je *novac*.“

„Sećam se“, rekla je Konstans. „Srebrni dolari. Sećam se kad ih je zakopala.“

„Ovde mora da ima dvadeset-trideset dolara. Ovo je nečuveno.“

„Voli da zakopava stvari.“

Čarls je i dalje vikao i žestoko tresao moju kutiju sa srebrnim dolarima gore-dole. Pitala sam se da li će je ispustiti – volela bih da vidim Čarlsa na zemlji kako grabi moje srebrne dolare.

„To nije njen novac“, vikao je, „nema pravo da ga skriva.“

Upitala sam se kako se desilo da pronađe kutiju tamo gde sam je zakopala. Možda Čarls i novac pronalaze jedan drugog bez obzira

koliko su međusobno udaljeni, ili se Čarls možda bavi sistematskim prekopavanjem svakog centimetra našeg imanja. „To je užasno“, vikao je, „užasno. Nema pravo da to radi.“

„Nije napravljena nikakva šteta“, rekla je Konstans. Mogla sam da vidim da je zbunjena, a negde u kuhinji je lupao i dozivao je čika Džulijan.

„Kako znaš da nema još?“ Čarls je optužujući držao kutiju. „Kako znaš da ludo dete nije zakopalo hiljade dolara po celom imanju, tamo gde ih *nikad* nećemo naći?“

„Voli da zakopava stvari“, rekla je Konstans. „Dolazim, čika Džulijane.“

Čarls je ušao za njom u kuću i dalje nežno držeći kutiju. Pretpostavljala sam da ću moći ponovo da zakopam kutiju pošto on ode, ali nisam bila zadovoljna. Došla sam do vrha stepenica i posmatrala Čarlsa kako produžava niz hodnik do radne sobe. Očigledno će staviti moje srebrne dolare u očev sef. Brzo i tiho sam strčala niz stepenice i otrčala napolje kroz kuhinju. „Luckasta Meriket“, rekla mi je Konstans dok sam prolazila. Ređala je kolačiće sa začinima u duge nizove da se hlade.

Razmišljala sam o Čarlsu. Mogla bih da ga pretvorim u muvu i spustim u paukovu mrežu pa da ga gledam kako se muči upetljan i bespomoćan, zatočen u telu muve koja zuji dok umire. Mogla bih da priželjkujem da je mrtav dok ne umre. Mogla bih da ga privežem za drvo i da ga držim tu dok ne sraste sa stablom i dok ne poraste kora preko njegovih usta. Mogla bih da ga zakopam u rupu u kojoj su moji srebrni dolari bili tako sigurni dok on nije došao. Kad bi bio pod zemljom, mogla bih da hodam po njemu i da udaram nogama.

Nije se čak ni potrudio da zatrpa tu rupu. Mogla sam da ga zamislim kako tu prolazi i primećuje mesto gde je dirana zemlja, kako zastaje da je začeprička pa je onda divlje kopa obema rukama, namrgođen pa na kraju pohlepan i zapanjen, i kako dahće kad pronade moju kutiju sa srebrnim dolarima. „Ne krivi *mene*“, rekla sam rupi. Moraću da pronađem nešto drugo da tu zakopam, a želela sam da to bude Čarls.

Glava bi mu lepo stala u tu rupu. Nasmejala sam se kad sam pronašla jedan okrugao kamen odgovarajuće veličine, pa sam ga izgrebala da nacrtam lice i zakopala u rupu. „Zbogom, Čarlse“, rekla sam. „Sledeći put nemoj da ideš unaokolo i uzimaš tuđe stvari.“

Kod potoka sam ostala oko sat vremena. Stajala sam kod tog potoka kad je Čarls konačno otišao na sprat pa u sobu koja više nije bila njegova niti očeva. Nakratko sam pomislila da je bio u mom skloništu, ali ništa

nije dirano kao što bi bilo da je Čarls došao da njuška unaokolo. Ipak, bio je dovoljno blizu da me to zabrine, pa sam izbacila travu i lišće na kojima sam obično spavala, istresla ćebe i stavila unutra sve novo. Oprala sam pljosnati kamen na kojem sam ponekad ručala, i stavila sam bolju granu preko ulaza. Pitala sam se da li će se Čarls vratiti da potraži još srebrnih dolara i da li će mu se svideti mojih šest plavih klikera. Na kraju sam ogladnela pa sam se vratila u kuću, a u kuhinji je bio Čarls i još je vikao.

„Ne mogu da *verujem*“, govorio je, sad već prilično kreštavo, „jednostavno ne mogu da *verujem*.“

Pitala sam se koliko će još da viče. Pravio je crnu buku u našoj kući a glas mu je postajao tanji i viši. Ako bude vikao dovoljno dugo, možda će zaskičati. Sela sam na kuhinjski prag pored Džonasa i pomislila da će se Konstans možda glasno nasmejati ako Čarls zaskiči na nju. Ipak, to se nije desilo jer, čim je video da sedim na pragu, nakratko je začutao, a kad je progovorio, spustio je glas i usporio.

„Znači, vratila si se“, rekao je. Nije krenuo prema meni ali sam zbog njegovog glasa osećala kao da mi se približava. Nisam ga pogledala; pogledala sam Džonasa, koji je gledao u njega.

„Nisam sasvim odlučio šta ću da radim s tobom“, rekao je. „Ali, šta god da uradim, to ćeš da zapamtiš.“

„Čarlse, nemoj da je maltretiraš“, rekla je Konstans. Nije mi se svideo ni njen glas jer je bio čudan i znala sam da je neodlučna. „Ionako je sve to moja greška.“ To je bio njen novi način razmišljanja.

Pomislila sam da pomognem Konstans, možda da je zasmejem. „*Amanita pantherina*“, rekla sam, „veoma otrovna. *Amanita rubescens*, jestiva i dobra. *Cicuta maculata* je vodena kukuta, jedna od najotrovnijih divljih biljaka ako se unese u telo. *Apocynum cannabinum* nije najvažnija otrovna biljka ali je paskvica...“

„Prestani“, rekao je Čarls, i dalje tih.

„Konstans“, rekla sam, „Džonas i ja smo došli kući da ručamo.“

„Prvo ćeš morati da objasniš rođaku Čarlsu“, rekla je Konstans, a ja sam se prestravila.

Čarls je sedeo za kuhinjskim stolom, a stolicu je gurnuo unazad i malo obrnuo da bi se okrenuo ka ulazu prema meni. Konstans je stajala iza njega, oslanjajući se na sudoperu. Čika Džulijan je sedeo za svojim stolom i preturao papire. Redovi i redovi kolačića sa začinima su se hladili a kuhinja je i dalje mirisala na cimet i oraščić. Pitala sam se da li će Konstans dati Džonasu jedan kolačić uz večeru ali, naravno, nikad to nije uradila jer je to bio poslednji dan.

„A sad slušaj“, rekao je Čarls. Bio je doneo dole šaku granja i zemlje, možda da dokaže Konstans da su zaista bili u njegovoj sobi, ili možda zato što je hteo da ih skloni šaku po šaku. Granje i zemlja nisu dobro izgledali na kuhinjskom stolu, pa sam pomislila da je možda jedan od razloga zašto je Konstans izgledala tako tužno bila zemlja na njenom čistom stolu. „A sad slušaj“, rekao je Čarls.

„Ne mogu da radim ovde ako će taj mladić da govori sve vreme“, rekao je čika Džulijan. „Konstans, kaži mu da mora malo da ćuti.“

„A i ti“, rekao je Čarls tim tihim glasom. „Dosta sam trpeo oboje. Jedno od vas mi prlja sobu i ide unaokolo i zakopava novac a drugo ne može ni ime da mi zapamti.“

„Čarls“, rekla sam Džonasu. Naravno, ja sam bila ta koja zakopava novac, pa zato nisam bila ona koja ne može da se seti njegovog imena. Siroti čika Džulijan nije mogao da zakopa ništa i nije mogao da se seti Čarlsovog imena. Neću zaboraviti da budem bolja prema čika Džulijanu. „Da li ćeš čika Džulijanu dati za večeru kolačić sa začinima?“, upitala sam Konstans. „A i Džonasu jedan?“

„Meri Ketrin“, rekao je Čarls. „Daću ti jednu priliku da objasniš. Zašto si napravila taj nered u mojoj sobi?“

Nije bilo razloga da mu odgovorim. On nije bio Konstans, a bilo šta što bih mu rekla možda bi mu pomoglo da povрати svoju slabu kontrolu nad našom kućom. Sedela sam na pragu i igrala se Džonasovim ušima, koje bi zadrhtale i trzale se kad bih ih zagolicala.

„Odgovori mi“, rekao je Čarls.

„Koliko puta treba da ti kažem, Džone, da ama baš ništa ne znam o tome?“ Čika Džulijan je tresnuo rukom po papirima i rasturio ih. „To je svađa između žena i nije moja stvar. Ne petljam se u sitrie prepirke svoje žene a isto to jako savetujem i tebi. Dostojanstvenim muškarcima ne priliči da prete i prigovaraju zbog toga što su se žene zavadile. Gubiš ugled, Džone, gubiš ugled.“

„Ućuti“, rekao je Čarls. Ponovo je vikao a meni je bilo drago. „Konstans“, rekao je, malo tišim glasom, „ovo je užasno. Što pre izađeš iz ovoga, to bolje.“

„...neće meni moj rođeni brat da kaže da ućutim. Džone, otići ćemo iz tvoje kuće ako je to stvarno ono što želiš. Ja te ipak molim da razmisliš. Moja žena i ja...“

„Sve je to moja greška, sve“, rekla je Konstans. Pomislila sam da će da zaplače. Bilo je nezamislivo da Konstans ponovo zaplače posle svih ovih godina, ali mene je nešto stezalo, bila sam prestravljena i nisam mogla da se pomerim i da odem do nje.

„Ti si zao“, rekla sam Čarlsu. „Ti si duh i demon.“

„Šta kog *đavola*?“ rekao je Čarls.

„Uopšte ne obraćaj pažnju“, rekla mu je Konstans. „Ne slušaj besmislice Meriket.“

„Džone, ti si veoma sebičan čovek, a možda čak i podlac, i preterano voliš materijalne stvari. Ponekad se pitam, Džone, da li si uopšte gospodin.“

„Ovo je luda kuća“, rekao je Čarls s ubeđenjem. „Konstans, ovo je luda kuća.“

„Očistiću ti sobu, evo odmah. Čarlse, ne ljuti se, molim te.“ Konstans me je besno pogledala, ali je mene nešto stezalo i nisam mogla da je vidim.

„Čika Džulijane.“ Čarls je ustao i otišao tamo gde je čika Džulijan sedeo za svojim stolom.

„Nemoj da diraš moje papire“, rekao je čika Džulijan, pokušavajući da ih prekrije rukama. „Skloni se od mojih papira, kopile.“

„Šta?“, rekao je Čarls.

„Izvinjavam se“, rekao je čika Džulijan Konstans. „Nije rečnik prikladan za tvoje uši, dušo. Samo kaži ovom mladom kopiletu da se skloni od mojih papira.“

„Vidi“, rekao je Čarls čika Džulijanu, „kažem ti da mi je dosta toga. Ima da diram tvoje glupe papire i nisam tvoj brat Džon.“

„Naravno da nisi moj brat Džon. Nisi dovoljno visok, fali ti santimetar i po. Ti si mlado kopile i želim da se vratiš svom ocu, koji je, na moju sramotu, moj brat Artur, i da mu kažeš da sam ja tako rekao. Ako hoćeš, kaži to i pred svojom majkom. Ona je žena jake volje ali nema osećaj za porodicu. Želela je da se prekinu porodične veze. Zato nemam ništa protiv da ponoviš moje grube reči pred njom.“

„Čika Džulijane, sve je to zaboravljeno. Konstans i ja...“

„Mladiću, mislim da si se malo *zaneo* pa mi se obraćaš takvim tonom. Drago mi je što se kaješ, ali si mi oduzeo i previše vremena. Molim te da sad budeš izuzetno tih.“

„Ne dok ne završim sa tvojom brataničom Meri Ketrin.“

„Mladiću, moja bratanica Meri Ketrin je odavno mrtva. Nije preživela gubitak svoje porodice. Mislio sam da to znaš.“

„Šta?“, Čarls se razjareno okrenuo prema Konstans.

„Moja bratanica Meri Ketrin je umrla u sirotištu, usled nebrige, dok se njenoj sestri sudilo za ubistvo. Ali ona ima veoma mali značaj za moju knjigu, pa ćemo da završimo priču o njoj.“

„Ona sedi baš tu.“ Čarls je mahnuo rukama a lice mu je bilo crveno.

„Mladiću.“ Čika Džulijan je spustio olovku i napola se okrenuo da pogleda Čarlsa. „Mislim da sam ti naglasio važnost svog posla. Ti stalno hoćeš da me prekidaš. Dosta mi je. Moraš ili da budeš tih ili da odeš iz ove prostorije.“

Smejala sam se Čarlsu, a čak se i Konstans smešila. Čarls je stajao zureći u čika Džulijana, a čika Džulijan je, pregledajući svoje papire, rekao samom sebi: „Prokleta bezobrazno pašče“, a potom: „Konstans?“

„Molim, čika Džulijane?“

„Zašto su moji papiri stavljeni u ovu kutiju? Moram ponovo sve da ih izvadim i presložim. Da li je taj mladić prilazio mojim papirima? Je l' prilazio?“

„Nije, čika Džulijane.“

„Mislim da on sebi mnogo dopušta. Kad će da ode?“

„Neću da odem“, rekao je Čarls. „Ostajem.“

„Nemoguće“, rekao je čika Džulijan. „Nemamo mesta. Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Voleo bih krmenadlu za ručak. Lepu krmenadlicu, fino ispečenu. Možda i jednu pečurku.“

„Dobro“, rekla je Konstans s olakšanjem, „treba da počnem da spremam ručak.“ Kao da je bila srećna što će to najzad učiniti, došla je do stola da očisti zemlju i lišće koje je tu ostavio Čarls. Počistila ih je četkom u jednu papirnu kesu, a kesu je bacila u kantu, pa se vratila s krpom i obrisala sto. Čarls je pogledao u nju, pa u mene, pa u čika Džulijana. Očigledno je bio zbunjen, nije mogao da se čvrsto uhvati ni za šta što je video ili čuo. Bio je to veseo prizor, videti po prvi put kako se uhvaćeni demon uvija i okreće, i ja sam bila veoma ponosna na čika Džulijana. Konstans se smešila Čarlsu, srećna što više niko ne više. Sad neće da zaplače, a možda je i ona nakratko primetila sapetog demona jer je rekla: „Čarlse, izgledaš umorno. Idi i odmori se do ručka.“

„Gde da idem da se odmorim?“, rekao je, još uvek ljut. „Neću ni da se mrdnem odavde dok se nešto ne uradi u vezi s tom devojčicom.“

„S Meriket? Zašto bi išta trebalo da se uradi? Rekla sam da ću ti očistiti sobu.“

„Zar nećeš ni da je kazniš?“

„Da me kazni?“, tada sam stajala, drhteći pored dovratka. „Da me kazni? Misliš da me pošalje na spavanje bez večere?“

I otrčala sam. Trčala sam dok nisam bila u polju trave, u samom središtu gde je bilo sigurno, pa sam sedela tamo, a trava mi je bila iznad glave i skrivala me je. Džonas me je pronašao pa smo sedeli zajedno tamo gde nas niko nikad ne može da vidi.

Posle baš mnogo vremena, opet sam ustala jer sam znala kuda ću. Otići ću u letnjikovac. Nisam mu prišla šest godina, ali je Čarls zacrnio svet, pa će mi samo letnjikovac valjati. Džonas nije hteo za mnom. Nije voleo letnjikovac i čim je video da skrećem na zaraslu stazu koja je vodila k njemu, pošao je drugim putem kao da ima da uradi nešto važno i da ćemo se kasnije negde sresti. Setila sam se da niko nikad nije mnogo voleo letnjikovac. Naš otac ga je osmislio i nameravao je da dovede potok pored njega i da napravi majušni vodopad ali, kad je letnjikovac napravljen, nešto se uvuklo u drvo, i kamen, i boju, i pokvarilo ga je. Naša majka je jednom videla pacova na ulazu kako gleda unutra, pa je posle toga ništa nije moglo da ubedi da ponovo ode tamo, a gde nije išla naša majka, tu nije išao niko drugi.

Nikad nisam ništa zakopala oko ovog mesta. Zemlja je bila crna i vlažna i ne bi baš prijala nijednoj zakopanoj stvari. Drveće se previše pribijalo uz zidove letnjikovca i teško disalo po njegovom krovu, i siroto sveće koje je nekad davno tu posađeno ili je uvenulo ili je izraslo u ogromne neprivlačne divlje stvari. Kad sam stala pored letnjikovca i pogledala ga, pomislila sam da je to najružnije mesto koje sam ikad videla. Setila sam se da je majka veoma ozbiljno tražila da se on spali.

Unutra je sve bilo vlažno i mračno. Nisam volela da sedim na kamenom podu ali nije bilo drugog mesta. Setila sam se da su tu nekad bile stolice pa možda čak i jedan nizak sto, ali ih sad nema, odnete su ili su istrulile. Sela sam na pod i u glavi ih sve pravilno poređala ukrug oko trpezarijskog stola. Na čelu je sedeo otac. U dnu je sedela majka. S jedne majčine strane sedeo je čika Džulijan, a s druge naš brat Tomas. Pored mog oca su sedele strina Doroti i Konstans. Ja sam sedela između Konstans i čika Džulijana na svom sopstvenom, vlastitom mestu za stolom koje mi je s pravom pripadalo. Polako sam počela da slušam kako razgovaraju.

„...da kupimo knjigu za Meri Ketrin. Lusi, zar Meri Ketrin ne bi trebalo da dobije novu knjigu?“

„Meri Ketrin bi trebalo da dobije sve što želi, dragi. Naša najvoljenija ćerka mora da dobije sve što voli.“

„Konstans, tvoja sestra nema puter. Odmah joj dodaj puter, molim te.“

„Meri Ketrin, volimo te.“

„Niko nikad ne sme da te kažnjava. Lusi, treba da se pobrineš da niko nikad ne kažnjava našu najvoljeniju ćerku Meri Ketrin.“

„Meri Ketrin nikad ne bi dozvolila sebi da uradi bilo šta loše. Nikad nema potrebe da se kazni.“

„Lusi, čuo sam da se neposlušna deca za kaznu šalju na spavanje bez večere. To se ne sme desiti našoj Meri Ketrin.“

„Potpuno se slažem, dragi. Meri Ketrin nikad ne sme da se kazni. Nikad ne sme da se pošalje u krevet bez večere. Meri Ketrin nikad neće da dozvoli sebi da uradi bilo šta što bi zahtevalo kaznu.“

„Moramo da mazimo i pazimo svoju voljenu, najdražu Meri Ketrin. Tomase, daj svoju večeru sestri. Volela bi da još jede.“

„Doroti, Džulijane. Ustanite kad ustane naša voljena ćerka.“

„Svi pognite glave pred našom obožavanom Meri Ketrin.“

Morala sam da se vratim na večeru. Bilo je životno važno da sedim za stolom s Konstans, čika Džulijanom i Čarlsom. Bilo je nezamislivo da oni sede tamo i večeraju, razgovaraju i dodaju hranu jedno drugome, i da vide da je moje mesto prazno. Dok smo Džonas i ja prilazili po stazi i kroz baštu u tami koja se nakupljala, gledala sam u kuću sa svom ljubavlju koja je bila u meni. Bila je to dobra kuća, i uskoro će biti očišćena i ponovo lepa. Zastala sam na tren, posmatrajući, a Džonas se očešao o moju nogu i tiho progovorio, s radoznalošću.

„Gledam u našu kuću“, rekla sam mu, a on je tiho stajao pored, gledajući sa mnom uvis. Krov je bio čvrsto uperen prema nebu, zidovi su bili dobro povezani na spojevima, a prozori su bacali tamnu svetlost. Bila je to dobra kuća, i gotovo čista. Na kuhinjskom prozoru i trpezarijskim prozorima je bilo svetla. Bilo je vreme za njihovu večeru i ja moram da budem tamo. Htela sam da budem u kući, s vratima zatvorenim iza sebe.

Kad sam otvorila kuhinjska vrata da uđem, mogla sam odmah da osetim da je u kući još bilo ljutnje i čudila sam se da bilo ko može tako dugo da zadrži jednu emociju. Jasno sam mogla da čujem iz kuhinje njegov glas koji ne prestaje.

„...mora da se uradi u vezi s njom“, govorio je, „jednostavno, ovako više ne može.“

Jadna Konstans, pomislila sam, mora da sluša i sluša, i da gleda kako se hrana hladi. Džonas je utrčao u trpezariju pre mene, a Konstans je rekla: „Evo je.“

Zastala sam na ulazu u trpezariju i nakratko pažljivo gledala. Konstans je nosila ružičasto, a kosa joj je bila lepo očešljana unazad. Nasmejala mi se kad sam je pogledala, pa sam znala da je umorna od slušanja. Čika Džulijanova kolica su bila pribijena uz sto i bilo mi je žao što sam videla da mu je Konstans ugurala salvetu pod bradu. Baš šteta što čika Džulijanu nije dozvoljeno da slobodno jede. Jeo je veknu od mesa i grašak koji je Konstans konzervirala jednog mirisnog letnjeg

dana. Konstans je isekla veknu na komadiće a čika Džulijan je kašikom izgnječio meso i grašak i pomešao ih pre no što je pokušao da ih stavi u usta. Nije slušao, ali taj glas nije prestajao.

„Dakle, odlučila si da se ponovo vratiš, je li? Pa, bilo je i krajnje vreme, mlada damo. Tvoja sestra i ja pokušavamo da odlučimo kako da te naučimo pameti.“

„Umij se, Meriket“, nežno je rekla Konstans. „I očešljaj kosu. Ne želimo da budeš neuredna za stolom, a tvoj rođak Čarls je već ljut na tebe.“

Čarls je uperio viljušku u mene. „A mogu i da ti kažem, Meri, da je zauvek gotovo s tvojim trikovima. Tvoja sestra i ja smo odlučili da nam je baš dosta skrivanja i uništavanja i ćudljivosti.“

Nije mi se svidelo što upire viljušku u mene i nije mi se svideo zvuk glasa koji nikad ne prestaje. Poželela sam da stavi hranu na viljušku i da je stavi u usta i da se udavi.

„Hajde, Meriket“, rekla je Konstans, „ohladiće ti se večera.“ Znala je da neću da večeram dok sedim za tim stolom i da će mi večeru kasnije doneti u kuhinju, ali sam pomislila da ne želi da podseti Čarlsa na to i da mu tako da još nešto o čemu bi govorio. Nasmejala sam joj se i otišla u hodnik, dok je taj glas i dalje govorio iza mene. Toliko reči nije odavno izgovoreno u našoj kući, i biće potrebno vreme da se kuća očisti od njih. Hodala sam teškim korakom dok sam išla uz stepenice tako da mogu da čuju da sigurno idem gore, ali kad sam došla do vrha hodala sam tako tiho kao i Džonas iza mene.

Konstans je očistila sobu u kojoj je on živeo. Izgledala je veoma prazno, jer je sve što je uradila bilo to da je iznela stvari napolje. Nije imala ništa da vrati jer sam sve to odnela na tavan. Znala sam da su prazne fioke komode, i orman, i police za knjige. Nije bilo ogledala, a na vrhu komode su sami stajali pokvareni sat i oštećeni lanac. Konstans je odnela mokru posteljinu, a pretpostavila sam da je osušila i okrenula dušek, jer je krevet opet bio namešten. Duge zavese su odnete, verovatno da se operu. On je bio ležao na krevetu jer je krevet bio u neredu, a na stolu pored kreveta je stajala njegova lula koja je još gorela. Pretpostavila sam da je ležao tu kad ga je Konstans pozvala na večeru i pitala sam se da li je gledao i gledao po izmenjenoj sobi, pokušavajući da pronađe nešto poznato, nadajući se da će mu možda ugao vrata ormana ili svetlo na plafonu opet vratiti sve nazad. Bilo mi je žao što je Konstans morala sama da okrene dušek. Obično sam joj ja pomagala, ali je možda on došao i ponudio da uradi to umesto nje. Ona mu je čak donela i čist tanjirić za lulu. U našoj kući nije bilo pepeljara, a kad je on uporno

pokušavao da pronađe mesto da spusti lulu, Konstans mu je donela komplet okrnjenih tanjirića s police u ostavi i dala mu ih da na njima drži lulu. Tanjirići su bili ružičasti, sa zlatnim listićima po obodu. Bili su iz kompleta starijeg od svih koje sam pamtila.

„Ko ih je koristio?“, upitala sam Konstans kad ih je donela u kuhinju. „Gde su šoljice za njih?“

„Nikad ih nisam videla u upotrebi. Potiču iz vremena pre no što sam ja preuzela kuhinju. Neka prababa ih je donela s mirazom pa su se koristili, pa su se oštetili i bili zamenjeni, i na kraju su sklonjeni na najvišu policu u ostavi. Tu su samo ovi tanjirići i tri plitka tanjira.“

„Mesto im je u ostavi“, rekla sam. „A ne da se stavljaju po kući.“

Konstans ih je dala Čarlsu i sad su raštrkani, umesto da, tako mali, provode vreme pristojno sklonjeni na policu. Jedan je bio u salonu, jedan u trpezariji, a jedan, pretpostavila sam, u radnoj sobi. Nisu bili lomljivi, jer onaj koji je sada u spavaćoj sobi nije pukao iako je lula na njemu gorela. Sav dan sam znala da ću ovde nešto naći. Gurnula sam tanjirić i lulu sa stola u kantu, pa su meko pali na novine koje je on doneo u kuću.

Pitala sam se šta mi je sa očima. Jedno oko, levo, videlo je sve zlatno, žuto i narandžasto, a drugo je videlo nijanse plave, sive i zelene. Možda je jedno bilo za dnevno svetlo a drugo za noć. Kad bi svako na svetu video različite boje različitim okom, bilo bi mnoštvo novih boja koje tek treba izmisliti. Došla sam do stepeništa da siđem u prizemlje, ali sam se setila pa sam morala da se vratim da se umijem i očešljam kosu. „Zašto si se toliko zadržala?“, upitao je kad sam sela za sto. „Šta si radila tamo gore?“

„Hoćeš li da mi napraviš tortu s ružičastom glazurom?“, upitala sam Konstans. „Sa zlatnim listićima po obodu? Džonas i ja ćemo imati proslavu.“

„Možda sutra“, rekla je Konstans.

„Posle večere ćemo imati dug razgovor“, rekao je Čarls.

„*Solanum dulcamara*“, rekla sam mu.

„Šta?“, rekao je on.

„Razvodnik“, rekla je Konstans. „Čarlse, molim te, sačekaj.“

„Dosta mi je“, rekao je.

„Konstans!“

„Molim, čika Džulijane?“

„Počistio sam tanjir.“ Čika Džulijan je pronašao mrvicu vekne od mesa na salveti i stavio je u usta. „Šta ću sad da dobijem?“

„Možda još malo, čika Džulijane? Uživam kad te vidim tako gladnog.“

„Večeras se osećam znatno bolje. Danima se nisam osećao tako zdravo.“

Bilo mi je drago što se čika Džulijan oseća dobro i znala sam da je srećan jer je bio toliko nepristojan prema Čarlsu. Dok je Konstans sekla još jedno parčence vekne od mesa, čika Džulijan je gledao u Čarlsa sa zlim sjajem u svojim staračkim očima, i znala sam da će reći nešto pakosno. „Mladiću“, najzad je počeo, ali je Čarls iznenada okrenuo glavu da pogleda u hodnik.

„Osećam dim“, rekao je Čarls.

Konstans je zastala i podigla glavu pa se okrenula prema kuhinjskim vratima. „Šporet?“, rekla je i brzo ustala da ode u kuhinju.

„Mladiću...“

„Sigurno je dim.“ Čarls je otišao da pogleda u hodnik. „Osećam ga tamo“, rekao je. Pitala sam se kome je mislio da govori – Konstans je bila u kuhinji, čika Džulijan je razmišljao šta će da kaže, a ja sam prestala da slušam. „Jeste, dim“, rekao je Čarls.

„Nije šporet.“ Konstans je stajala na ulazu u kuhinju i gledala u Čarlsa.

Čarls se okrenuo i prišao mi. „Ako je to bilo šta što si ti uradila...“, rekao je.

Nasmejala sam se jer je bilo jasno da se Čarls boji da se popne na sprat i da prati dim. Onda je Konstans rekla: „Čarlse... tvoja lula...“ i on se okrenuo i potrčao uz stepenice. „Stalno sam ga molila i molila“, rekla je Konstans.

„Da li bi lula izazvala požar?“, upitala sam je, a onda je sa sprata zakreštao Čarls – zakreštao je, palo mi je na pamet, baš istim glasom kao plava kreja u šumi. „To je Čarls“, učtivo sam rekla Konstans, a ona je brzo otišla u hodnik i pogledala uvis. „Šta je?“, upitala je. „Čarlse, šta je?“

„Požar“, rekao je Čarls dok se stropoštavao niz stepenice. „Beži, beži, gori cela prokleta kuća“, vikao je Konstans u lice, „a ti nemaš telefon.“

„Moji papiri“, rekao je čika Džulijan. „Pokupiću papire i skloniću ih na sigurno.“ Odgurnuo se od ivice stola da udalji kolica. „Konstans!“

„Beži“, rekao je Čarls, koji je sad već bio na ulaznim vratima i cimao bravu. „Beži, budalo.“

„Mladiću, poslednjih nekoliko godina nisam mnogo trčao. Ne vidim razlog za ovu histeriju. Ima vremena da kupim papire.“

Čarls je sad već otvorio vrata i okrenuo se na pragu da dovikne Konstans: „Ne pokušavaj da nosiš sef“, rekao je, „stavi novac u neku

vreću. Vratću se čim budem mogao da dovedem pomoć. Ne paniči.“ Otrčao je, i mogli smo da ga čujemo kako vrišti „Požar! Požar! Požar!“ dok je trčao prema selu.

„Zaboga“, rekla je Konstans, skoro kao da je to zabavlja. Zatim je uhvatila čika Džulijanova kolica da mu pomogne da ode u sobu, a ja sam ušla u hodnik i pogledala ka spratu. Čarls je ostavio vrata od očeve sobe širom otvorena, pa sam mogla da vidim kretanje vatre unutra. *Vatra gori naviše, pomislila sam, spaliće njihove stvari na tavanu.* Čarls je ostavio i ulazna vrata otvorena, pa se pramen dima spustio niz stepenice i odlebdelo napolje. Nisam videla nikakvu potrebu da se brzo krećem niti da trčim vrišteći oko kuće jer vatra, izgleda, nije žurila. Pitala sam se da li mogu da odem na sprat i zatvorim vrata očeve sobe da zadržim vatru u njoj, tako da pripada samo Čarlsu, ali kad sam pošla uz stepenice videla sam plameni jezičak kako se pruža i dodiruje tepih u hodniku a u očevoj sobi je pao i slomio se neki težak predmet. Sad unutra neće biti ničega Čarlsovog. Mora da je požar progutao čak i njegovu lulu.

„Čika Džulijan skuplja svoje papire“, rekla je Konstans, ulazeći u hodnik da stane kraj mene. Preko ruke je imala čika Džulijanov šal.

„Moraćemo da izađemo napolje“, rekla sam. Znala sam da je uplašena, pa sam rekla: „Možemo da ostanemo na verandi, iza loze, u tami.“

„Baš pre neki dan smo je sredile“, rekla je. „Nema *pravo* da gori.“ Počela je da drhti kao da je ljuta, a ja sam je uhvatila za ruku i povelala kroz otvorena ulazna vrata i, baš kad smo se okrenule da još jednom pogledamo, na prilazni put su došli farovi s odvratnom bukom sirena pa smo stajale na ulazu u toj svetlosti. Konstans je priljubila svoje lice uz mene da se sakrije, a onda se pojavio Džim Donel, prvi koji je iskočio iz vatrogasnih kola i potrčao uz stepenice. „Sklanjajte se“, rekao je i jurnuo pored nas u kuću. Povelala sam Konstans po verandi do ugla gde je rasla gusta loza, i ona se pomerila u ugao i pribila uz tu lozu. Čvrsto sam je držala za ruku i zajedno smo gledale velike noge muškaraca koji su prelazili preko našeg praga vukući creva i unoseći prljavštinu, pometnju i opasnost u našu kuću. Još farova je došlo na put i do stepeništa, pa je pročelje kuće bilo belo, blede i neprijatno jer se tako jasno vidi. Nikad ranije nije bilo osvetljeno. Bilo mi je previše da slušam svu tu buku, ali je negde u toj buci bio Čarlsov glas, koji i dalje nije prestajao. „Uzmite sef iz radne sobe“, rekao je hiljadu puta.

Dim se provlačio kroz ulazna vrata, prolazeći pored velikih ljudi koji su se gurali unutra. „Konstans“, šapnula sam, „Konstans, nemoj da ih gledaš.“

„Mogu li da me vide?“, šapnula je i ona meni. „Da li me iko gleda?“

„Svi gledaju požar. Budi veoma tiha.“

Pažljivo sam gledala kroz lozu. Bio je jedan dugačak niz vozila, i seoska vatrogasna kola, sva parkirana što su mogla bliže kući, i svi iz sela su bili tu, gledali uvis i posmatrali. Videla sam lica koja se smeju, i lica koja su izgledala uplašeno, a onda je neko povikao, veoma blizu nas: „Šta je sa ženama, i starcem? Je l' ih iko video?“

„Dovoljno su upozoreni“, doviknuo je Čarls odnekuda, „dobro su.“

Pomislila sam da Čika Džulijan može dovoljno dobro da upravlja kolicima kako bi izašao kroz zadnja vrata, ali se nije činilo da vatra prilazi kuhinji niti čika Džulijanovoj sobi. Mogla sam da vidim creva i da čujem ljude kako viču, i svi su bili na stepenicama i u prednjim spavaćim sobama na spratu. Nisam mogla da prođem kroz ulazna vrata, a čak i da sam mogla da ostavim Konstans, nije bilo načina da odem okolo do zadnjih vrata a da ne siđem niz stepenice po svetlosti dok me svi oni gledaju. „Da li je čika Džulijan bio uplašen?“, šapnula sam Konstans.

„Mislim da se iznervirao“, rekla je. Nekoliko trenutaka kasnije rekla je: „Biće potrebno mnogo ribanja da taj hodnik bude ponovo čist“, i uzdahnula. Bilo mi je drago što je razmišljala o kući i zaboravila na ljude napolju.

„A Džonas?“, rekla sam joj. „Gde je on?“

Mogla sam da vidim kako se malo nasmešila u tami loze. „I on se iznervirao“, rekla je. „Izašao je na zadnja vrata kad sam uvela čika Džulijana u sobu da uzme svoje papire.“

Bili smo dobro. Čika Džulijan bi vrlo lako mogao da zaboravi da je uopšte bio požar ako počne da se zanima za svoje papire, a Džonas je gotovo sigurno posmatrao iz senke drveća. Kad završe gašenje Čarlsovog požara uvešću Konstans unutra i možemo da počnemo da ponovo čistimo svoju kuću. Konstans je bila mirnija, iako je putem dolazilo sve više vozila a beskrajn topot nogu prelazio tamo-amo preko našeg praga. Izuzev Džima Donela, sa šlemom koji ga je proglašavao „šefom“, nije bilo moguće prepoznati nijednu osobu, kao što nije bilo moguće setiti se imena nijednog od lica koja su napolju pred našom kućom gledala uvis i smejala se zbog požara.

Pokušala sam da razmišljam jasno. Kuća je gorela. U kući je bio požar, ali su Džim Donel i drugi, bezimeni ljudi u šlemovima i kišnim mantilima bili neobično sposobni da unište vatru koja je prodirala kroz kostur naše kuće. To je bio Čarlsov požar. Kad sam osluškivala posebno vatru, mogla sam da je čujem – vreo šum koji je pevušio na spratu, ali su preko i oko njega, gušeći ga, bili glasovi ljudi unutra i glasovi ljudi koji

su gledali spolja, i daleki zvuk vozila po prilaznom putu. Pored mene je stajala Konstans, tiho, ponekad gledajući u ljude koji ulaze u kuću, ali češće prekrivajući oči rukama. Pomislila sam da je uzbuđena, ali nije bila ni u kakvoj opasnosti. Povremeno se jedan glas mogao čuti jače od drugih. Džim Donel je uzvikivao neka uputstva, ili je dobacivao neko iz gomile. „Zašto je ne pustite da gori?“, začuo se jako glas neke žene, i smeh, i „Donesite sef iz radne sobe dole“ – to je bio Čarls, koji je bezbedno stajao u gomili ispred ulaza.

„Zašto je ne pustite da gori?“, uporno je dovikivala žena, a jedan od mračnih muškaraca koji su ulazili i izlazili kroz naša vrata se okrenuo, pa je mahnuo i iscerio se: „Mi smo vatrogasci“, doviknuo je, „*moramo* da je ugasimo.“

„Pustite je da gori“, doviknula je žena.

Svud je bio dim, gust i odvratan. Ponekad, kad bih pogledala, lica ljudi su bila u oblaku dima, i izlazio je kroz ulazna vrata u zastrašujućim talasima. U jednom trenutku se iz kuće začula lomljava i glasovi koji su govorili brzo i sa prizvukom hitnosti, a napolju su se lica u tom dimu zadovoljno podigla uvis, otvorenih usta. „Uzmite sef“, mahnjito je povikao Čarls, „vas dvojica-trojica iznesite sef iz radne sobe, izgoreće cela kuća.“

„Pustite je da gori“, doviknula je žena.

Bila sam gladna i želela sam večeru, i pitala sam se koliko dugo mogu da puštaju vatru da gori pre nego što je ugase i odu i pre nego što Konstans i ja budemo mogle da se vratimo unutra. Jedan ili dva dečaka iz sela su se polako probili na verandu, opasno blizu mestu gde smo mi stajale, ali su samo gledali unutra, a ne u verandu, i pokušavali da stoje na prstima i da gledaju preko vatrogasaca i creva. Bila sam umorna i želela sam da se sve to završi. Tada sam shvatila da svetlost slabi, da su lica na travnjaku manje jasna, a u toj buci se pojavio jedan nov ton. Glasovi unutra su bili sigurniji, manje oštri, gotovo zadovoljni, dok su glasovi napolju bili tiši i razočarani.

„Gasi se“, rekao je neko.

„Pod kontrolom je“, dodao je neki drugi glas.

„Mada je napravio mnogo štete.“ Začuo se smeh. „Baš je napravio haos od ove stare kuće.“

„Trebalo je da je spali još pre mnogo godina.“

„I njih u njoj.“

Misle na nas, pomislila sam, na Konstans i mene.

„Nego, je l' ih neko *video*?“

„Nismo bili te sreće. Vatrogasci su ih izbacili napolje.“

„Baš šteta.“

Svetlost je gotovo nestala. Ljudi su napolju sada stajali u senkama, lica suženih i tamnih, osvetljenih samo farovima automobila. Videla sam blesak jednog osmeha, a negde drugde jednu ruku podignutu da maše, dok su se glasovi nastavili puni žaljenja.

„Skoro je gotovo.“

„Baš dobar požar.“

Kroz ulazna vrata je izašao Džim Donel. Svako ga je prepoznao zbog njegove veličine i šlema na kojem je pisalo ŠEF. „Čuj, Džime“, doviknuo je neko, „zašto je ne pustiš da gori?“

On je podigao obe ruke da bi ih sve utišao. „Narode, požar je skroz ugašen“, rekao je.

Veoma pažljivo je podigao ruke i skinuo šlem na kojem je pisalo ŠEF i, dok su ga svi gledali, sišao je niz stepenice pa je otišao do vatrogasnih kola i spustio šlem na prednje sedište. Zatim se pognuo, pažljivo tražeći nešto, i na kraju je, dok su ga svi gledali, podigao jedan kamen. U potpunoj tišini, polako se okrenuo a onda podigao ruku i bacio kamen u jedan od velikih visokih prozora salona naše majke. Iza njega se podigao i rastao zid smeha a onda su, prvo dečaci na stepeništu, a onda i drugi muškarci, pa na kraju i žene i manja deca, krenuli kao talas na našu kuću.

„Konstans“, rekla sam, „Konstans“, ali je ona držala ruke preko očiju.

Pukao je i drugi prozor salona, ovog puta iznutra, a videla sam da je razbijen lampom koja je uvek stajala pored Konstansine stolice u salonu.

Iznad svega toga je, najužasniji, bio smeh. Videla sam kako je jedna od drezdenskih figurica bačena i kako se razbila o ogradu verande, dok je druga pala ali se nije razbila, već se otkotrljala niz travu. Čula sam kako Konstansina harfa pada uz muzikalan krik, i zvuk za koji sam znala da je stolica koja se lomi o zid.

„Slušajte“, rekao je Čarls odnekuda, „hoće li par vas momaka da mi pomogne oko ovog sefa?“

Onda je, kroz smeh, neko počeo: „Meriket, reče Konstans, da l' bi šolju čaja ti?“ Bilo je ritmično i uporno. *Ja sam na Mesecu*, pomislila sam, *molim vas, pustite me da budem na Mesecu*. Potom sam čula zvuk razbijanja sudova i u tom trenutku sam shvatila da smo stajale ispred visokih prozora trpezarije i da su ljudi prilazili veoma blizu.

„Konstans“, rekla sam, „moramo da bežimo.“

Odmahnula je glavom, s rukama preko lica.

„Začas će nas pronaći. Molim te, najmilija Konstans, trči sa mnom.“

„Ne mogu“, rekla je, a odmah s unutrašnje strane prozora trpezarije začuo se uzvik: „Meriket, reče Konstans, da l' bi htela da zaspiš?“, i ja sam povukla Konstans tren pre no što je otišao prozor. Pomislila sam da je kroz njega bačena stolica, verovatno ona trpezarijska stolica u kojoj su nekad sedeli naš otac i Čarls. „Požuri“, rekla sam, ne mogavši više da budem tiha u svoj toj buci, i vukući Konstans za ruku potrčala sam prema stepenicama. Kad smo izašle na svetlo, ona je nabacila čika Džulijanov šal preko lica da ga sakrije.

Kroz ulazna vrata je istrčala mala devojčica noseći nešto, a njena majka iza nje uhvatila ju je za zadnji deo haljine i klepila po rukama. „Ne stavlaj to u usta“, vrisnula je majka, a devojčica je ispustila šaku Konstansinih kolačića sa začinima.

„Meriket, reče Konstans, da l' bi šolju čaja ti?“

„Meriket, reče Konstans, da l' bi htela da zaspiš?“

„O, ne, reče Meriket, ti ćeš me otrovati.“

Da bismo bile bezbedne, morale smo da siđemo niz stepenice i odemo u šumu. Nije bilo daleko, ali su preko travnjaka sijali farovi automobila. Pitala sam se da li će se Konstans okliznuti i pasti dok trči po svetlosti, ali smo morale da dođemo do šume i nije bilo drugog načina. Pored stepenica smo oklevale, nijedna od nas se nije baš usuđivala da ide dalje, ali su prozori bili razbijeni a oni su unutra bacali naše sudove, i naše čaše, i naš srebrni pribor, pa čak i šerpe koje je Konstans koristila za kuvanje. Pitala sam se da li su već slomili moju hoklicu iz ugla kuhinje. Dok smo stajale tu nepomično poslednji minut, putem je došao jedan automobil, i još jedan iza njega. Zaokrenuli su i stali ispred kuće, bacajući još svetlosti na travnjak. „Šta se, kog đavola, ovde *dešava*?“, rekao je Džim Klark, kotrljajući se napolje iz prvog automobila, a Helen Klark je, na drugoj strani, otvorila usta i razrogačila oči. Vičući i probijajući se, i uopšte nas ne primećujući, Džim Klark se progurao kroz vrata i ušao u kuću. „Šta se, kog prokletog đavola, ovde *dešava*?“, i dalje je govorio, a napolju nas Helen Klark uopšte nije videla, već je samo buljila u našu kuću. „Lude budale“, vikao je Džim Klark unutra, „lude pijane budale.“ Iz drugog automobila je izašao doktor Levi i požurio ka kući. „Da li su ovde svi poludeli?“, govorio je Džim Klark iznutra, i začuo se glasan smeh. „Da l' bi šolju čaja ti?“, zakreštao je neko unutra pa su se smejali. „Trebalo bi da je srušimo ciglu po ciglu“, rekao je neko unutra.

Doktor se trkom popeo uz stepenice i gurnuo nas u stranu a da nas nije ni pogledao. „Gde je Džulijan Blekvud?“, upitao je ženu na ulazu, a žena je rekla: „Dole na groblju tri metra pod zemljom.“

Došlo je vreme. Čvrsto sam uhvatila Konstans za ruku i pažljivo smo krenule niz stepenice. Još nisam htela da potčrim jer sam se plašila da bi Konstans mogla da padne, pa sam je polako vodila niz stepenice. Niko još nije mogao da nas vidi osim Helen Klark, a ona je zurila u kuću. Iza nas sam čula Džima Klarka kako viče. Pokušavao je da natera ljude da napuste našu kuću, a pre no što smo stigle do poslednjeg stepenika iza nas su se začuli glasovi.

„Eno ih“, neko je viknuo, a mislim da je to bila Stela. „Eno ih, eno ih, eno ih“, i ja sam počela da trčim ali je Konstans posrnula i onda su svi bili oko nas, gurali su se i smejali, i pokušavali da dođu bliže da nas vide. Konstans je preko lica držala čika Džulijanov šal da ne bi mogli da je gledaju, i nakratko smo stajale veoma nepomično, zbijene jedna uz drugu jer smo osećale ljude svuda oko sebe.

„Vratite ih u kuću i ponovo upalite vatru.“

„Sve smo lepo sredili za vas, devojke, baš kao što ste oduvek želele.“

„Meriket, reče Konstans, da l' bi šolju čaja ti?“

Na jedan užasan tren sam pomislila da će se uhvatiti za ruke i zaigrati oko nas, pevajući. U daljini sam videla Helen Klark, čvrsto pribijenu uz bok svog automobila. Plakala je i nešto govorila, i mada kroz tu buku nisam mogla da je čujem, znala sam da je govorila: „Hoću da idem kući, molim vas, hoću da idem kući.“

„Meriket, reče Konstans, da l' bi htela da zaspiš?“

Pokušavali su da nas ne dodiruju. Kad god bih se okrenula, oni bi se malo povukli. U jednom trenutku sam između dva ramena videla Harlera sa otpada kako ide tamo-amo po verandi naše kuće, podižući stvari i stavljaajući ih sa strane na gomilu. Malo sam se pomerila, držeći čvrsto Konstansinu ruku, i kad su se povukli mi smo odjednom potčrale, idući prema drveću, ali su ispred nas stali žena Džima Donela i gospođa Miler, smejući se i pružajući ruke, pa smo stale. Okrenula sam se i malo povukla Konstans pa smo potčrale, ali su nam put preprečili Stela i Harisovi sinovi, smejući se, a Harisovi sinovi su vikali: „Dole na groblju tri metra pod zemljom“, pa smo stale. Onda sam se okrenula prema kući i ponovo potčrala vukući Konstans za sobom, a tu su bili piljar Elbert i njegova pohlepna žena, držeći se za ruke da nas zaustave, i gotovo plešući zajedno, pa smo stale. Onda sam krenula ustranu, ali nam se isprečio Džim Donel, pa smo stale.

„O, ne, reče Meriket, ti ćeš me otrovati“, rekao je Džim Donel učtivo, pa su se ponovo okupili oko nas, kružeći i pažljivo se držeći van domašaja. „Meriket, reče Konstans, da l' bi htela da zaspiš?“ Sve je to

nadjačavao smeh, koji je gotovo zaglušio pevanje, vikanje i zavijanje Harisovih sinova.

„Meriket, reče Konstans, da l' bi šolju čaja ti?“

Konstans se jednom rukom držala za mene a drugom je držala čika Džulijanov šal preko lica. Videla sam jedan otvor u krugu oko nas, pa smo ponovo potrčale prema drveću, ali su tu bili svi Harisovi sinovi, a jedan se od smeha našao na zemlji, pa smo stale. Konstans je posrtala, i ja sam se upitala da li ćemo pasti na zemlju pred njima, da ležimo tamo gde bi u svom plesu mogli da nas zgaze, pa sam stala mirno. Nikako ne bih mogla da dopustim da Konstans padne pred njima.

„A sad je dosta“, rekao je Džim Klark s verande. Glas mu nije bio jak, ali su ga svi čuli. „Dosta je bilo“, rekao je. Nastala je kratkotrajna učtiva tišina, a onda je neko rekao: „Dole na groblju tri metra pod zemljom“, i nastao je smeh.

„Saslušajte me“, rekao je Džim Klark, podižući glas, „saslušajte me. Džulijan Blekvud je mrtav.“

Tada su najzad ućutali. Nešto kasnije, iz mase oko nas, Čarls Blekvud je rekao: „Da li ga je ona ubila?“ Počeli su da se udaljavaju od nas, krećući se polako, malim koracima, povlačeći se, sve dok oko nas nije nastao širok prazan prostor, a Konstans je stajala, jasno vidljiva, s čika Džulijanovim šalom preko lica. „Da li ga je ona ubila?“, ponovo je upitao Čarls Blekvud.

„Nije“, rekao je doktor, dok je stajao na ulazu u našu kuću. „Džulijan je umro kao što sam oduvek znao da će da umre. Dugo je čekao.“

„A sad mirno idite“, rekao je Džim Klark. Počeo je da hvata ljude za ramena, malo ih gurajući u leđa, okrećući ih ka automobilima i putu. „Idite, brzo“, rekao je, „došlo je do smrti u ovoj kući.“

Bilo je tako tiho, i pored toga što se mnogo ljudi kretalo po travnjaku i odlazilo, da sam čula Helen Klark kako kaže: „Jadni Džulijan.“

Oprezno sam zakoračila prema tami, malo povlačeći Konstans da bi me pratila. „Srce“, rekao je doktor na verandi, pa sam napravila još jedan korak. Niko se nije okrenuo da nas pogleda. Meko su se zatvarala vrata na automobilima i palili su se motori. U jednom trenutku sam se osvrnula. Oko doktora je na stepenicama stajala mala grupa. Većina farova se okrenula na drugu stranu i išla niz put. Kad sam osetila kako na nas padaju senke drveća, krenula sam brzo – još jedan, poslednji korak i bile smo u šumi. Vukući Konstans, žurila sam ispod drveća, u tami. Kad sam osetila da su mi noge sišle s trave travnjaka i dodirnule

meko mahovinato tlo staze kroz šumu i znala da se drveće sklopilo oko nas, zaustavila sam se i stavila ruke oko Konstans. „Sve je gotovo“, rekla sam joj i čvrsto sam je držala. „Sve je u redu“, rekla sam, „sad je sve u redu.“

Znala sam put i po mraku i po svetlu. U jednom trenutku sam pomislila koliko je dobro što sam dovela u red moje skrovište i osvežila ga, tako da će sad biti prijatno za Konstans. Pokriću je lišćem, kao decu u nekoj priči, čuvaću i utopliću je. Možda ću joj pevati ili pričati priče. Doneću joj blistavo voće i bobice i vodu u čaši od lista. Jednog dana ćemo otići na Mesec. Našla sam ulaz u skrovište i uvela Konstans pa sam je odvela u ugao gde je bila sveža gomila lišća i ćebe. Nežno sam je gurnula dok nije sela i uzela sam od nje čika Džulijanov šal pa sam je pokrila njime. Iz ugla je došlo tiho predenje i ja sam znala da me je ovde čekao Džonas.

Stavila sam grane preko ulaza. Čak i ako dođu s lampama, neće nas videti. Nije bilo sasvim mračno. Mogla sam da vidim senku koja je bila Konstans, a kad sam zabacila glavu unazad, videla sam dve-tri zvezde koje su izdaleka sijale između lišća i grana na moju glavu.

Razbijena je jedna od majčinih drezdenskih figurica, pomislila sam i glasno rekla Konstans: „Staviću smrt u svu njihovu hranu i gledaću kako umiru.“

Konstans se pomakla a lišće je zašuštalo. „Kao što si i prošli put?“, upitala je.

O tome se među nama nikad nije govorilo, nijednom u šest godina.

„Da“, rekla sam nešto kasnije, „kao što sam i prošli put.“

U neko doba tokom te noći došla su ambulantna kola i odnela čika Džulijana, a ja sam se pitala da li im nedostaje njegov šal, koji je bio obmotan oko Konstans dok je spavala. Videla sam farove ambulantnih kola koja skreću na prilazni put, i malo crveno svetlo na njihovom vrhu, i čula sam daleke zvukove odlaska čika Džulijana, glasove koji govore tiho jer su bili u prisustvu mrtvaca, i vrata kako se otvaraju i zatvaraju. Pozvali su nas dva-tri puta, verovatno da pitaju da li mogu da uzmu čika Džulijana, ali su im se glasovi utišali i niko nije došao u šumu. Sedela sam pored potoka i poževela da sam bila bolja prema čika Džulijanu. Čika Džulijan je verovao da sam mrtva, a sad je on sam mrtav. *Pognite glave pred našom voljenom Meri Ketrin, pomislila sam, ili ćete biti mrtvi.*

Voda je pospano tekla u tami, a ja sam se pitala kakvu ćemo kuću sad imati. Možda je požar uništio sve pa ćemo se sutra vratiti i otkriti da je proteklih šest godina spaljeno i da nas oni očekuju, sedeći oko trpezarijskog stola i čekajući da im Konstans donese večeru. Možda ćemo se naći u kući Ročesterovih, ili živeti u selu, ili u brodiću za stanovanje na reci, ili u kuli na vrhu nekog brda. Možda će požar moći da se ubedi da se vrati unazad i napusti našu kuću i da umesto nje razori selo. Možda su sad svi meštani mrtvi. Možda je selo zapravo jedna velika tabla za igru, s precizno označenim poljima, a ja sam pomerena preko polja na kojem piše „Požar – vrati se na start“, pa sam sad na poslednjih nekoliko polja i imam da odigram samo još jedan potez da dođem do kuće.

Džonasovo krzno je mirisalo na dim. Danas je bilo dan za Helen Klark da dođe na čaj, ali danas neće biti čaja jer ćemo morati da sredimo kuću, iako ovo nije uobičajen dan za sređivanje kuće. Volela bih da nam je Konstans napravila sendviče da ponesemo do potoka i pitala sam se da li će Helen Klark pokušati da dođe na čaj iako kuća nije spremna. Zaključila sam da mi odsad neće biti dozvoljeno da dodajem šolje čaja.

Čim je počelo da sviće, čula sam Konstans kako se meškolji po lišću, pa sam ušla u skrovište da budem kraj nje kad se probudi. Kad je

otvorila oči, prvo je pogledala u drveće nad sobom, a onda u mene, pa se nasmešila.

„Konačno smo na Mesecu“, rekla sam joj, a ona se smešila.

„Mislila sam da sam sve to sanjala“, rekla je.

„Stvarno se desilo“, rekla sam.

„Jadni čika Džulijan.“

„Došli su noćas i odneli ga, a mi smo ostale ovde, na Mesecu.“

„Drago mi je što sam ovde. Hvala ti što si me dovela.“

Imala je lišće u kosi i prašinu na licu a Džonas, koji me je pratio do skrovišta, iznenađeno je zurio u nju. Nikad ranije nije video Konstans s prljavim licem. Nakratko je začutala, ne smešeći se više, i uzvratila je pogled Džonasu shvatajući da je prljava, pa je rekla: „Meriket, šta ćemo da radimo?“

„Prvo moramo da sredimo kuću, iako nije uobičajen dan za to.“

„Kuća“, rekla je. „Oh, Meriket.“

„Sinoć nisam večerala“, rekla sam joj.

„Oh, Meriket.“ Sela je i brzo se ispetljala iz čika Džulijanovog šala i lišća. „Oh, Meriket, jedno dete“, rekla je, „požurićemo“, pa je skočila na noge.

„Bolje bi bilo da se prvo umiješ.“

Otišla je do potoka i nakvasila maramicu, pa je istrljala lice dok sam ja istresla i presavila čika Džulijanov šal, razmišljajući koliko je jutros sve neobično i obrnuto. Pre nikad nisam dodirivala čika Džulijanov šal. Već sam videla da će pravila biti drugačija, ali je bilo čudno presavijati čika Džulijanov šal. Pomislila sam da se kasnije vratim u svoje skrovište i da ga očistim i stavim sveže lišće.

„Meriket, umrećeš od gladi.“

„Moramo da pazimo“, rekla sam, hvatajući je za ruku da je usporim. „Moramo da se krećemo veoma tiho i obazrivo. Možda su neki od njih još tu i čekaju.“

Ja sam prva pošla po stazi, tiho hodajući, a Konstans i Džonas su išli iza mene. Konstans nije mogla da gazi tiho kao ja, ali se čula veoma malo, a Džonas, naravno, nije pravio nikakve zvukove. Pošla sam stazom koja će nas izvesti iz šume iza kuće, pored povrtnjaka, a kad smo stigle do oboda šume, zastala sam i zadržala Konstans dok nismo pažljivo pogledale da li je ostao bilo ko od njih. U prvom trenutku smo videle samo baštu i kuhinjska vrata, koji su izgledali baš kao i uvek, a onda je Konstans zadahtala i rekla: „Oh, Meriket“, s malim jaukom, a ja sam se veoma trudila da ostanem mirna, jer je nestao vrh naše kuće.

Setila sam se da sam juče stajala i s ljubavlju gledala našu kuću i

misllila kako je uvek bila tako visoka i dosezala do drveća. Danas se kuća završavala iznad kuhinjskog ulaza, u užasu od crnog i iskrivljenog drveta. Videla sam deo prozorskog rama koji još drži slomljeno staklo i pomislila – *To je bio moj prozor; gledala sam kroz taj prozor iz svoje sobe.*

Nije bilo nikoga, niti bilo kakvog zvuka. Zajedno smo se veoma sporo primicale kući, pokušavajući da shvatimo koliko je ružna, razorena i ponižena. Videla sam da se po povrću rasuo pepeo. Salata će morati da se opere pre nego što ću moći da je jedem, a i paradajz. Vatra nije išla ovamo ali je sve – trava, jabuke i mermerna klupa u Konstansinoj bašti – imalo miris dima i sve je bilo prljavo. Kad smo prišle kući, jasnije smo videle da požar nije zahvatio prizemlje, već je morao da se zadovolji spavaćim sobama i tavanom. Konstans je oklevala pred kuhinjskim vratima, ali ih je ranije otvorila hiljadu puta i ona bi sigurno morala da prepoznaju dodir njene ruke, pa je uhvatila rezu i podigla je. Kad je otvorila vrata, izgledalo je da je kuća zadrhtala, mada teško da bi sad još jedna promaja mogla da je rashladi. Konstans je morala da gurne vrata da bi ih otvorila, ali se nije sručila nikakva izgorela građa i nije došlo, kao što sam donekle misllila da bi moglo da dođe, do iznenadnog urušavanja, kao što bi neka kuća, naizgled čvrsta ali zapravo sazdana samo od pepela, mogla da se raspadne na dodir.

„Moja kuhinja“, rekla je Konstans. „Moja kuhinja.“

Stajala je na ulazu i gledala. Pomislila sam da nekako nismo našle pravi put kroz noć, da smo se nekako izgubile i vratile kroz pogrešan procep u vremenu, ili kroz pogrešna vrata, ili kroz pogrešnu bajku. Konstans je stavila ruku na dovratnik da se pridrži i ponovo rekla: „Meriket, moja kuhinja.“

„Moja hoklica je još tu“, rekla sam.

Prepreka zbog koje su se vrata teško otvorila bio je kuhinjski sto okrenut na stranu. Uspravila sam ga pa smo ušle unutra. Dve stolice su bile slomljene, a pod je užasno izgledao s polomljenim sudovima i čašama, i izlomljenim kutijama s hranom, i papirom pocepanim s polica. Tegle sa džemom, sirupom i kečapom bile su razbijene o zidove. Sudopera u kojoj je Konstans prala sudove bila je puna razbijenog stakla, kao da je u njoj planski razbijeno mnogo čaša, jedna za drugom. Fioke za srebrni pribor i pribor za kuvanje bile su izvučene i razbijene o sto i zidove, a srebrni pribor koji su u kući koristile generacije žena Blekvudovih ležao je iskrivljen i rasut po podu. Stolnjaci i salvete koje su žene Blekvudovih obrubile i stalno prale i peglale, krpile i čuvale, istrgnute su iz trpezarijskog kredenca i vučene po kuhinji. Činilo se da je sva imovina i skriveno bogatstvo naše kuće pronađeno, iskidano i

isprljano. Videla sam razbijene tanjire koji su skinuti s najviših polica kredenca, a naša posudica za šećer ukrašena ružama ležala je gotovo pred mojim nogama, bez ručki. Konstans se savila i podigla jednu srebrnu kašiku. „Ovo je bio bakin komplet sa svadbenom šarom“, rekla je i stavila kašiku na sto. Potom je rekla: „Konzervisana hrana“, i okrenula se prema vratima podruma. Bila su zatvorena i ja sam se ponadala da ih oni ljudi možda nisu videli, ili možda nisu imali vremena da siđu dole niz stepenice. Konstans je pažljivo birala put preko poda pa je otvorila vrata podruma i pogledala dole. Pomislila sam na mnoštvo tegli, tako lepo konzervisanih, kako leže izlomljene u lepljivim gomilama po podrumu, ali je Konstans sišla stepenik-dva i rekla: „Ne, sve je u redu. Ovde ništa nije dirano.“ Ponovo je zatvorila vrata podruma i uputila se kroz kuhinju do sudopere da opere ruke i da ih obriše krpom za sudove s poda. „Prvo tvoj doručak“, rekla je.

Džonas je sedeo na pragu na sve jačoj svetlosti sunca i zapanjeno gledao u kuhinju. U jednom trenutku je podigao oči prema meni, pa sam se upitala da li misli da smo ovaj nered napravile Konstans i ja. Videla sam jednu nerazbijenu šolju, pa sam je podigla i stavila na sto, a onda sam se setila da potražim još stvari koje su možda izbegle uništenje. Setila sam se da se jedna od majčinih drezdenskih figurica bezbedno otkotrljala na travu, pa sam se pitala da li se uspešno sakrila i sačuvala. Potraziću je kasnije.

Ništa nije bilo po redu, ništa nije planirano. Nije ličilo ni na jedan drugi dan. U jednom trenutku, Konstans je otišla u podrum i vratila se punih ruku. „Supa od povrća“, rekla je gotovo pevajući, „i džem od jagoda, i pileća supa, i marinirana govedina.“ Stavila je tegle na kuhinjski sto i polako se okrenula, gledajući u pod. „Eno je“, najzad je rekla i otišla do ugla da podigne šerpicu s drškom. Onda se iznenada nečeg setila, pa je spustila šerpicu i uputila se u ostavu. „Meriket“, doviknula je sa smehom, „nisu pronašli brašno u buretu. Niti so. Niti krompir.“

Pronašli su šećer, pomislila sam. Pod je bio pun zrnaca i gotovo živ pod mojim nogama, pa sam pomislila – Naravno. Naravno da su potražili šećer i da su se lepo zabavili. Možda su bacali pune šake šećera jedni na druge, vičući: „Šećer Blekvudovih, šećer Blekvudovih, hoćeš da probaš?“

„Stigli su do polica ostave“, nastavila je Konstans, „žitarice, i začini, i konzerve.“

Polako sam hodala po kuhinji, gledajući u pod. Pomislila sam da su verovatno bacali naramke stvari jer su konzerve hrane bile rasute i iskrivljene kao da su bile bačene u vazduh, a kutije sa žitaricama, čajem i

keksom su bile izgažene nogama i polomljene. Limene kutije sa začinima su bile na okupu, bačene neotvorene u jedan ugao. Pomislila sam da i dalje mogu da osetim slab miris začina iz Konstansinih kolačića, a onda sam videla nekoliko njih, zdrobljene na podu.

Konstans je izašla iz ostave noseći veknu hleba. „Vidi šta nisu pronašli“, rekla je, „a u frižideru ima jaja, mleka i putera.“ Pošto nisu pronašli vrata podruma, nisu pronašli ni frižider koji je bio odmah unutra, pa mi je bilo drago što nisu otkrili jaja da ih umešaju u lom na podu.

U jednom trenutku sam pronašla tri nepolomljene stolice, pa sam ih stavila oko stola gde im je bilo mesto. Džonas je sedeo u mom uglu, na mojoj hoklici, i posmatrao nas. Popila sam pileću supu iz šolje bez drške, a Konstans je oprala jedan nož da namaže puter na hleb. Mada to nisam tad opazila, prošli su naši stari dani i njihov uredan ritam. Ne znam kad sam pronašla te tri stolice i kad sam pojela hleb s puterom, da li sam pronašla stolice, pa onda pojela hleb, ili sam prvo jela, ili sam čak uradila i jedno i drugo istovremeno. U jednom trenutku, Konstans se iznenada okrenula i spustila nož. Krenula je prema zatvorenim vratima čika Džulijanove sobe, pa se onda okrenula nazad malo se smešeći. „Pomislila sam da sam ga čula kako se budi“, rekla je i ponovo sela.

Još nismo ni bile izašle iz kuhinje. I dalje nismo znale koliko nam je kuće ostalo, niti šta bismo mogle da zateknemo kako nas čeka iza zatvorenih vrata u trpezariji i u hodniku. Sedele smo u tišini u kuhinji, zahvalne za stolice, pileću supu i sunčevu svetlost koja dolazi kroz ulaz, još nespremne da krenemo dalje.

„Šta će da urade s čika Džulijanom?“, upitala sam. „Napraviće mu sahranu“, rekla je Konstans s tugom.

„Da li se sećaš ostalih?“

„Bila sam u sirotištu.“

„Pustili su me da odem na sahranu ostalih. Mogu da se setim. Napraviće sahranu za čika Džulijana, i ići će Klarkovi, i Karingtonovi, a sigurno i mala gospođa Rajt. Govoriće jedni drugima koliko im je žao. Gledaće da vide da li smo i mi tu.“

Osetila sam kako gledaju da vide da li smo i mi tu, i zadrhtala sam.

„Sahraniće ga s ostalima.“

„Volela bih da zakopam nešto za čika Džulijana“, rekla sam.

Konstans je ćutala i gledala u prste koji su, mirni i dugački, ležali na stolu. „Otišao je čika Džulijan, i ostali“, rekla je. „Otišao je i najveći deo naše kuće, Meriket. Jedino što je ostalo smo mi.“

„I Džonas.“

„I Džonas. Zaključaćemo se bolje nego ikada.“

„Ali danas je dan kad Helen Klark dolazi na čaj.“

„Ne“, rekla je. „Ne opet. Ne ovde.“

Dokle god smo tiho zajedno sedele u kuhinji, mogle smo da odlazemo gledanje ostatka kuće. Knjige iz biblioteke su i dalje bile na svojoj polici, netaknute, pa sam pretpostavila da niko nije hteo da dira knjige koje pripadaju biblioteci. Na kraju krajeva, postojala je kazna za uništavanje imovine biblioteke.

Konstans, koja je uvek igrala, sad je izgledala kao da nema volje da se pomeri. I dalje je sedela za kuhinjskim stolom s rukama ispruženim pred sobom, ne gledajući unaokolo u lom, i gotovo sanjajući, kao da nikako ne veruje da se jutros uopšte probudila. „Moramo da sredimo kuću“, rekla sam joj s nelagodom, a ona mi se nasmešila preko stola.

Kad sam osetila da više ne mogu da čekam na nju, rekla sam: „Idem da pogledam“, pa sam ustala i otišla do vrata trpezarije. Ona me je posmatrala, ne pomerajući se. Kad sam otvorila vrata trpezarije, osetio se grozan smrad vlage, izgorelog drveta i uništenja, a staklo iz visokih prozora je ležalo po podu, a srebrni servis za čaj je sručen s kredenca, izlupan i pretvoren u groteskne, neprepoznatljive oblike. I ovde su stolice bile izlomljene. Setila sam se da su uzimali stolice i bacali ih kroz prozore i u zidove. Prošla sam kroz trpezariju i ušla u prednji hodnik. Ulazna vrata su stajala širom otvorena a rana sunčeva svetlost je pravila šare po podu hodnika, dodirujući slomljeno staklo i poderane tkanine. Nešto kasnije sam prepoznala da su te tkanine zavese iz salona, koje je naša majka nekada davno dala da se sašiju da budu dugačke preko četiri metra. Napolju nije bilo nikog. Stajala sam na otvorenom ulazu i videla da su po travnjaku tragovi guma automobila i nogu koje su igrale, a tamo gde su prolazila creva bile su barice i blato. Prednja veranda je bila puna krša, a ja sam se setila uredne gomile delimično slomljenog nameštaja koju je sinoć složio vlasnik otpada Harler. Pitala sam se da li planira da danas dođe kamionom i pokupi sve što može, ili je samo složio tu gomilu zato što je voleo velike gomile izlomljenih stvari i nije mogao da odoli potrebi da slaže otpad gde god ga nađe. Sačekala sam na ulazu da se uverim da niko ne gleda, pa sam potrčala niz stepenice i preko trave i pronašla nepolomljenu drezdensku figuricu naše majke skrivenu u korenju jednog žbuna. Pomislila sam da je odnesem Konstans.

Ona je i dalje tiho sedela za kuhinjskim stolom, a kad sam spustila drezdensku figuricu pred nju, nakratko ju je gledala, pa ju je uzela u ruke i stavila na obraz. „Sve je to bilo moja greška“, rekla je. „Nekako je

sve to bilo moja greška.“

„Volim te, Konstans“, rekla sam.

„I ja tebe, Meriket.“

„I hoćeš li da napraviš onu torticu za Džonasa i mene? S ružičastom glazurom i sa zlatnim listićima po obodu?“

Odmahnula je glavom, i na trenutak sam pomislila da neće da mi odgovori, a onda je duboko uzdahnula i ustala. „Prvo ću“, rekla je, „da počistim ovu kuhinju.“

„Šta ćeš da uradiš s ovim?“, upitala sam je, dodirujući drezdensku figuricu samim vrhom prsta.

„Vratiću je tamo gde joj je mesto“, rekla je, a ja sam pošla za njom kad je otvorila vrata prema hodniku i uputila se niz njega do ulaza u salon. U hodniku je bilo manje krša nego u sobama, jer je u njemu bilo manje lomljivih stvari, ali je bilo delova donetih iz kuhinje, pa smo gazile po kašikama i sudovima koji su tu bačeni. Užasnula sam se kad smo ušle u salon i videle kako nas majka s portreta milo gleda dok njen salon leži razoren oko nje. Bela lajsna nalik svadbenoj torti pocrnela je od dima i čađi i nikad više neće biti čista. Bilo mi je još odvratnije da gledam salon nego kuhinju ili trpezariju jer smo ga uvek održavale tako čistim, a i majka je volela tu sobu. Pitala sam se ko je od njih prevrnuo Konstansinu harfu i setila sam se kako je jauknula kad je pala. Ružičasti brokat na stolicama je bio pocepan i prljav, umrljan tragovima mokrih nogu koje su šutirale stolice i gazile po sofí. Prozori su i ovde bili izlomljeni, a pošto su zavese pokidane, lako su mogli da nas vide spolja.

„Mislim da mogu da zatvorim kapke“, rekla sam, jer je Konstans oklevala na ulazu, nespremna da uđe dublje u tu sobu. Izašla sam na verandu kroz razbijeni prozor, pomišljajući da niko ranije nije prošao tuda, i otkrila da lako mogu da otkačim kapke. Kapci su bili visoki kao prozori. Prvobitno je bilo zamišljeno da neko pomoću merdevina zatvori kapke kad prođe leto i kad porodica odlazi u kuću u gradu, ali je toliko mnogo godina prošlo otkako su kapci bili zatvarani da su kuke zarđale i trebalo je samo da zatresem te teške kapke kako bih kuke izvukla iz zida kuće. Zatvorila sam kapke, ali sam mogla da dohvatim samo donju rezu da ih drži. Iznad moje glave su bile još dve reze. Možda ću jedne noći moći da dođem s merdevinama, ali će za sada morati da ih drži ta donja reza. Pošto sam zatvorila kapke na oba visoka prozora salona, pošla sam po verandi i ušla, kako i treba, kroz ulazna vrata, pa u salon u kojem je Konstans sad stajala u polumraku, bez sunčeve svetlosti. Konstans je otišla do kamina i stavila drezdensku figuricu na njeno mesto ispod portreta naše majke i, na jedan kratak tren, velika soba puna senki je

ponovo povratila izgled kakav i treba da ima, a potom se zauvek raspala.

Morale smo da hodamo pažljivo zbog polomljenih stvari na podu. Odmah iza vrata salona je ležao očevo sef, i ja sam se nasmejala, pa čak se i Konstans nasmešila, jer nije odnet i očigledno nije bilo moguće odneti ga nimalo dalje od tog mesta. „Glupost“, rekla je Konstans i dodirnula sef nožnim prstima.

Majci je uvek prijalo kad su se ljudi divili njenom salonu, ali sad niko nije mogao da priđe prozorima i da pogleda unutra, i niko ga više nikad neće videti. Konstans i ja smo zatvorile vrata salona za nama i posle toga ih više nikad nismo otvorile. Konstans je sačekala odmah iza ulaznih vrata, dok sam ja ponovo otišla na verandu i zatvorila kapke na visokim prozorima trpezarije, a onda sam ušla unutra pa smo zatvorile i zaključale ulazna vrata, i onda smo bile bezbedne. Hodnik je bio mračan, a dve uske pruge sunčeve svetlosti su prolazile kroz dva uska staklena prozora postavljena s obe strane vrata. Mogle smo da gledamo napolje kroz to staklo, ali niko nije mogao da vidi unutra, čak i ako primakne oči blizu, jer je hodnik u kući bio mračan. Stepene iznad nas su bile crne i vodile su u mrak ili u izgorele sobe, ali su se promaljale sićušne tačke neba, što je bilo neverovatno. Do sada nas je krov uvek skrivao od neba, ali nisam mislila da bismo na bilo koji način mogle da budemo ranjive odozgo, pa sam odagnala misli o tihim krilatim stvorenjima koja izlaze iz drveća nad kućom da sednu na polomljene izgorele rogove i da vire nadole. Pomislila sam da bi bilo pametno da se stepenište zabarikadira tako što bismo stavile nešto – možda jednu polomljenu stolicu – preko njega. Na polovini stepeništa je ležao jedan dušek, natopljen i prljav. Tu su oni bili stajali s crevima i borili se protiv vatre i ugasili je. Stajala sam na dnu stepenica i gledala nagore, pitajući se gde nam je otišla kuća, zidovi i podovi, kreveti i kutije sa stvarima na tavanu. Izgoreo je očevo sat i majčina kutija od kornjačevine. Mogla sam da osetim dodir vazduha po obrazu. Došao je s neba koje sam mogla da vidim, ali je mirisao na dim i propast. Naša kuća je bila zamak, s kulama, i otvorena ka nebu.

„Vrati se u kuhinju“, rekla je Konstans. „Ne mogu da ostanem ovde.“

Kao deca koja traže školjke, ili kako dve stare dame koje prevrću

uvelo lišće u potrazi za novčićima, vukle smo noge po podu kuhinje, prevrćući izlomljeno smeće da pronađemo stvari koje su još cele i upotrebljive. Kad smo prošle kuhinju uzduž, popreko i ukoso, prikupile smo gomilicu praktičnih stvari na kuhinjski sto, i bilo ih je sasvim dovoljno za nas dve. Bilo je dve šolje s drškama i nekoliko bez njih, šest tanjira i tri činije. Uspele smo da spasimo sve konzerve s hranom neoštećene, ali mene kutije sa začinima su uredno vraćene na svoju policu. Pronašle smo najveći deo srebrnog pribora i većinu smo ispravile najbolje što smo mogle i vratile ga u odgovarajuće fioke. Budući da je svaka mlada Blekvudovih donela u kuću sopstveni srebrni pribor, porcelanski servis i stolnjake, uvek smo imale desetine noževa za puter, kutlača i kašika za serviranje kolača. Majčin najbolji srebrni pribor je bio u uvek sjajnoj kutiji u trpezarijskom kredencu, ali su ga oni pronašli i prosuli po podu.

Jedna od celih šolja je bila zelena, a unutra bledozelena, i Konstans je rekla da ta može da bude moja. „Nikad nisam videla da ju je bilo ko ranije koristio“, rekla je. „Pretpostavljam da je neka baka ili pra-pratetka donela taj komplet u kuću kao svoj svadbeni servis. Nekad je bilo i odgovarajućih tanjira.“ Šolja koju je izabrala Konstans bila je bela s narandžastim cvetovima, i jedan od tanjira joj je odgovarao. „Sećam se kad smo koristili te sudove“, rekla je Konstans. „Taj servis se svakodnevno koristio kad sam bila mala. Servis koji smo tada koristili za najvažnije prilike bio je beo, sa zlatnim obodom. Onda je majka donela novi servis za najvažnije prilike pa se belo-zlatni servis koristio svakodnevno, a ovi sudovi s cvetovima su otišli na policu u ostavi uz druge polurazbijene servise. Ovih poslednjih nekoliko godina sam uvek koristila majčin svakodnevni servis, osim kad je Helen Klark dolazila na čaj. Ješćemo kao dame“, rekla je, „i koristićemo šolje s drškama.“

Kad smo uzele sve što smo htele i mogle da koristimo, Konstans je uzela tešku metlu i uklonila sav krš u trpezariju. „Sad nećemo morati da ga gledamo“, rekla je. Očistila je hodnik da bismo mogle da idemo od kuhinje do ulaznih vrata a da ne prolazimo kroz trpezariju, pa smo zatvorile sva vrata koja vode u trpezariju i nikad ih više nismo otvorile. Pomislila sam na drezdensku figuricu koja je, mala i hrabra, stajala ispod majčinog portreta u mračnom salonu i setila sam se da je nikad nećemo ponovo brisati. Pre no što je Konstans počistila poderane tkanine koje su nekad bile zavese iz salona, zamolila sam je da mi odseče parče gajtana pomoću kojeg su se nekada povlačile i navlačile, pa mi je odsekla komad sa zlatnom kićankom na kraju. Pitala sam se da li bi to mogla biti prava stvar da je zakopam za čika Džulijana.

Kad smo završile i kad je Konstans oribala kuhinjski pod, kuća nam je izgledala čisto i novo. Od ulaznih do kuhinjskih vrata sve je bilo čisto i obrisano. Iz kuhinje je nestalo toliko stvari da je izgledala prazno, ali je Konstans stavila naše šolje, tanjire i činije na jednu policu i pronašla neku posudu da da Džonasu mleko, i bile smo prilično bezbedne. Ulazna vrata su bila zaključana, i kuhinjska vrata su bila zaključana i navučena je reza, a mi smo sedele za kuhinjskim stolom i pile mleko iz svoje dve šolje, a Džonas je pio iz svoje posude kad je neko počeo da kuca na ulazna vrata. Konstans je otrčala u podrum, a ja sam zastala tek dovoljno dugo da se uverim da je na kuhinjskim vratima navučena reza, pa sam pošla za njom. Sele smo na stepenicama podruma i osluškivale. U daljini, na ulaznim vratima, kucanje nije prestajalo, a onda je jedan glas pozvao: „Konstans! Meri Ketrin!“

„To je Helen Klark“, rekla je Konstans šapatom.

„Misliš li da je došla na čaj?“

„Ne. Nikad više.“

Obišla je oko kuće, kao što smo obe znale da će učiniti, i dozivala nas. Kad je pokucala na kuhinjska vrata, zadržale smo dah i nijedna se od nas nije micala jer je gornja polovina kuhinjskih vrata bila od stakla i znale smo da može da vidi unutra, ali smo bile bezbedne na stepenicama podruma, a ona nije mogla da otvori vrata.

„Konstans? Meri Ketrin? Jeste li *unutra*?“ Prodrmla je kvaku vrata kao što to rade ljudi kad žele da se vrata otvore i misle da će uhvatiti vrata nespremna i provući se unutra dok ih brava ne zadrži. „Džime“, rekla je, „*znam* da su unutra. Mogu da vidim da se nešto kuva na šporetu. Morate da otvorite vrata“, rekla je povišujući glas. „Konstans, dođi da razgovaraš sa mnom. Želim da te vidim. Džime“, rekla je, „unutra su i mogu da me čuju, *znam* to.“

„Siguran sam da mogu da te čuju“, rekao je Džim Klark. „Verovatno i u selu mogu da te čuju.“

„Ali sigurna sam da su sinoć pogrešno shvatile te ljude. Sigurna sam da je Konstans bila uznemirena i *moram* da im kažem da niko nije mislio ništa zlo. Konstans, slušaj me, molim te. Želimo da ti i Meri Ketrin dođete u našu kuću dok ne budemo mogli da odlučimo šta da radimo s vama. Sve je u redu, zaista jeste. Sve ćemo da zaboravimo.“

„Misliš li da će da prevrne kuću?“, šapnula sam Konstans, a Konstans je bez reči odmahнула glavom.

„Džime, misliš li da bi mogao da razvališ vrata?“

„Nikako. Ostavi ih na miru, Helen, izaći će kad budu spremne.“

„Ali Konstans tako *ozbiljno* shvata te stvari. Sigurna sam da je sad

preplašena.“

„Ostavi ih na miru.“

„Ne mogu da se ostave na miru. To je apsolutno najgora moguća stvar za njih. Hoću da odu odavde i da budu sa mnom u našoj kući gde mogu da se brinem o njima.“

„Ne izgleda da žele da dođu“, rekao je Džim Klark.

„Konstans! Konstans! Znam da si unutra. Dođi i otvori vrata.“

Razmišljala sam da bismo verovatno mogle da stavimo neku tkaninu ili komad kartona preko prozora na kuhinjskim vratima. Jednostavno neće valjati da Helen Klark stalno viri unutra i gleda šerpe kako se kuvaju na šporetu. Mogle bismo da zakačimo zavese jednu za drugu po prozorima kuhinje, pa bismo, ako bi prozori bili potpuno pokriveni, možda mogle mirno da sedimo za stolom kad Helen Klark dođe da lupa spolja, i da ne moramo da se krijemo na stepenicama podruma.

„Hajde da idemo“, rekao je Džim Klark. „Neće ti odgovoriti.“

„Ali hoću da ih povedem kući sa sobom.“

„Uradili smo šta smo mogli. Vrat ćemo se drugi put, kad budu raspoloženije da te vide.“

„Konstans! Konstans, *molim* te, odgovori mi.“

Konstans je uzdisala i iznervirano i gotovo nečujno kuckala prstima po ogradi stepeništa. „Volela bih da požuri“, rekla mi je na uvo, „iskipeće mi supa.“

Helen Klark je neprestano dozivala, idući nazad oko kuće ka njihovom automobilu i vičući: „Konstans! Konstans!“, kao da smo možda negde u šumi, možda na nekom drvetu, ili ispod listova salate, ili čekamo iza nekog žbuna da iskočimo pred nju. Kad smo, u daljini, čule kako kreće njihov automobil, izašle smo iz podruma i Konstans je isključila supu, a ja sam otišla niz hodnik do ulaznih vrata da se uverim da su otišli i da su vrata dobro zaključana. Videla sam kako njihov automobil skreće sa prilaznog puta i pomislila da još mogu da čujem Helen Klark kako doziva: „Konstans! Konstans!“

„Sigurno je želela čaj“, rekla sam Konstans kad sam se vratila u kuhinju.

„Imamo samo dve šolje s drškama“, rekla je Konstans. „Ona ovde više nikad neće piti čaj.“

„Dobro je što nema čika Džulijana, inače bi jedno od nas moralo da koristi polomljenu šolju. Da li ćeš srediti čika Džulijanovu sobu?“

„Meriket.“ Konstans se okrenula od šporeta i pogledala me. „Šta ćemo da radimo?“

„Sredile smo kuću. Jele smo. Krile smo se od Helen Klark. Šta ćemo da radimo?“

„Gde ćemo da spavamo? Kako ćemo znati koliko je sati? Šta ćemo da obučemo?“

„Zašto moramo da znamo koliko je sati?“

„Hrana neće da nam traje večno, čak ni ona konzervisana.“

„Možemo da spavamo u mom skloništu pored potoka.“

„Ne, to je dobro za skrivanje, ali moraš da imaš pravi krevet.“

„Na stepeništu sam videla jedan dušek. Verovatno s mog starog kreveta. Možemo da ga dovučemo dole, očistimo i osušimo na suncu. Jedan ugao je nagoreo.“

„Dobro“, rekla je Konstans. Zajedno smo otišle do stepeništa i nelagodno uhvatile dušek. Bio je neprijatno vlažan i prljav. Povlačeći ga zajedno, vukle smo ga kroz hodnik, i on je usput pokupio komadiće drveta i stakla, pa smo ga preko Konstansinog čistog kuhinjskog poda prebacile do kuhinjskih vrata. Pre no što sam otključala vrata, pažljivo sam osmotrila u svim pravcima, ali je bilo bezbedno. Odvukle smo dušek na travnjak i stavile ga na sunce pored majčine mermerne klupe.

„Baš ovde je nekad sedeo čika Džulijan“, rekla sam.

„Danas bi bio dobar dan za čika Džulijana da sedi na suncu.“

„Nadam se da mu je bilo toplo kad je umro. Možda se nakratko setio sunca.“

„Njegov šal je bio kod mene. Nadam se da mu nije bio potreban. Meriket, zasadiću nešto ovde gde je on nekad sedeo.“

„Ja ću da zakopam nešto za njega. Šta ćeš da zasadiš?“

„Cveće.“ Konstans se nagnula i nežno dodirnula travu. „Neko žuto cveće.“

„Izgledaće čudno, baš nasred travnjaka.“

„Mi ćemo znati zašto je tu, a niko drugi ga nikad neće videti.“

„A i ja ću zakopati nešto žuto, da čika Džulijanu bude toplo.“

„Ali ipak, moja lenja Meriket, prvo ćeš da doneseš lonac vode i da oribaš taj dušek. A ja ću ponovo da operem kuhinjski pod.“

Bićemo veoma srećne, pomislila sam. Bilo je baš mnogo toga da se uradi, i da se uredi potpuno novi ritam dana, ali sam mislila da ćemo biti veoma srećne. Konstans je bila bleđa i još tužna zbog onoga što su uradili njenoj kuhinji, ali je oribala svaku policu i mnogo puta oprala sto, i prozore, i pod. Naši sudovi su divno stajali na svojoj polici, a konzerve i nepolomljene kutije hrane koje smo spasle zauzele su znatan prostor u ostavi.

„Mogla bih da obučim Džonasa da donosi zečeve za paprikaš“,

rekla sam joj i ona se nasmejala, a Džonas ju je pogledao ravnodušno.

„Taj mačak je toliko navikao da živi na pavlaci, kolačima s rumom i jajima na puteru da sumnjam da bi mogao da uhvati i skakavca“, rekla je.

„Mislim da paprikaš od skakavaca ne bi mogao da mi se svidi.“

„U svakom slučaju, *sad* pravim pitu s lukom.“

Dok je Konstans prala kuhinju, ja sam pronašla veliku kartonsku kutiju koju sam pažljivo rastavila, pa sam tako dobila nekoliko velikih komada kartona da prekrijem stakleni prozor na kuhinjskim vratima. Čekić i ekseri su bili u šupi, gde ih je Čarls Blekvud stavio pošto je pokušao da popravi polomljeni stepenik, pa sam zakucavala karton po vratima dok staklo nije bilo potpuno pokriveno i niko nije mogao da vidi unutra. Još kartona sam zakucala preko dva kuhinjska prozora, i kuhinja je bila mračna, ali bezbedna. „Bilo bi bezbednije da pustimo da se kuhinjski prozori isprljaju“, rekla sam Konstans, ali se ona prenerazila i rekla: „Neću da živim u kući s prljavim prozorima.“

Kad smo završile kuhinju, bila je veoma čista, ali nije mogla da se sija jer je bilo tako malo svetlosti, i znala sam da Konstans nije zadovoljna. Ona je volela sjaj sunca i blistavost, i da kuva u lepoj svetloj kuhinji. „Možemo da držimo vrata otvorena“, rekla sam, „ukoliko sve vreme pažljivo motrimo. Čućemo ako bilo koji automobil stane pred kućom. Kad budem mogla“, rekla sam, „pokušaću da smislim kako da napravim prepreke duž bočnih strana kuće tako da niko ne može da je obiđe i dođe sa zadnje strane.“

„Sigurna sam da će Helen Klark ponovo pokušati.“

„U svakom slučaju, *sad* ne može da gleda unutra.“

Primicalo se popodne. Čak i uz otvorena vrata, sunce je ulazilo samo malo po podu, a Džonas je došao do Konstans kod šporeta, tražeći večeru. Kuhinja je bila topla i udobna, poznata i čista. *Bilo bi lepo da imamo kamin u njoj*, pomislila sam. *Mogle bismo da sedimo pored vatre*, a onda sam pomislila – Ne, *već smo imale vatru*.

„Idem da proverim da li su zaključana ulazna vrata“, rekla sam. Bila su zaključana i nije bilo nikoga napolju. Kad sam se vratila u kuhinju, Konstans je rekla: „Sutra ću da očistim čika Džulijanovu sobu. Toliko nam je malo kuće ostalo da treba sva da bude veoma čista.“

„Da li ćeš ti da spavaš tamo? U čika Džulijanovom krevetu?“

„Ne, Meriket. Hoću da ti spavaš tamo. To je jedini krevet koji imamo.“

„Meni nije dozvoljeno da ulazim u čika Džulijanovu sobu.“

Nakratko je začutala, gledajući me radoznalo, pa me je onda upitala:

„Iako čika Džulijana više nema, Meriket?“

„Osim toga, ja sam pronašla dušek, i očistila ga, a on je iz mog kreveta. Hoću da stoji na podu u mom uglu.“

„Luckasta Meriket. Bilo kako bilo, bojim se da ćemo večeras obe da ležimo na podu. Dušek se neće osušiti do sutra, a čika Džulijanov krevet nije čist.“

„Mogu da donesem granje iz svog skrovišta, i lišće.“

„Na moj čisti kuhinjski pod?“

„Ali doneću i ćebe, i čika Džulijanov šal.“

„Ideš napolje? Sad? Skroz do tamo?“

„Napolju nema nikoga“, rekla sam. „Skoro je mrak i mogu da idem veoma bezbedno. Ako bilo ko dođe, zatvori vrata i zaključaj ih. Ako vidim da su vrata zatvorena, sačekaću kod potoka dok ne budem mogla da se bezbedno vratim kući. A povešću i Džonasa da me štiti.“

Trčala sam sve do potoka, ali je Džonas bio brži i čekao me je kad sam došla do skrovišta. Bilo je dobro što sam trčala, i dobro što sam se ponovo vratila u kuću i videla otvorena kuhinjska vrata i toplu svetlost unutra. Kad smo Džonas i ja ušli, zatvorila sam vrata i navukla rezu, pa smo bili spremni za noć.

„Dobra je večera“, rekla je Konstans, ugrejana i srećna zbog kuvanja. „Meriket, dođi i sedi.“ Pošto su vrata bila zatvorena, morala je da upali svetlo na plafonu, a naši sudovi su bili uredno poređani na stolu. „Sutra ću pokušati da izgancam srebrni pribor“, rekla je, „i moramo da unesemo stvari iz bašte.“

„Salata je puna pepela.“

„Isto tako, sutra ću“, rekla je Konstans, gledajući u crne kvadrate kartona koji su prekrivali prozore, „pokušati da smislim nekakve zavese da sakriju tvoj karton.“

„Sutra ću da stavim prepreke duž bočnih strana kuće. Sutra će Džonas da nam uhvati zeca. Sutra ću da pogađam za tebe koliko je sati.“

U daljini, pred kućom, zaustavio se jedan automobil, a mi smo bile tihe i gledale jedna u drugu. *Sad* – pomislila sam – *sad ćemo saznati koliko smo bezbedne*, pa sam ustala i proverila da li je na kuhinjskim vratima navučena reza. Nisam mogla da vidim napolje kroz karton, pa sam bila sigurna da ni oni ne mogu da vide unutra. Kucanje je počelo na ulaznim vratima, ali nije bilo vremena da se proveri da li su ulazna vrata zaključana. Kucali su samo nakratko, kao da su sigurni da nismo u prednjem delu kuće, pa smo ih čule kako se spotiču u tami dok su pokušavali da prođu s bočne strane kuće da dođu iza. Čula sam glas Džima Klarka i još jedan, za koji sam se setila da je glas doktora Levija.

„Ništa ne mogu da vidim“, rekao je Džim Klark. „Ovde je mrkli mrak.“

„Na jednom od prozora malo probija svetlost.“

Na kojem, začudila sam se. Koji prozor još propušta svetlost?

„Unutra su, sigurno“, rekao je Džim Klark. „Ne bi mogle da budu nigde drugde.“

„Samo hoću da znam da li su povređene, ili bolesne. Ne sviđa mi se pomisao da su zatvorene unutra a da im treba pomoć.“

„Treba da ih povedem kući sa sobom“, rekao je Džim Klark.

Došli su do zadnjih vrata. Glasovi su im bili odmah ispred vrata, a Konstans je pružila ruku preko stola prema meni. Ako bude izgledalo da mogu da pogledaju unutra, mogle bismo da otrčimo zajedno u podrum. „Prokleta kuća je skroz zatvorena daskama“, rekao je Džim Klark, a ja sam pomislila – *Prava stvar, o, to je prava stvar*. Zaboravila sam da ima pravih dasaka u šupi. Uopšte nisam pomislila ni na šta osim na karton, koji je previše slab.

„Gospođice Blekvud!“, pozvao je doktor, a jedan od njih je pokucao na vrata. „Gospođice Blekvud! Ja sam, doktor Levi.“

„I ja, Džim Klark. Helenin muž. Helen je veoma zabrinuta za vas.“

„Da li ste povređene? Bolesne? Da li vam treba pomoć?“

„Helen želi da dođete kod nas. Ona vas očekuje.“

„Slušajte“, rekao je doktor, a ja sam pomislila da je primeo lice veoma blizu staklu, gotovo ga dodirujući. Govorio je veoma prijateljskim glasom, i tiho. „Slušajte, niko vas neće povrediti. Mi smo vam prijatelji. Došli smo skroz ovamo da vam pomognemo i da se uverimo da ste dobro, i ne želimo da vam dosađujemo. U stvari, obećavamo da uopšte nećemo da vam dosađujemo, nikad više, ako nam samo jednom kažete da ste dobro i bezbedno. Samo jednu reč.“

„Ne možete samo da pustite ljude da se stalno brinu za vas“, rekao je Džim Klark.

„Samo jednu reč“, rekao je doktor. „Sve što treba da uradite je da kažete da ste dobro.“

Čekali su. Mogla sam da osetim kako pribijaju lica uz staklo, žarko želeći da vide unutra. Konstans me je pogledala preko stola i malo se nasmešila, pa sam joj i ja uzvratila osmehom. Naša zaštita je bila dobra i oni nisu mogli da vide unutra.

„Slušajte“, rekao je doktor i malo podigao glas: „slušajte, sutra je Džulijanova sahrana. Mislili smo da želite da znate.“

„Već ima mnogo cveća“, rekao je Džim Klark. „Baš bi vam bilo drago da vidite sve to cveće. Mi smo ga poslali, i Rajtovi, i Karingtonovi.

Mislim da biste se malo drugačije osećale u vezi sa svojim prijateljima kad biste mogle da vidite cveće koje smo svi mi poslali Džulijanu.“

Upitala sam se zašto bismo se osećale drugačije kad bismo videle ko je poslao cveće čika Džulijanu. Čika Džulijan zatrpan cvećem, preplavljen cvećem, sigurno ne bi ličio na čika Džulijana kojeg smo gledale svakog dana. Možda će gomila cveća grejati mrtvog čika Džulijana. Pokušala sam da zamislim čika Džulijana mrtvog, ali sam samo mogla da se setim kako izgleda kad spava. Zamislila sam kako Klarkovi, Karingtonovi i Rajtovi sipaju naramke cveća po jadnom starom čika Džulijanu, bespomoćno mrtvom.

„Znate, ne dobijate ništa time što ćete oterati svoje prijatelje. Helen mi je rekla da vam kažem...”

„Slušajte.“ Mogla sam da osetim kako se pribijaju uz vrata. „Niko vam neće dosađivati. Samo nam kažite da li ste dobro.“

„Znate, nećemo stalno da dolazimo. Ima granice koliko prijatelji mogu da istrpe.“

Džonas je zevnuo. U tišini, Konstans se okrenula, polako i pažljivo, nazad ka svom mestu za stolom, podigla pogačicu s puterom i uzela jedan sićušan, tih zalogaj. Htela sam da se nasmejem i stavila sam ruke preko usta. Konstans koja tiho jede pogačicu je bila smešna, kao lutka koja se pretvara da jede.

„Dođavola“, rekao je Džim Klark. Zakucao je na vrata. „Dođavola“, rekao je.

„Po poslednji put“, rekao je doktor, „znamo da ste unutra. Po poslednji put, hoćete li samo...”

„Ma, hajdemo“, rekao je Džim Klark, „nije vredno sveg ovog vikanja.“

„Slušajte“, rekao je doktor, a ja sam pomislila da je stavio usta na vrata, „jednog dana će vam biti *potrebna* pomoć. Razbolećete se, ili povrediti. Biće vam *potrebna* pomoć. *Tada* nećete čekati ni...”

„Ostavi ih“, rekao je Džim Klark. „Hajde.“

Čula sam im korake dok idu oko kuće i pitala sam se da li nas obmanjuju tako što se pretvaraju da odlaze pa se tiho vraćaju da stoje bez ijednog zvuka ispred vrata i čekaju. Pomislila sam kako Konstans tiho jede pogačicu unutra, a Džim Klark tiho osluškuje napolju, i niz kičmu mi se spustila mala, hladna jeza. Možda na svetu više nikad neće biti zvuka. Onda se automobil ispred kuće pokrenuo i čule smo kako odlazi, pa je Konstans spustila viljušku na tanjir s malim treskom, a ja sam ponovo počela da dišem i rekla: „Šta misliš, gde drže čika Džulijana?“

„Na istom onom mestu“, rekla je Konstans odsutno, „u gradu. Meriket“, rekla je, iznenada podigavši pogled.

„Molim, Konstans?“

„Hoću da ti se izvinim. Sinoć sam bila zla.“

Bila sam nepomična i hladna dok sam je gledala i prisećala se.

„Bila sam veoma zla“, rekla je. „Nikad nije trebalo da te podsetim zašto su svi oni umrli.“

„Onda nemoj sad da me podsećaš.“ Nisam mogla da pomerim ruku da je ispružim i uhvatim njenu.

„Htela sam da to zaboraviš. Nikad nisam htela da govorim o tome, nikad, i žao mi je što sam to uradila.“

„Stavila sam ga u šećer.“

„Znam. I tad sam znala.“

„Ti nikad nisi koristila šećer.“

„Ne.“

„Zato sam ga stavila u šećer.“

Konstans je uzdahnula. „Meriket“, rekla je, „nikad više nećemo da pričamo o tome. Nikad.“

Naježila sam se, ali mi se ona nežno nasmejala pa je sve bilo u redu.

„Volim te, Konstans“, rekla sam.

„I ja tebe, moja Meriket.“

Džonas je sedeo na podu, i spavao na podu, pa sam pomislila da ni meni to ne bi trebalo da bude mnogo teško. Konstans je trebalo da stavi lišće i meku mahovinu ispod čebeta, ali nismo mogle ponovo da prljamo pod. Ja sam svoje čebe stavila u ugao pored svoje hoklice jer je to bilo mesto koje sam najbolje poznavala, a Džonas se popeo na hoklicu i sedeo je na njoj, gledajući odozgo u mene. Konstans je ležala na podu pored šporeta. Bilo je mračno, ali sam preko kuhinje mogla da vidim bledilo na njenom licu. „Da li ti je udobno?“, upitala sam je, a ona se nasmejala.

„Provela sam mnogo vremena u ovoj kuhinji“, rekla je, „ali nikad ranije nisam probala da ležim na njenom podu. Tako sam se dobro starala o njoj da mislim da mora da me srdačno primi.“

„Sutra ćemo doneti salatu.“

Naši dani su polako ušli u ritam i uobličili se u srećan život. Svakog jutra sam, kad se probudim, išla niz hodnik da proverim da li su zaključana ulazna vrata. Najaktivnije smo bile u veoma ranu zoru jer tada nikad nikog nije bilo u blizini. Nismo uvidele da će, pošto su kapije otvorene a put stavljen u javnu upotrebu, dolaziti deca. Jednog jutra sam stajala pored ulaznih vrata, gledajući kroz uski stakleni prozor, i videla decu kako se igraju na našem travnjaku ispred kuće. Možda su ih poslali roditelji da istraže put i da provere da li se njime može prolaziti, ili možda deca nikad ne mogu da odole da se svuda igraju. Izgledalo je da im je malo nelagodno što se igraju ispred naše kuće, a glasovi su im bili prigušeni. Pomislila sam da se možda samo pretvaraju da se igraju, jer su deca i od njih se očekuje da se igraju, a da su možda zapravo poslati ovamo da nas nadziru, slabo maskirani u decu. Dok sam ih gledala, zaključila sam da nisu baš uverljivi. Kretali su se nepristojno, i nijednom, koliko sam mogla da vidim, nisu bacili pogled na našu kuću. Pitala sam se koliko brzo će se prikrasti do naše verande i pribiti svoja mala lica uz kapke, pokušavajući da gledaju kroz pukotine. Konstans je prišla iza mene i pogledala napolje preko mog ramena. „To su deca neznanaca“, rekla sam joj. „Nemaju lica.“

„Imaju oči.“

„Pretvaraj se da su ptice. Ne mogu da nas vide. Još to ne znaju, ne žele da u to poveruju, ali nas nikad više neće videti.“

„Sad kad su jednom došli, pretpostavljam da će opet dolaziti.“

„Svi neznanci će da dolaze, ali ne mogu da vide unutra. A sad, molim te, mogu li da dobijem doručak?“

Kuhinja je ujutro uvek bila mračna dok ne otključam kuhinjska vrata i ne otvorim ih da pustim unutra sunčevu svetlost. Tada bi Džonas otišao da sedne na prag i da se sunča a Konstans bi pevala dok nam sprema doručak. Posle doručka, ja bih sedela na pragu sa Džonasom dok Konstans pere kuhinju.

Stavljanje prepreka duž bočnih strana kuće je bilo lakše nego što

sam očekivala. To sam uspela da uradim za jednu noć dok mi je Konstans držala baterijsku lampu. S obe strane kuće je bilo po jedno mesto gde je drveće i žbunje raslo blizu nje, štiteći zadnju stranu kuće i sužavajući stazu koja je bila jedini put oko nje. Donosila sam komad po komad sa gomile otpada koju je gospodin Harler napravio na prednjoj verandi, i nagomilala slomljene daske i nameštaj na najužem mestu. Naravno, to nikog ne bi stvarno sprečilo da prođe. Deca bi lako mogla da se popnu preko, ali ako bi iko zaista pokušao da prođe preko toga, nastala bi dovoljna buka od padanja polomljenih dasaka da bi nam dala mnogo vremena da zatvorimo i zaključamo kuhinjska vrata. Pronašla sam neke daske oko šupe i grubo ih zakucala preko stakla kuhinjskih vrata, ali mi se nije svidelo da ih stavim kao prepreku uz bočne strane kuće gde bi bilo ko mogao da ih vidi i da sazna kako sam to trapavo napravila. *Možda bih, rekla sam sebi, mogla da se oprobam u popravci polomljenog stepenika.*

„Zašto se sad smeješ?“, upitala me je Konstans.

„Pomišljam da smo na Mesecu, ali nije baš kako sam pretpostavljala da će da bude.“

„Ipak, ovo je veoma srećno mesto.“ Konstans je donosila doručak na sto: kajganu, prepečene pogačice i džem od kupina koji je napravila jednog zlatnog leta.

„Trebalo bi da unesemo što više hrane u kuću“, rekla je. „Ne volim da mislim o tome kako nas bašta čeka da dođemo i da pokupimo ono što raste. I mnogo bolje bih se osećala kad bismo imale više hrane koja je stavljena na sigurno u kuću.“

„Poći ću na svom krilatom konju da ti donesem cimet i timijan, zeleniš i karanfilić, žutu hajdučicu i kupus.“

„I rabarbaru.“

Kad smo otišle u baštu mogle smo da ostavimo kuhinjska vrata otvorena jer smo jasno mogle da vidimo da li se neko približava mojim preprekama i da, ako treba, otrčimo nazad u kuću. Ponela sam korpu pa smo donele salatu, još sivu od pepela, i rotkvice, paradajz i krastavce, a kasnije i bobice i dinje. Voće i povrće sam obično jela dok je još vlažno od zemlje i vazduha, ali nisam volela da jedem ništa dok je još prljavo od pepela sa naše izgorele kuće. Najveći deo prašine i čađi je bio oduvan i vazduh oko bašte je bio svež i čist, ali je dim bio u zemlji i mislila sam da će da bude tu zauvek.

Čim smo se bezbedno smestile, Konstans je otvorila čika Džulijanovu sobu i očistila je. Iznela je čaršave sa čika Džulijanovog kreveta, i ćebad, i oprala ih u sudoperi, pa ih je prostrla napolju da se

suše na svetlosti sunca. „Šta ćeš da radiš s čika Džulijanovim papirima?“, upitala sam je, a ona je oslonila ruke na ivicu sudopere, oklevajući. „Mislim da ću sve da ih čuvam u kutiji“, najzad je rekla. „Mislim da ću kutiju da odnesem dole u podrum.“

„I da je sačuvaš?“

„I da je sačuvam. Voleo bi da misli da se s njegovim papirima postupa s poštovanjem. A ja ne bih htela da čika Džulijan posumnja da njegovi papiri nisu sačuvani.“

„Bolje da odem i da vidim da li su zaključana ulazna vrata.“

Napolju, na našem travnjaku ispred kuće, često su bila deca i igrala svoje tihe igre, ne gledajući u kuću, krećući se nespretno, kratkim žustrim trkom, i šamarajući jedno drugo bez razloga. Kad god sam proveravala da bih se uverila da su ulazna vrata zaključana, pogledala sam napolje da vidim da li su deca tu. Sad sam veoma često viđala ljude kako idu našom stazom, koristeći je da odu od jednog mesta na drugo, i spuštajući svoje noge tamo gde su nekad prolazile samo moje. Mislila sam da koriste stazu iako to ne žele, kao je da svako od njih morao da je jednom pređe kako bi pokazao da se to može, ali sam mislila da je više puta prošlo samo njih nekoliko, onih prkosnih i punih mržnje.

To dugo popodne sam provela u sanjarenju dok je Konstans čistila čika Džulijanovu sobu. Sedela sam na pragu, dok je Džonas spavao kraj mene, i posmatrala mirnu bezbednu baštu.

„Meriket, pogledaj“, rekla je Konstans dolazeći do mene s punim rukama odeće. „Pogledaj, čika Džulijan je imao dva odela, i kaput, i šešir.“

„Nekad je normalno hodao. Sam nam je to rekao.“

„Jedva mogu da se setim kako je jednog dana, pre mnogo godina, krenuo da kupi odelo, i mislim da je kupio jedno od ovih odela. Ni jedno ni drugo nije mnogo nošeno.“

„Šta li je nosio tog poslednjeg dana s njima? Koju je kravatu imao za večerom? Sigurno bi voleo da se to pamti.“

Gledala me je neko vreme, bez osmeha. „Teško da je bilo neko od ovih. Kad sam posle došla po njega, u bolnicu, nosio je pidžamu i bade-mantil.“

„Možda bi sad trebalo da ima jedno od tih odela.“

„Verovatno je sahranjen u nekom starom odelu Džima Klarka.“ Konstans je pošla prema podrumu pa zastala: „Meriket?“

„Molim, Konstans?“

„Da li shvataš da su ove čika Džulijanove stvari jedina odeća koja je ostala u našoj kući? Sva moja odeća je izgorela, a i sva tvoja.“

„I sva njihova na tavanu.“

„Imam samo ovu ružičastu haljinu koja je na meni.“ Pogledala sam nadole. „A ja nosim ovu braon.“

„A tvoja treba da se opere i zakrpi. Meriket moja, kako *možeš* da toliko cepaš odeću?“

„Istkaću odeću od lišća. Odmah. Sa žirevima umesto dugmadi.“

„Meriket, budi ozbiljna. Moraćemo da nosimo odeću čika Džulijana.“

„Nije mi dozvoljeno da diram čika Džulijanove stvari. Staviću postavu od mahovine, za hladne zimske dane, i šešir napravljen od ptičjeg perja.“

„To bi sve moglo da bude veoma dobro za Mesec, gospođice Šašavice. Što se mene tiče, na Mesecu možeš da nosiš i odeću od krzna kao Džonas. Ali ovde, u našoj kući, ima da nosiš jednu od starih košulja svog čika Džulijana, a možda i njegove pantalone.“

„A pretpostavljam i čika Džulijanov bade-mantil i pidžamu. Ne. Nije mi dozvoljeno da diram čika Džulijanove stvari. Nosiću lišće.“

„Ali dozvoljeno ti je. Ja ti kažem da ti je dozvoljeno.“

„Ne.“

Uzdahnula je. „Pa“, rekla je, „verovatno ćeš gledati mene kako ih nosim.“ Onda je stala, pa se nasmejala, pa me je pogledala, pa se opet nasmejala.

„Konstans?“, rekla sam.

Stavila je čika Džulijanovu odeću preko naslona jedne stolice i, smejući se i dalje, ušla u ostavu i otvorila jednu od fioka. Setila sam se šta je pošla da uzme, pa sam se i ja nasmejala. Potom se vratila i spustila gomilu stolnjaka pored mene.

„Ovi će ti baš lepo stajati, elegantna Meriket. Pogledaj. Kako ćeš se osećati u ovom, s rubom od žutih cvetova? Ili ovom crveno-belom kariranom? Bojim se da je damast previše krut da bi bio udoban, a osim toga je i krpljen.“

Ustala sam i stavila karirani crveno-beli stolnjak uz sebe. „Možeš da mi isečeš otvor za glavu“, rekla sam. Bila sam zadovoljna.

„Nemam pribor za šivenje. Moraćeš jednostavno da ga vežeš oko struka nekim kanapom ili da ga pustiš da visi kao toga.“

„Damast ću da koristim kao ogrtač. Ko drugi nosi ogrtač od damasta?“

„Meriket, oh, Meriket.“ Konstans je ispustila stolnjak koji je držala i stavila ruke oko mene. „Šta sam uradila svojoj maloj Meriket?“, rekla je. „Nema kuću. Nema hranu. A obučena je u stolnjak. Šta sam *uradila*?“

„Konstans“, rekla sam. „Volim te, Konstans.“

„Obučena u stolnjak kao krpena lutka.“

„Konstans. Bićemo veoma srećne, Konstans.“

„Oh, Meriket“, rekla je, držeći me.

„Slušaj me, Konstans. Bićemo veoma srećne.“

Odmah sam se obukla, ne želeći da dam Konstans više vremena za razmišljanje. Odabrala sam crveno-beli karirani stolnjak, a kad je Konstans isekla otvor za moju glavu, uzela sam gajtan s kićankom, koji je Konstans odsekla sa salonskih zavesa, i vezala sam ga oko sebe kao kaiš, pa sam, mislila sam, izgledala veoma lepo. Konstans je isprva bila tužna, i tužno se okrenula u stranu kad me je videla, pa je žestoko ribala u sudoperi da opere moju braon haljinu, ali se meni moja odeća svidela, pa sam igrala u njoj, i ona se uskoro ponovo nasmešila, a onda mi se smejala.

„Robinzon Kruso se oblačio u životinjske kože“, rekla sam joj. „On nije imao vesele tkanine sa zlatnim kaišem.“

„Moram da kažem da nikad ranije nisi izgledala toliko vedro.“

„Ti ćeš da nosiš čika Džulijanove kože. Ja više volim svoj stolnjak.“

„Mislim da je taj koji sad nosiš pre mnogo godina korišćen za letnje doručke na travnjaku. Naravno, karirani crveno-beli stolnjak nikada ne bi bio korišćen u trpezariji.“

„Ponekad ću biti letnji doručak na travi, a ponekad svečana večera uz svetlost sveća, a ponekad...“

„Veoma prljava Meriket. Imaš finu haljinu, ali ti je lice prljavo. Izgubile smo skoro sve, mlada damo, ali bar još imamo čistu vodu i češalj.“

Za jednu stvar u vezi s čika Džulijanovom sobom baš smo imale sreće. Ubedila sam Konstans da iznese njegova kolica i da ih odgura kroz baštu kako bismo ojačale moju prepreku. Izgledalo je čudno videti Konstans kako gura praznu stolicu, pa sam nakratko pokušavala da ponovo vidim čika Džulijana kako se vozi s rukama na krilu, ali sve što je ostalo od čika Džulijana bila su pohabana mesta na kolicima i maramica ugurana ispod jastuka sedišta. Ipak, kolica bi bila moćna na mojoj prepreci, jer bi njihovo prazno mesto mrtvog čika Džulijana stalno paralisalo poglede uljeza. Mučila me je pomisao da bi čika Džulijan

mogao potpuno da nestane, sad kad su njegovi papiri u kutiji a kolica na prepreci, i kad je bačena njegova četkica za zube, i kad je čak i čika Džulijanov miris nestao iz njegove sobe, ali kad je zemlja bila meka Konstans je zasadila bokor žutih ruža na čika Džulijanovom mestu na travnjaku, a ja sam jedne noći sišla do potoka i zakopala pored vode čika Džulijanovu zlatnu olovku s njegovim inicijalima, tako da potok uvek izgovara njegovo ime. Džonas je počeo da ulazi u čika Džulijanovu sobu, u koju nikad ranije nije išao, ali ja nisam ulazila.

Helen Klark je još dva puta došla do naših vrata, kucala, dozivala i molila nas da se javimo, ali smo mi tiho sedele, i kad je otkrila da ne može da prođe oko kuće zbog moje prepreke, rekla nam je sa ulaznih vrata da se više neće vraćati – i nije se vratila. Jedne večeri, možda večeri onog dana kad je Konstans zasadila bokor ruža za čika Džulijana, dok smo sedele za stolom i večerale, začule smo veoma tiho kucanje na ulaznim vratima. To kucanje je bilo previše tiho za Helen Klark, pa sam ustala od stola i tiho požurila niz hodnik da bih se uverila da su ulazna vrata zaključana, a Konstans je, iz radoznalosti, pošla za mnom. Tiho smo se pribile uz vrata i osluškivale.

„Gospođice Blekvud?“, rekao je neko spolja, tihim glasom. Upitala sam se da li sumnja da smo tako blizu njega. „Gospođice Konstans? Gospođice Meri Ketrin?“

Napolju nije bilo sasvim mračno, ali smo unutra, gde smo stajale, samo nejasno mogle da vidimo jedna drugu, dva bleđa lica prislonjena uz vrata. „Gospođice Konstans?“, ponovo je rekao. „Slušajte.“

Pomislila sam da okreće glavu levo-desno da bi se uverio da ga niko ne vidi. „Slušajte“, rekao je, „doneo sam pile.“

Tiho je pokucao na vrata. „Nadam se da možete da me čujete“, rekao je. „Doneo sam pile. Moja žena ga je spremila, lepo ga je ispekla, a ima i malo kolačića i pite. Nadam se da možete da me čujete.“

Mogla sam da vidim da su se Konstansine oči raširile od čuda. Ja sam zurila u nju a ona u mene.

„Gospođice Blekvud, stvarno se nadam da možete da me čujete. Ja sam slomio jednu od vaših stolica i žao mi je.“ Ponovo je pokucao na vrata, veoma tiho. „Pa dobro“, rekao je. „Samo ću da spustim ovu korpu ovde na vaš prag. Nadam se da ste me čule. Zbogom.“

Slušale smo tihe korake kako odlaze, a Konstans je malo kasnije rekla: „Šta ćemo da radimo? Da li da otvorimo vrata?“

„Kasnije“, rekla sam. „Izaći ću kad bude baš mrak.“

„Pitam se kakva li je to pita. Misliš li da je dobra kao moje pite?“

Završile smo večeru i sačekale dok nisam bila sigurna da niko

nikako ne bi mogao da vidi kako se otvaraju ulazna vrata, a onda smo otišle niz hodnik, pa sam ja otključala vrata i pogledala napolje. Korpa je stajala na pragu, prekrivena kuhinjskom krpom. Unela sam je i zaključala vrata, a Konstans ju je uzela od mene i odnela u kuhinju. „Od borovnica“, rekla je kad sam došla. „I to prilično dobra. Još je topla.“

Izvadila je pile umotano u krpu, i paketić kolačića, dodirujući svako od njih s ljubavlju i nežnošću. „Sve je još toplo“, rekla je. „Mora da ih je napravila odmah posle večere da bi on mogao da ih odmah donese. Pitam se da li je napravila dve pite, jednu za svoju kuću. Sve je umotala dok je još bilo toplo i rekla mu je da nam ga donese. Ovi kolačići nisu dovoljno hrskavi.“

„Vratiću korpu i ostaviću je na verandi, tako da zna da smo je našle.“

„Ne, ne.“ Konstans me uhvatila za ruku. „Ne, dok ne operem krpe. Šta bi ona mislila o meni?“

Ponekad su donosili slaninu, domaću, ili voće, ili sopstvenu konzervisanu hranu, koja nikad nije bila tako dobra kao ona koju je pravila Konstans. Uglavnom su donosili pečeno pile, ponekad tortu ili pitu, često kolačiće, a ponekad salatu od krompira ili kupusa. Jednom su doneli šerpu goveđeg paprikaša koji je Konstans razdvojila pa ponovo napravila po sopstvenim pravilima za goveđi paprikaš, a ponekad su tu bile šerpe s pasuljem ili makaronima. „Mi smo im najveći nedeljni ručak koji su ikad napravili“, jednom je rekla Konstans, gledajući u veknu domaćeg hleba koju sam upravo unela u kuću.

Te stvari su uvek ostavljane na pragu ulaznih vrata, uvek tiho i uveče. Mislile smo da muškarci dolaze kući s posla, a žene imaju spremne korpe za njih da ih odnesu. Možda su dolazili po mraku da ne bi bili prepoznati, kao da je svako od njih hteo da se sakrije od drugih i da je nekako bilo sramota da nam se hrana donosi javno. Konstans je rekla da ima mnogo žena koje su pripremale tu hranu. „Evo jedne“, jednom mi je objasnila kad je probala pasulj, „koja koristi kečap, i to previše. A poslednja je koristila više melase.“ Jednom ili dvaput u korpi je bila poruka: „Ovo je za sudove“, ili: „Izvinjavamo se zbog zavesa“, ili: „Izvinite zbog harfe.“ Korpe smo uvek vraćale tamo gde smo ih zatekle, i nikad nismo otvarale ulazna vrata dok ne bude potpuni mrak i ne

budemo sigurne da nema nikog u blizini. Ja sam posle toga uvek proveravala kako bih se uverila da su ulazna vrata zaključana.

Otkrila sam da mi više nije dozvoljeno da idem do potoka. Tamo je bio čika Džulijan, a i bilo je predaleko od Konstans. Nikad nisam išla dalje od oboda šume, a Konstans je išla samo do povrtnjaka. Nije mi bilo dozvoljeno da išta više zakopam, niti mi je bilo dozvoljeno da diram kamenje. Svakog dana sam pregledala daske preko kuhinjskih prozora i, kad bih našla male pukotine, zakucala bih još dasaka. Svakog jutra sam odmah proveravala kako bih se uverila da su ulazna vrata zaključana, a Konstans je svakog jutra prala kuhinju. Mnogo vremena smo provodile kod ulaznih vrata, a naročito popodne, kad je dolazila većina ljudi. Sedele smo, ja s jedne a ona s druge strane ulaznih vrata, i gledale kroz uske staklene prozore koje sam gotovo potpuno prekrila kartonom tako da smo imale samo po mali prorez i niko nikako nije mogao da vidi unutra. Gledale smo decu kako se igraju i ljude kako prolaze, i slušale njihove glasove, a svi oni su bili neznanci, sa široko razrogačenim očima i zlim otvorenim ustima. Jednog dana je došla neka grupa na biciklima – dve žene, muškarac i dvoje dece. Parkirali su bicikle na naš prilazni put i legli na naš travnjak ispred kuće, čupkajući travu i razgovarajući dok su se odmarali. Deca su trčala gore-dole po putu, kroz drveće i žbunje i oko njih. To je bio dan kad smo saznale da preko izgorelog krova naše kuće raste loza, jer je jedna od žena bacila pogled u stranu na kuću i rekla da loza gotovo sakriva tragove požara. Retko su se okretali da direktno, licem u lice, pogledaju u našu kuću, već su gledali krajičkom oka, ili preko ramena, ili kroz prste.

„Čujem da je to nekad bila lepa stara kuća“, rekla je žena koja je sedela na našoj travi. „Čula sam da je svojevremeno baš bila lokalna znamenitost.“

„Sad izgleda kao grobnica“, rekla je druga žena.

„Psst“, rekla je prva žena i pokazala glavom prema kući. „Čula sam“, glasno je rekla, „da su imali stepenište koje je bilo veoma fino. Izrezbareno u Italiji, kako sam čula.“

„Ne mogu da te čuju“, rekla je druga žena, koju je to zabavljalo. „I uostalom, koga je briga i da mogu?“

„Psst.“

„Niko ne zna zasigurno da li u kući ikoga ima ili ne. Ovdašnji ljudi pričaju neke neverovatne priče.“

„Psst. Tomi“, pozvala je jedno od dece, „ne prilazi tom stepeništu.“

„Zašto?“, reklo je dete, povlačeći se unazad.

„Zato što unutra žive te gospođice, a one to ne vole.“

„Zašto?“, reklo je dete, zastajući na dnu stepeništa i bacajući brz pogled unazad na naša ulazna vrata.

„Gospođice ne vole male dečake“, rekla je druga žena. Ona je bila jedna od onih loših. Mogla sam da joj vidim usta iz profila – to su bila usta zmije.

„Šta bi mi uradile?“

„Držale bi te i naterale da pojedeš slatkiš pun otrova. Čula sam da su desetine nevaljalih malih dečaka prišle previše blizu toj kući i više ih niko nikad nije video. One hvataju male dečake pa ih...“

„Psst. Ma *daj*, Etel.“

„Da li vole male devojčice?“ Drugo dete se približilo.

„One mrze male dečake i male devojčice. Razlika je u tome što male devojčice jedu.“

„Etel, prestani. Plašiš decu. Nije istina, mili moji. Ona vas samo zadirkuje.“

„Nikad ne izlaze napolje osim noću“, rekla je loša žena, zlokobno gledajući u decu, „a ona, kad padne mrak, idu da love malu decu.“

„Svejedno“, iznenada je rekao muškarac. „Neću da vidim da deca prilaze previše blizu toj kući.“

Čarls Blekvud se vratio samo jednom. Došao je automobilom s još jednim čovekom, kasno jednog popodneva pošto smo već dugo bile posmatrale. Svi neznanci su bili otišli, i samo što se Konstans pomerila i rekla: „Vreme je da stavim krompir da se kuva“, taj automobil je skrenuo na prilazni put pa se ona ponovo smestila da gleda. Čarls i taj drugi čovek su izašli iz automobila ispred kuće i pošli pravo do dna stepeništa, gledajući uvis, mada nisu mogli da vide nas unutra. Setila sam se kad je Čarls prvi put došao i stao da gleda u našu kuću na potpuno isti način, ali ovog puta nikad neće ući unutra. Pružila sam ruku i dodirnula bravu na ulaznim vratima da proverim da li je zaključana, a s druge strane ulaza Konstans se okrenula i klimnula mi glavom – i ona je znala da Čarls nikad neće ponovo ući unutra.

„Vidiš?“, rekao je Čarls, napolju, na dnu našeg stepeništa. „Evo kuće, baš kao što sam rekao. Ne izgleda tako loše kao što je izgledala, sad kad je toliko porasla loza. Ali je krov sasvim izgoreo, a unutrašnjost kuće je uništena.“

„Jesu li gospođice unutra?“

„Sigurno.“ Čarls se nasmejao, a ja sam se setila njegovog smeha i velikog bledog lica razrogačenog pogleda i sa unutrašnje strane vrata sam poželeva da umre. „Unutra su, sigurno“, rekao je. „A unutra je i čitavo prokletostvo.“

„Ti to znaš?“

„Unutra imaju novca koji nikad nije bio ni izbrojan. Imaju ga zakopanog po celom imanju, i pun jedan sef, i bog zna gde su ga još sakrile. Nikad ne izlaze, samo se kriju unutra sa svim tim novcem.“

„Vidi“, rekao je drugi čovek, „one te poznaju, zar ne?“

„Svakako. Ja sam im rođak. Jednom sam im došao u posetu.“

„Misliš da ima ikakve šanse da možda privoliš jednu od njih da razgovara s tobom? Možda da dođe do prozora ili tako nešto, da bih mogao na napravim fotografiju?“

Čarls je razmišljao. Gledao je u kuću pa u tog drugog čoveka, i razmišljao. „Ako to prodaš, tom časopisu ili negde, da li dobijam pola?“

„Sigurno, obećavam.“

„Pokušaću“, rekao je Čarls. „Vrati se iza automobila, da te ne vide. Sigurno neće izaći ako vide nekog nepoznatog.“ Taj drugi čovek se vratio do automobila, izvadio foto-aparat pa se smestio s druge strane automobila gde nismo mogle da ga vidimo. „Može“, doviknuo je, pa je Čarls pošao uz stepenice ka ulaznim vratima.

„Koni!“, pozvao je. „Hej, Koni! Ja sam, Čarls. Vratio sam se.“

Pogledala sam Konstans i pomislila da nikad ranije nije tako jasno videla kakav je Čarls.

„Koni!“

Sad je znala da je Čarls duh i demon, jedan od neznanaca.

„Hajde da zaboravimo sve šta se desilo“, rekao je Čarls. Došao je blizu vrata i govorio umilno, malo molećivim tonom. „Hajde da ponovo budemo prijatelji.“

Mogla sam da mu vidim stopala. Jedno od njih je neprestano tapkalo po podu naše verande. „Ne znam šta imaš protiv mene“, rekao je, „a čekao sam i čekao da mi daš do znanja da li mogu ponovo da se vratim. Ako sam učinio bilo šta da te uvredim, zaista mi je žao.“

Poželeva sam da Čarls može da nas vidi unutra, da može da nas vidi kako sedimo na podu s obe strane ulaznih vrata i slušamo ga, i gledamo u njegova stopala, dok molećivo govori vratima metar iznad naših glava.

„Otvori vrata“, rekao je veoma tiho. „Koni, hoćeš li da otvoriš vrata, meni, tvom rođaku Čarlsu?“

Konstans je pogledala uvis tamo gde mora da mu se nalazi lice i

neprijatno se nasmešila. Pomislila sam da je to osmeh koji je čuvala za Čarlsa ako se ikad ponovo vrati.

„Jutros sam išao da vidim grob starog Džulijana“, rekao je Čarls. „Vratio sam se da vidim grob starog Džulijana i da još jednom vidim tebe.“ Sačekao je neko vreme pa je rekao, s malim drhtajem u glasu: „Stavio sam nekoliko cvetova – znaš – na grob starog druga. Bio je fin čikica, i uvek je bio prilično dobar prema meni.“

Iza Čarlsovih nogu sam videla kako onaj drugi čovek izlazi s foto-aparatom iza automobila. „Vidi“, doviknuo je, „uzalud govoriš. A ja nemam ceo dan.“

„Zar ne shvataš?“ Čarls se okrenuo od vrata ali je njegov glas i dalje imao taj mali drhtaj. „Moram da je vidim još jednom. Ja sam bio uzrok svega toga.“

„Šta?“

„Šta misliš, zašto su se dve usedelice zatvorile u ovakvu kuću? Bog zna“, rekao je Čarls, „da nisam nameravao da ispadne ovako.“

Pomislila sam da će Konstans tada da progovori, ili da se barem glasno nasmeje, pa sam pružila ruku i dotakla njenu, upozoravajući je da bude tiha, ali ona nije okrenula glavu prema meni.

„Kad bih bar mogao da *razgovaram* s njom“, rekao je Čarls. „U svakom slučaju, možeš da napraviš nekoliko fotografija kuće, a ja ću da stojim ovde. Ili da kucam na vrata. Mogao bih da besomučno kucam na vrata.“

„Što se mene tiče, mogao bi i da se pružiš preko praga i umireš od slomljenog srca“, rekao je taj drugi čovek. Otišao je do automobila i stavio foto-aparat u njega. „Gubljenje vremena.“

„A sav taj novac. Koni“, glasno je rekao Čarls, „hoćeš li, za boga miloga, da otvoriš ta vrata?“

„Znaš“, rekao je taj drugi čovek iz automobila, „kladim se da nikad nećeš ponovo da vidiš te srebrne dolare.“

„Koni“, rekao je Čarls, „ne znaš šta mi radiš. Uopšte nisam zaslužio da se tako ponašaš prema meni. *Molim te*, Koni.“

„Hoćeš da ideš peške do grada?“, rekao je taj drugi čovek. Zatvorio je vrata automobila.

Čarls se okrenuo od vrata pa se ponovo okrenuo prema njima. „U redu, Koni“, rekao je, „to je to. Ako me ovog puta pustiš da odem, nikad me nećeš ponovo videti. Ozbiljno ti kažem, Koni.“

„Ja odlazim“, rekao je taj drugi čovek iz automobila.

„Ozbiljno ti kažem, Koni, stvarno.“ Čarls je pošao niz stepenice, govoreći preko ramena. „Pogledaj me poslednji put“, rekao je. „Idem.“

Jedna reč bi mogla da me zadrži.“

Nisam mislila da će da ode na vreme. Stvarno nisam znala da li će Konstans moći da se uzdrži dok on ne siđe niz stepenište i bezbedno uđe u automobil. „Zbogom, Koni“, rekao je s dna stepeništa pa se onda okrenuo i polako otišao do automobila. Na trenutak je izgledao kao da će možda obrisati oči ili istresti nos, ali je onaj drugi čovek rekao: „Požuri“, i Čarls je još jednom pogledao unazad, tužno podigao ruku i ušao u automobil. Tad se Konstans nasmejala, a i ja, i nakratko sam videla Čarlsa u kolima kako brzo okreće glavu, kao da nas je čuo kako se smejemo, ali je automobil krenuo i otišao niz put, a mi smo se držale u mraku i smejale, dok su nam niz obraze tekle suze i dok su se odjeci našeg smeha peli uz uništeno stepenište u nebo.

„Tako sam srećna“, najzad je rekla Konstans, hvatajući dah. „Meriket, tako sam srećna.“

„Rekla sam ti da će ti se dopasti na Mesecu.“

Jedne nedelje, posle crkve, Karingtonovi su zaustavili svoj automobil pred našom kućom i ćutke sedeli u njemu i gledali u kuću, kao da su pretpostavljali da ćemo izaći ako postoji bilo šta što bi Karingtonovi mogli da učine za nas. Ponekad sam razmišljala o salonu i trpezariji koji su zauvek zatvoreni i gde rasute leže lepe slomljene stvari naše majke, a prašina nežno pada da ih prekrije. U kući smo imale nove orijentire, baš kao što smo imale i novi ritam za svoje dane. Iskrivljeni, odlomljeni komad, koji je bio sve što je ostalo od našeg lepog stepeništa, bio je nešto pored čega smo prolazile svaki dan i što smo upoznale tako prisno kako smo nekad poznavale samo stepenište. Daske preko kuhinjskih prozora su bile naše, i deo naše kuće, i volele smo ih. Bile smo veoma srećne, mada je Konstans uvek bila u užasnom strahu da se ne polomi jedna od naše dve šolje pa da jedna od nas mora da koristi šolju bez drške. Imale smo svoja dobro poznata i prepoznatljiva mesta: naše stolice za stolom, i krevete, i mesta pored ulaznih vrata. Konstans je prala crveno-beli stolnjak i čika Džulijanove košulje koje je ona nosila, a dok je to visilo u bašti da se suši, ja sam nosila stolnjak sa žutim rubom, koji je izgledao veoma lepo s mojim zlatnim gajtanom. Majčine stare braon cipele su bile bezbedno odložene u moj ugao kuhinje, jer sam u toplim letnjim danima hodala bosa kao Džonas. Konstans nije volela da

bere mnogo cveća, ali je na kuhinjskom stolu uvek bila činija s ružama ili belim radama, iako Konstans, naravno, nikad nije ubrala ružu iz čika Džulijanovog bokora.

Ponekad sam razmišljala o svojim šest plavih klikera, ali mi sad nije bilo dozvoljeno da idem na dugo polje, i mislila sam da je mojih šest plavih klikera možda bilo zakopano da zaštiti kuću koja više ne postoji i nema nikakve veze s kućom u kojoj sad živimo i u kojoj smo veoma srećne. Moji novi čarobni zaštitni predmeti su bili brava na ulaznim vratima, daske preko prozora i prepreke duž bočnih strana kuće. Ponekad bismo uveče videle pokrete u mraku po travnjaku i čule šapate.

„Nemoj – možda nas gospođice gledaju.“

„Misliš da mogu da vide u mraku?“

„Čula sam da vide sve što se dešava.“

Potom bi se možda začuo smeh koji se gubi u toploj tami.

„Uskoro će ovo početi da zovu Staza ljubavnika“, rekla je Konstans.

„Po Čarlsu, nema sumnje.“

„Najmanje što je Čarls mogao da uradi“, rekla je Konstans, ozbiljno razmišljajući, „jeste da puca sebi u glavu na prilaznom putu.“

Slušajući smo saznale da je sve što neznanci mogu da vide spolja, kad uopšte gledaju, jedna velika uništena građevina obrasla lozom, i da se jedva može raspoznati da je to kuća. Ona je bila mesto na pola puta između sela i glavnog puta, središnja tačka na putanji, i niko nikad nije video naše oči koje su gledale kroz lozu.

„Ne smeš da ideš na to stepenište“, deca su upozoravala jedna drugu. „Ako se popneš, uhvatiće te gospođice.“

Jednom je jedan dečak, na izazov drugih, stao kod dna stepeništa i okrenuo se prema kući, pa je zadrhtao i gotovo zaplakao, i gotovo pobegao, a onda je drhtavo povikao: „Meriket, reče Konstans, da l' bi šolju čaja ti?“, pa je onda pobegao, a za njim i svi ostali. Te noći smo na pragu zatekle korpu svežih jaja i cedulju na kojoj je pisalo: „Izvinite, nije to uradio namerno.“

„Jadno dete“, rekla je Konstans, stavljajući jaja u činiju da ih odnese u frižider. „Baš sad se verovatno krije ispod kreveta.“

„Možda je dobro išiban da se nauči redu.“

„Za doručak ćemo imati kajganu.“

„Pitam se da li bih *mogla* da pojedem dete kad bih imala priliku.“

„Sumnjam da bih mogla da ga skuvam“, rekla je Konstans.

„Jadni neznanci“, rekla sam. „Imaju toliko toga što ih plaši.“

„Pa“, rekla je Konstans, „ja se plašim paukova.“

„Džonas i ja ćemo se pobrinuti da ti nikad ne priđe nijedan pauk.“

Oh, Konstans“, rekla sam, „tako smo srećne.“

Kraj

OPERA: DISCO NINJA

Veštičja magija Širli Džekson: *Oduvek smo živele u zamku*

„Mi pojedemo čitavu godinu. Pojedemo proleće, i leto, i jesen. Čekamo da nešto poraste i onda ga pojedemo.“
(Meriket, *Oduvek smo živele u zamku*)

Od sve prerano sazrele dece i adolescenata iz dela američke književnosti sredine dvadesetog veka – a to je sjajna družina kojoj pripadaju muškaraci Frenki iz romana *Na venčanju* Karson Makalers (1946) i Skaut iz romana *Ubiti pticu rugalicu* Harper Li (1960), ubitačna osmogodišnja Roda Penmark iz *Zlog semena* Vilijama Marča (1954) i, nešto stariji, otuđeni Holden Kolfild iz Selindžerovog *Lovca u žitu* (1951) i Ester Grinvud iz *Staklenog zvona* Silvije Plat (1963) – nijedno nije nezaboravnije od osamnaestogodišnje Meriket iz gotičkog remek-dela *Oduvek smo živele u zamku* Širli Džekson (1962). U isto vreme divlje dete, naduren adolescent i proročica poput Kasandre, Meriket se intimno obraća čitaocu:

Zovem se Meri Ketrin Blekvud. Imam osamnaest godina i živim sa svojom sestrom Konstans. Često sam pomišljala da sam se, da je bilo imalo sreće, mogla roditi kao vukodlak, jer su mi srednji i domali prst na obe šake iste dužine, ali sam morala da se zadovoljim onim što jesam. Ne volim da se umivam, i ne volim pse ni buku. Volim svoju sестru Konstans, Ričarda Lavljeg Srca i *Amanita phalloides*, zelenu pupavku. Svi ostali iz moje porodice su mrtvi.

Meriket govori sa zavodljivim i uznemirujućim autoritetom, nikada ne dovodeći sebe u situaciju da opravdava svoje postupke već samo da ih ispriča. Moglo bi se očekivati da roman *Oduvek smo živele u zamku* bude neka vrsta priznanja – na kraju krajeva, jedna ili druga sestra

Blekvud je pre šest godina otrovala celu porodicu – ali Meriket nema šta da prizna, a još manje zbog čega da se kaje; *Oduvek smo živele u zamku* je roman s neverovatnim – čarobnim – srećnim krajem. Meriket nas, čitaocce, navodi da se nasmešimo na njen detinjast opis same sebe kao osobe koja ne voli „da se umiva“. Proći će mnogo stranica dok ne uvidimo značaj *Amanita phalloides* i želje Meriket da je rođena kao vukodlak. U ovom vešto orkestriranom uvodu, potpuno saosećajna stvoriteljka i saučesnica Meriket, Širli Džekson, pogodila je svaku neophodnu notu svoje gotičke priče o seksualnoj sputanosti i rapsodičnoj osveti; dok nam se otkriva na načine koji su kako neizbežni tako i neočekivani, roman *Oduvek smo živele u zamku* postaje novoengleska bajka zlobnije vrste, u kojoj je „srećan kraj“ i ironičan i doslovan, i posledica je veštičarenja bez kajanja i strašnog žrtvovanja – drugih.

Kao i druge, slično izolovane i otuđene, previše osetljive mlade junakinje dela Širli Džekson, Natali iz *Dželata* (1951), Elizabet iz *Ptičjeg gnezda* (1954) i Elenor iz *Uklete kuće Hil* (1959), Meriket je društveno neprilagođena, veoma obuzeta sobom i ohola prema drugima. Ona je „posebna“ – izgleda da je sama izmislila svoju veštičiju magiju, kao izraz očaja i žudnje da zaustavi vreme, bez veze sa satanskim ritualima, a još manje sa samim Satanom. (Meriket je previše samovoljna veštica da bi se svrstala uz navodnu višu silu, a naročito mušku.) Njen glas je razgovetan, zabavan, ubedljiv – i izazivački. Na više od sto strana, Meriket nam se ruga što ne znamo ono što zna ona; o tragičnoj sudbini porodice Blekvud nam priča u delovima, jer se u zamršenoj priči o prethodnim događajima čuje odjek romana Henrija Džejmsa *Okretaj zavrtnja*, tog remek-dela nepouz dane naracije u kojem smo intimni svedoci voajerskog iskustva naivne, sputane mlade žene koja vidi seksualni prestup, i „izuzetne patetike“. Poput nevinih devojaka u pubertetu, junakinja romana *Na venčanju* i *Ubiti pticu rugalicu*, Meriket Blekvud izgleda kao tipičan proizvod malog mesta u ruralnoj Americi – ona provodi većinu vremena napolju, sama s pratiocem, mačkom Džonasom; ona je muškarača koja luta po šumi, neumivenog lica i neočešljane kose; ona je nepoverljiva prema odraslima, i prema autoritetu; i pored toga što je neobrazovana, oštroumna je, inteligentna i voli knjige. Ponekad se Meriket ponaša kao da je blago zaostala, ali tako izgleda samo spolja; iznutra opaža stvari oštrim okom i izuzetno budno motri na pretnje po svoju dobrobit. (Poput svake poremećene ličnosti, Meriket se najviše plaši promene uvek istih rituala svog doma.) Meriket, tu misterioznu mešavinu detinjastog i podmuklog, „pripitomljava“

samo jedna osoba, njena starija sestra Konstans.

„Obuj čizme ako ćeš danas da lutaš“, rekla mi je Konstans.

[...]

„Volim te, Konstans“, rekla sam.

„I ja tebe, luckasta Meriket.“

U njenim zapažanjima ima neke privlačne lirike kad je sama, i kad je napolju:

Napolju je dan bio pun promenljive svetlosti, a Džonas je igrao po senkama dok me je pratio. [...] Išli smo do dugog polja koje je danas izgledalo kao okean, mada ja nikad nisam videla okean; trava se kretala na povetarcu a senke oblaka su prolazile tamo-amo i micalo se drveće u daljini. [...] *Hodam po zakopanom blagu*, pomislila sam, dok mi je trava dodirivala ruke a oko mene nije bilo ničeg osim prostranstva tog dugog polja s travom koju nosi vetar i borovima na njegovom kraju; iza mene je bila kuća, a daleko s moje leve strane, skrivena drvećem i gotovo van vidokruga, bila je žičana ograda koju je podigao naš otac da nam ljudi ne ulaze na imanje.

Čak i u ovom pastoralnom ambijentu, Meriket se prisilno vraća na predrasude na kojima je vaspitana – prezir Blekvudovih prema drugima.

Ako je Meriket luda, to je „poetično“ ludilo kao ludilo mlade junakinje *Ptičjeg gnezda*, čija potčinjena ličnost skriva više „ja“, ili ludilo koje veliča Emily Dickinson: „Mnogo ludila božanski razum je / ako oko pronicljivo je / Mnogo razuma čisto ludilo je – većina i tu presuđuje“. Stanje uma Meriket podseća na paranoidnu šizofreniju kod koje sve što je neobično verovatno predstavlja pretnju, a sve stvari su znaci i simboli koje treba dešifrovati: „Svi ti predznaci su ukazivali na promenu.“ Meriket je odlučna da odbije „promenu“ – pretnju po svoj dom – pomoću veštičarenja, nekakve jednostavne, simpatične magije koja uključuje „zaštitne predmete“: [...] kutiju sa srebrnim dolarima koju sam

zakopala pored potoka, lutku zakopanu u dugom polju i knjigu zakovanu za drvo u borovoj šumi. Dokle god su tu gde sam ih stavila, ništa ne bi moglo da uđe da nas povredi.“ Svakako, kao i njena stvoriteljka, i Meriket je jedna od onih za koje su reči veoma moćne:

U nedelju ujutro promena je bila dan bliže. Bila sam odlučna da ne mislim na svoje tri čarobne reči i nisam htela da ih pustim u glavu, ali je vetar promene bio toliko jak da se nije mogao izbeći. Promena je pala kao magla po stepenicama, kuhinji i bašti. Ne bih zaboravila svoje čarobne reči. One su bile MELODIJA, GLOSTER i PEGAZ, ali sam odbila da ih pustim u glavu.

Postepeno saznajemo da ima mnogo kućnih poslova koje Meriket ne sme da obavlja, kao što je pomaganje oko pripremanja hrane ili korišćenje noževa. Beznačajni porazi imaju žestok uticaj na nju: „Nisam mogla da dišem. Bila sam vezana žicom, a glava mi je bila ogromna i samo što nije pukla. [...] Morala sam da se zadovoljim time da razbijem bokalčić za mleko koji je stajao na stolu. To je bio mamin bokalčić, a ja sam ostavila komadiće po podu da bi ih videla Konstans.“ Ironično je što Meriketin aristokratski prezir prema drugim ljudima proističe iz njenog poistovećivanja sa svojom bogatom novoengleskom porodicom, sad gotovo izumrlom, čije članove je, izgleda, silno mrzela kad su bili živi. Možda je tu porodičnu tragediju izazvalo to što su je roditelji kaznili kad je, kako se priseća čika Džulijan, Meriket bila „sjajna dvanaestogodišnjakinja, poslata na spavanje bez večere.“

U početnom, napetom poglavlju romana, Meriket mora da pređe put od gospodske kuće na kraju sela do centra mesta, kao posrednica između preostalih Blekvudovih i spoljnog sveta: „Svaki petak i utorak su bili grozni dani jer sam morala da idem u selo. Neko je morao da ide u biblioteku i u piljarnicu. Konstans nikad nije išla dalje od svoje bašte, a čika Džulijan nije mogao.“ To nije Grouvers Korners, američki gradić iz sentimentalnog klasičnog romana *Naš grad* Torntona Vajldera. To je novoengleski gradić s „prljavim kućercima na glavnom putu“ – mesto neublažene „odvratnosti“ i „truljenja“ gde žive osobe spremne da „[napadnu Meriket] kao jato sokolova s kandžama. [...] ptice koje napadaju, udaraju i razdiru kandžama oštrim kao žilet.“ Čini se da je neprijateljstvo prema Blekvudovima postojalo i pre skandala oko trovanja Blekvudovih:

Ljudi iz sela su nas oduvek mrzeli.

Pošast za selo nikad nije došla od Blekvudovih. Meštani su pripadali tu i to selo je bilo jedino pravo mesto za njih.

Uvek sam mislila na trulež kad sam išla prema tom nizu radnji. Zamišljala sam tešku crnu trulež koja peče i razjeda iznutra, izazivajući užasan bol. Želela sam da to zadesi selo.

Meriketine fantazije su detinjaste i uznemirujuće sadističke: „*Gazim po njihovim telima*“; „Staviću smrt u svu njihovu hranu i gledaću kako umiru.“; „Volela bih da jednog jutra uđem u piljarnicu i da ih sve, čak i Elbertove i njihovu decu, vidim kako leže plačući od bola i umiru. Tada bih sama uzela namirnice, [...] prelazeći preko njihovih tela, i uzimala s polica šta god mi se sviđa“. Takva neobuzdana mržnja, preko svake mere, prema bilo kom izvoru iz romana *Oduvek smo živele u zamku*, podseća na divlji swiftovski gnev koji prevazilazi društvenu satiru kakvu su pisali stariji savremenici Džeksonove Sinkler Luis i H. L. Menken i prelazi u domen psihopatološke karikature. (Probleme koje je Džeksonova imala sa svojim sugrađanima u Nort Beningtonu u državi Vermont dobro je dokumentovala Džudi Openhajmer u potresnoj biografiji *Lični demoni* (1988): u njoj se nagoveštava da su Džeksonova i njen muž, ekstravagantni „jevrejski intelektualac“, kritičar kulture Stenli Edgar Hajman izazivali srdžbu, ako ne i otvoren antisemitizam, kod svojih konvencionalnijih suseda hrišćana.) Netrpeljivost meštana prema Blekvudovima podseća na nadmeni rasizam iz domišljato uobličene kratke priče Džeksonove *Cvećnjak*, u kojoj se pridošlica u jedno selo u Novoj Engleskoj nesmotreno sprijatelji s meštaninom crncem, i na varvarsko ponašanje meštana u najčuvenijoj priči Džeksonove *Lutrija*, u kojoj se putem lutrije odigrava godišnji ritual žrtvovanja i kamenovanja do smrti. U toj priči, u mestu za koje kažu da mnogo liči na Nort Benington iz vremena Širli Džekson, s generacije na generaciju se prenosi pesma slična žalopojci, koju glupo lokalno stanovništvo usvaja bez pitanja:

U junu biće lutrije, kukuruz samo što nije.

U romanu *Oduvek smo živele u zamku*, kad se Meriket usudi da uđe u selo, za njom ide podrugljiva pesmica:

Meriket, reče Koni, da l' bi šolju čaja ti?

O, ne, reče Meriket, ti ćeš me otrovati.

U selu je život grub, okrutan, bučan i odvrat; u gospodskoj kući Blekvudovih život je miran, povučen, uređen dnevnim običajem i ritualom vremena za obede i, pre svega, unutrašnji: „...gotovo sav naš život [se] odvijao u zadnjem delu kuće, na travnjaku i u bašti gde niko drugi nikad ne dolazi. [...] prostorije koje smo zajedno koristili bile su one u zadnjem delu kuće“. Kuća Blekvudovih nije posednuta duhovima kao kuća Hil („Nijedan živi organizam ne može da dugo sačuva zdrav razum u uslovima potpune stvarnosti. Bez zdravog razuma, kuća Hil je stajala sama naspram svojih brda, zadržavajući tamu u sebi...“ (*Ukleta kuća na brdu*) ali se njeni bivši, a sad pokojni, stanari pojavljuju u zloslutnim trenucima, u Meriketinom snu, dozivajući njeno ime. Da je upozore? Da je muče? Postepeno otkrivamo tajnu kuće Blekvudovih – trovanja arsenikom celokupne porodice, pre šest godina, izuzev Konstans, koja je tada imala dvadeset dve godine, Meriket, tada dvanaestogodišnjakinje, i njihovog strica Džulijana. Konstans, koja je tog dana spremila večeru i pobrinula se da opere posudu za šećer pre no što je stigla policija, optužena je za trovanje, suđeno joj je i oslobođena je zbog nedostatka dovoljnih dokaza; Meriket je odvedena na drugo mesto dok traje suđenje, a zatim je vraćena da živi s Konstans i sa stricem u brojčano smanjenoj porodici. (Džulijan, koji se nikad nije oporavio od traume trovanja arsenikom, uporno veruje da je Meriket umrla u „sirotištu“ – uprkos činjenici da on i njegova bratanica žive u istoj kući.) Meriketin stric je zaokupljen pisanjem svoje priče o trovanju:

„Na neki način, [...] za mene je to bilo izuzetna sreća. Preživeo sam najsenzacionalniji slučaj trovanja veka. Imam sve isečke iz novina. Poznavao sam žrtve, i optuženu, intimno, onoliko koliko bi ih *mogao* poznavati samo rođak koji živi u toj kući. Imam iscrpne beleške o svemu što se desilo. Od tada više nisam ozdravio.“

Zašto izgleda da niko ne sumnja – kao što čitalac odmah podozreva – da je trovač nestabilna Meriket, a ne dobroćudna Konstans, jedna je od neobičnosti ovog romana, kao što je to i misterija zašto je Konstans tako popustljiva prema Meriket, koja ne daje nikakav doprinos domaćinstvu. Meriket svakako ne okoliša mnogo kad izaziva druge, kad spominje razne vrste otrova; njeno uznemiravanje rođaka Čarlsa sadrži otvorenu pretnju:

„*Amanita phalloides*“, rekla sam [Čarlsu], „sadrži tri različita otrova. Tu je amanitin, koji deluje sporo i najjači je. Tu je faloidin, koji deluje trenutno, a tu je i falin, koji razara crvena krvna zrnca [...] Simptomi počinju snažnim bolovima u stomaku, hladnim znojem, povraćanjem [...] Smrt se javlja od pet do deset dana pošto se pečurka pojede.“

Konstans je blago prekoreva: „Luckasta Meriket.“

U mnogim delima Širli Džekson hrana se u izuzetnoj meri fetišizuje. Zato je ironično da je porodicu Blekvudovih otrovala jedna od njih, iz čini je za šećer koja je porodično nasleđe. Da hrana kao fetiš ima erotsku komponentu ukazuje otrov – *Amanita phalloides* – i to kako Meriket tako potpuno zavisi od starije sestre kao hraniteljke, kao da je beba koja još nije prestala da sisa, a ne „veliko dete“ koje je izraslo u odraslu osobu. U delima Džeksonove praktično ne postoji seksualna privlačnost *per se*. Izgleda da je jedina seksualna epizoda u njenom celokupnom opusu nekakvo zlostavljanje, manje od silovanja, koje se dešava u jednoj od prvih scena *Dželata*: „Oh, moj mili Božo, Isuse dragi, pomislila je Natali, kojoj je toliko pozlilo da je to rekla skoro naglas, zar će da me pipaf“, ali ta epizoda nije opisana, i nikad je nije priznala ta unesrećena mlada žena, koja postepeno podleže šizofreniji. Nigde u delima Džeksonove hrana nije složenije fetišizovana nego u romanu *Oduvek smo živele u zamku*, u kojem tri preostala člana nekad aristokratske porodice praktično nemaju da rade ništa drugo nego da žive u svojoj razorenoj kući i da „pojeđu godinu“ u obedima koje im sprema starija sestra, tripud dnevno, tačna kao sat; kao u gotičkoj parodiji komičnih autoportreta koje je Džeksonova stvorila za tržište ženskih časopisa pedesetih godina prošlog veka, u takvim bestselerima kao što su *Život među divljacima* (1953) i *Podizanje đavola* (1956), u kojima su se frustracije domaćice i majke pretvorile, kao veštim potezom zgloba šake, ne u groznu priču o raspadanju i ludilu, a još manje o trovanju svoje porodice, već u veselu komediju. (Ironično je pomenuti da je Širli Džekson umrla u četrdeset devetoj godini, nedugo po objavljivanju romana *Oduvek smo živele u zamku*, od zavisnosti od amfetamina, alkoholizma i bolesne gojaznosti; kažu da je, ne mareći godinama za svoje zdravlje, otvoreno govorila da

ne očekuje da doživi pedesetu, a poslednjih meseci života je patila od tako snažne agorafobije da nije mogla da izađe iz svoje zapuštene spavaće sobe – kao da je imitirala agorafobične sestre iz romana *Oduvek smo živele u zamku*.

Kao što je Meriket nelagodno predosetila, predstoji „promena“ koja će sa sobom doneti invaziju na dom Blekvudovih. Stiže njihov neotesani rođak Čarls, nepozvan, s namerom da ukrade novac njihovog pokojnog oca za koji veruje da je u sefu. Usuđuje se da zauzme mesto gospodina Blekvuda na čelu trpezarijskog stola; „Čak i liči na oca“, kaže Konstans. Čarls nesmotreno preti svojoj mladoj rođaki Meriket: „Nisam sasvim odlučio šta ću da radim s tobom [...] Ali, šta god da uradim, to ćeš da zapamtiš.“ Koliko je Konstans očajna pokazuje to da, mada Čarls nije mnogo privlačan muškarac, izgleda da nju privlači u smislu eventualnog novog života, što je mogućnost koja užasava Meriket. A ipak, i na najmanju želju Konstans za nečim drugim osim obesmišljenog robotskog života Meriket reaguje na preteći način, jer tajna tih sestara predstavlja intimnu vezu među njima koja ih odvaja od celog sveta. U celom romanu je stalno prisutna pretnja ubitačne Meriket čiji je život u uobrazilji opsednut ritualima moći, dominacije i osвете: „*Pognite glave pred našom voljenom Meri Ketrin [...] ili ćete biti mrtvi.*“

Užasna smrt od arsenika predstavlja srž romana *Oduvek smo živele u zamku*, kao što se neodređeni seksualni činovi verovatno nalaze u srži romana *Okretaj zavrtnja* – tabu, a ipak neodoljiva tema kojoj se okreće sve razmišljanje, sav govor i svi postupci. Sestre su zauvek povezane smrću svoje porodice, kao u nekoj kvazispiritualno-incestuoznoj vezi kojom jedna drugu drže u ropstvu. Kupovina hrane (koju obavlja Meriket), priprema hrane (koju obavlja Konstans) i konzumiranje hrane (jedu je obe) predstavlja svet ili erotičan ritual koji ih vezuje, čak i kad kuću delimično uništi požar i kad žive u njenim ruševinama:

„Ipak, ovo je veoma srećno mesto.“ Konstans j? donosila doručak na sto: kajganu, prepečene pogačice i džem od kupina koji je napravila jednog zlatnog leta.

„Trebalo bi da unesemo što više hrane u kuću“, rekla je. [...]

„Poći ću na svom krilatom konju da ti donesem cimet i timijan, zeleniš i karanfilić, žutu hajdučicu i kupus.“

Veštičarenje je primitivan pokušaj bavljenja naukom, pokušaj da nemoćni demonstriraju moć. Kao vudu i spiritualizam, veštičarenje je

tradicionalno oblast kojom se bave marginalne osobe, od kojih su većina žene i devojčice. U romanu Džeksonove o višestrukim ličnostima, pod nazivom *Ptičje gnezdo*, psihijatar mentalno bolesne mlade junakinje – prikladno nazvan dr Rajt¹ – pokušava da razjasni bizarne psihičke fenomene koje je pokušavao da „izleči“:

“Mislim da svaki život [...] zahteva proždiranje drugih života da bi se on sam nastavio; radikalni aspekt ritualnog žrtvovanja, grupni čin, njegov veliki korak napred, bio je u organizaciji; deljenje žrtve je bilo tako očigledno praktično...”
(*Magija Širli Džekson*, str. 378)

Doktor je govorio polako, odmerenim glasom [...]: „Ljudsko biće koje nije u skladu sa svojim okruženjem [...] mora da promeni ili sopstvene zaštitne boje ili oblik sveta u kojem živi. Nemajući nikakvo čarobno pomagalo osim [...] inteligencije [...] ljudsko biće dolazi u iskušenje da pokuša da kontroliše svoju okolinu veštim korišćenjem simbola čarobnjaštva koji su proizvoljno izabrani i često nedelotvorni.”
(*Magija Širli Džekson*,)

Džeksonova retko tako eksplicitno pokazuje svoje namere u pogledu tema – izgleda kao da joj je njen muž, literarni kritičar i profesor engleskog jezika Stenli Edgar Hajman držao predavanje, na način koji zvuči kao blaga samoparodija iako pomaže da se osvetli kako zamršeno *Ptičje gnezdo* tako i porušeni *Zamak*.

Pošto Meriket izazove požar u kući Blekvudovih u nadi da će da protera omrznutog rođaka Čarlsa, na privatno imanje dojuri gomila još omrznutijih meštana. Neki su vatrogasci koji, izgleda, iskreno obavljaju dužnost gašenja požara, ali većina želi da vidi kuću Blekvudovih uništenu: „Zašto je ne pustite da gori?” – „Pustite je da gori!” Čuje se podrugljiva pesmica, dodaje se novi stih:

„Meriket, reče Konstans, da l' bi šolju čaja ti?”
„Meriket, reče Konstans, da l' bi htela da zaspiš?”
„O, ne, reče Meriket, ti ćeš me otrovati.”

¹ Wright (engl.) – majstor, čovek koji popravlja stvari. (Prim. prev.)

Blekvudove je zadesila korenita promena, i to, ironično, posredstvom Meriket. Požar koji je ona izazvala dovodi do smrti čika Džulijana, sestre su prinuđene da beže u šumu, a meštani ulaze u privatnu kuću i demoliraju je. Ipak, kad se sestre vrate, u nežno elegijskoj sceni, otkrivaju da je, mada u većini soba ne može da se živi, sve ono što im je potrebno – prvenstveno kuhinja, u kojoj Konstans može i dalje da sprema jela za Meriket – ostalo netaknuto. Kao čarolijom, kuća je transformisana: „Naša kuća je bila zamak, s kulama, i otvorena ka nebu.“ Nasuprot svim očekivanjima, sestre Blekvud su srećne u svom privatnom raju „na Mesecu“.

„Volim te, Konstans“, rekla sam.

„I ja tebe, moja Meriket“, rekla je Konstans.

Konstans je potpuno podlegla Meriket – „dobra“ sestra se predala „zloj“ sestri. Konstans čak i grdi sebe što je „zla“ – „Nikad nije trebalo da te podsetim zašto su svi oni umrli.“ – priznajući na taj način saučesništvo u njihovom ubistvu. Sad shvatamo zašto Konstans nikad nije optužila Meriket za trovanje ili zašto uopšte nije pokušala da se brani od optužbi da je ubica – jer, u svom srcu, ubica Blekvudovih je *bila i jeste* ona, a ne Meriket; to jest, ne samo Meriket. Njeno priznanje prećutno garantuje trajno izgnanstvo sestara iz sveta normalnih ljudi, sveta u kojem psihički poremećena Meriket ne bi mogla da opstane. Roman *Oduvek smo živele u zamku* se završava u neočekivano idiličnom tonu kao ljubavna bajka u kojoj su ljubavnici pronašli jedno drugo, a čak i meštani, kajući se zbog svoje surovosti, iskazuju poštovanje sestrama Blekvud donoseći im darove u hrani, koje ostavljaju na pragu ruševine: „Ponekad su donosili slaninu, domaću, ili voće, ili sopstvenu konzervisanu hranu [...] Uglavnom su donosili pečeno pile, ponekad tortu ili pitu, često kolačiće, a ponekad salatu od krompira ili kupusa. [...] ponekad su tu bile šerpe s pasuljem ili makaronima. Evo samog Erosa hrane, zapanjujuće fantazije ispunjenih želja u kojoj se strah od otvorenog prostora ne sažaljeva već duboko poštuje, obožava; za nju uništenje njene kuće nije smrt, već nov život zaštićen magijom: „Moji novi čarobni zaštitni predmeti su bili brava na ulaznim vratima, daske preko prozora i prepreke duž bočnih strana kuće.“ Kao u zanosu, Meriket više puta uzvikuje: „Oh, Konstans, tako smo srećne.“ Šale sestara su, naravno, lukavo usmerene ka hrani:

„Pitam se da li bih *mogla* da pojedem dete kad bih imala

priliku.“

„Sumnjam da bih mogla da ga skuvam“, rekla je Konstans.

Džajs Kerol Outs, 2009.

www.BalkanDownload.org

Širli Džekson
Oduvek smo živele u zamku

Naslov originala:
Shirley Jackson
We have always lived in the castle

Izdavač
McMillan
Koste Nađa 64, Beograd
www.mcmillan.rs

Za izdavača:
Milan Perić

Lektura i korektura:
Ivana Perić

Dizajn korica:
Miroslav Bojković

Priprema za štampu i grafički dizajn:
Anka Srećković

Štampa:
3D+, Beograd

Tiraž:
1000

Ovaj jezoviti roman vodi čitaoce duboko u lavirint mračne psihologije. To je uznemirujuća priča o preostalim članovima porodice Blekvud koji žive izolovano na svom imanju nadomak sela i izbegavaju gotovo svaki kontakt s meštanima. Strašan događaj iz prošlosti dodatno je pojačao međusobnu mržnju između Blekvudovih i većine meštana s kojima su i ranije bili u lošim odnosima.

Meriket, Konstans i njihov stric Džulijan žive zatvoreni u svom naizgled idiličnom svetu, ali dolazak jednog rođaka preti da unese razornu promenu u njihove živote.

Širli Džekson, spisateljica čija su dela uticala i na tako čuvene pisce kao što su Stiven King, Ričard Metison i Nil Gejmen, širi pojam različitosti do granica izopačenosti i masovne histerije.

„Život osvetljen iz čudesnog ugla [...] veoma umešno napisana priča puna zagonetnosti.“

The New York Times Book Review

„Veštički napitak jezive moći i zaprepasujuće neobičnosti“

The New York Times

www.BalkanDownload.org

 McMillan
www.mcmillan.us